

Risiko- og kapitalstyring 2009

SpareBank 1 SR-Bank

Risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 SR-Bank 2009

Dokumentet er utarbeidet for å gi markedet best mulig informasjon om SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalstyring. Det er i tillegg ment å dekke kravene som er satt til offentliggjøring av risikoinformasjon etter "Forskrift om kapitalkrav".

Konsernets informasjonsstrategi vektlegger en utstrakt dialog med ulike interessegrupper der åpenhet, forutsigbarhet og gjennomsiktighet settes i fokus. Informasjonen skal være korrekt, relevant og tidsriktig om konsernets utvikling og resultater, og skal sørge for at konsernets ulike interessegrupper kan holde seg løpende orientert og skape tillit overfor investormarkedet.

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. SpareBank 1 SR-Bank bruker betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringssystemer og prosesser i tråd med ledende internasjonal praksis. SpareBank 1 SR-Bank gjør utstrakt bruk av risikomodeller i risikostyringen, og det er med tilfredshet at konsernet kan konstantere at modellene så langt har vist seg robuste i finanskrisen.

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og sikrer samtidig finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Den samlede risikoevalueringen til SpareBank 1 SR-Bank er redusert i løpet av 2009 som følge av styrket kapitaldekning, redusert likviditetsrisiko og redusert kredittrisiko.

Uroen i finansmarkedene preget bankenes tilgang på likviditet i 2009. I Norge bidro myndighetenes bytteordning til bedre tilgang på likviditet, og derigjennom å redusere likviditetsrisikoen til bankene. SpareBank 1 SR-Bank byttet til seg likviditet tilsvarende 7,4 mrd kroner i 2009. Bytteordningen bidro således til at konsernets likviditetssituasjon var tilfredsstillende gjennom året. Ved utgangen av 2009 har konsernet en overskuddslikviditet i form av innskudd i Norges Bank og korte plasseringer i banker og kredittinstitusjoner tilsvarende 2,2 mrd kroner. Konsernets bufferkapital i form av likvide eiendeler utgjør totalt 20,5 mrd kroner.

Konsernet valgte i 2009 å styrke kapitaldekningen gjennom emisjoner på 1,2 mrd kroner og utstedelse av fondsobligasjon på 800 mill kroner. Kapitaltilførselen ble gjennomført i det private markedet uten å benytte Statens finansfond. I tillegg styrket konsernet kjernekapitalen gjennom tilbakeholdelse av deler av resultatet i 2009. Kjernekapitaldekningen for konsernet økte dermed fra 6,4 prosent til 9,6 prosent ved utgangen av 2009, mens kapitaldekningen økte fra 9,8 prosent til 11,9 prosent.

Kredittrisiko står for en betydelig del av konsernets iboende risiko. Kredittkvaliteten ble styrket i siste del av 2009 som følge av bedringen i økonomien og som følge av et betydelig internt fokus på risikoreduserende tiltak mot eksisterende kunder. Gjennomføringen av en restriktiv praksis for innvilgelse av lån til nye bedriftsmarkeds-kunder i 2009 bidro også til styrket kredittkvalitet.

Norge preges fortsatt av konjunkturedgangen som startet tidlig i 2008 som følge av den internasjonale finanskrisen. Nedgangen i BNP for fastlands-Norge er ved inngangen til 2010 byttet ut med forsiktig oppgang. Ifølge "Økonomiske utsikter 2010" fra Statistisk sentralbyrå forventes det at veksten fortsatt vil være moderat i 2010 og at Norge først er ute av lavkonjunkturen i slutten av 2012.

Konjunkturbarometeret 2010 for Rogaland viser at bedriftene er positive ved inngangen til 2010. Det er imidlertid stor variasjon i fremtidstro i de ulike bransjene. De hjemmemarkedsorienterte venter vekst og positiv utvikling, mens deler av eksportnæringen preges av større usikkerhet.

Ved inngangen til 2010 er SpareBank 1 SR-Bank godt rustet til å være med å skape verdier for den regionen konsernet er en del av.

INNHold

1. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET	5
1.1 INTRODUKSJON TIL KAPITALDEKNINGSREGLENE	5
1.2 FORVENTEDE ENDRINGER I KAPITALDEKNINGSREGELVERKET	5
2. PILAR I: MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL	6
2.1 METODEVALG SPAREBANK 1 SR-BANK	6
2.2 REGULATORISKE KAPITALDEKNINGSMÅL	7
3. PILAR II: KONSERNETS INTERNE RISIKO- OG KAPITALVURDERINGSPROSESS	8
3.1 FORMÅL MED RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SR-BANK	8
3.2 RISIKO- OG KAPITALSTYRINGSPROSESSEN	8
3.2.1 Konsernets strategiske mål bilde	9
3.2.2 Risikoidentifikasjon og analyse	9
3.2.3 Kapitalallokering	9
3.2.4 Finansielle fremskrivninger og stresstesting	9
3.2.5 Evaluering og tiltak	10
3.2.6 Rapportering og oppfølging	10
3.2.7 Organisering og organisasjonskultur	10
3.3 RAMMEVERK FOR STYRING OG KONTROLL PR. RISIKOTYPE	13
3.3.1 Kredittrisiko	13
3.3.1.1 Kredittmodeller og risikoklassifiseringssystemet	16
3.3.1.2 Validering av kredittmodellene	20
3.3.2 Markedsrisiko	25
3.3.3 Operasjonell risiko	25
3.3.4 Likviditetsrisiko	27
3.3.5 Eierrisiko	28
3.3.6 Forretningsrisiko	28
3.3.7 Omdømmerisiko	28
3.3.8 Strategisk risiko	29
3.3.9 Compliance risiko (etterlevelse)	29
3.4 RAMMEBETINGELSER OG RISIKOEKSPONERING FOR SPAREBANK 1 SR-BANK	29
3.4.1 Næringsstruktur og rammebetingelser	29
3.4.2 Makroøkonomiske utsikter	30
3.4.3 Overordnet risikoeksponering for SpareBank 1 SR-Bank	31
3.4.4 Kredittrisiko	32
3.4.4.1 SpareBank 1 SR-Bank	33
3.4.4.2 Bedriftsmarkedet	36
3.4.4.3 Personmarkedet	42
3.4.4.4 Verdipapirporteføljen	45
3.4.4.5 SpareBank 1 SR-Finans	46
3.4.5 Markedsrisiko	46
3.4.6 Operasjonell risiko	47
3.4.7 Likviditetsrisiko	48
3.4.8 Eierrisiko	49
3.4.9 Forretningsrisiko	50
3.4.10 Omdømme risiko	50
3.4.11 Strategisk risiko	50
3.4.12 Compliance risiko (etterlevelse)	50
3.5 FINANSIELL FREMSKRIVNING AV ØKONOMISK TILBAKESLAG / STRESSTEST	51
3.5.1 Metodebeskrivelse	51

3.5.2	Beskrivelse av stresstestscenarioet	53
3.5.3	Resultater av fremskrivning/stresstest	54
4.	Pilar III. Detaljinformasjon regulatorisk kapitaldekning	56
4.1	KONSOLIDERING	56
4.2	ANSVARLIG KAPITAL	57
4.3	Kredittrisiko - generelt om kredittrisiko, mislighold og verdifall	59
4.3.1	Porteføljeinformasjon basert på regulatoriske beregninger.	59
4.3.2	Minimumskrav til ansvarlig kapital	64
4.4	MARKEDSRISIKO	65
4.4.1	Porteføljeinformasjon	65
4.4.2	Minimumskrav til ansvarlig kapital	67
4.5	OPERASJONELL RISIKO	67
5.	SAMMENLIGNING AV REGULATORISK KAPITAL OG RISIKOJUSTERT KAPITAL	68

1. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET

1.1 Introduksjon til kapitaldekningsreglene

EUs direktiv for kapitaldekning ble innført i Norge fra 1. januar 2007. Regelverket bygger på en standard for kapitaldekningsberegninger fra Bank for International Settlements (BIS). Formålet med kapitaldekningsregelverket er å styrke stabiliteten i det finansielle markedet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital.
 Pilar 2: Bankens interne risiko- og kapitalvurderingsprosess og individuell tilsynsmessig oppfølging.
 Pilar 3: Offentliggjøring av finansiell informasjon
 I de påfølgende avsnittene er det redegjort nærmere for innholdet i den enkelte pilar.

1.2 Forventede endringer i kapitaldekningsregelverket

På bakgrunn av erfaringer fra finanskrisen har Baselkomiteen 17. desember 2009 publisert høringsnotatet "Strengthening the resilience of the banking sector". Baselkomiteen er et internasjonalt organ for sentralbanker der hovedhensikten er å samarbeide om bankovervåkning. Komiteen ble etablert i 1975 av sentralbanksjefene i G-10 landene.

Forslag til innstramminger fra Baselkomiteen er som følger:

- Styrke kvaliteten på bankenes kapital gjennom strengere krav til tapsbærende evne under løpende drift. Kjernekapitalen skal være fullt ut tapsabsorberende mens banken er i drift, og hovedsakelig bestå av ren kjernekapital. Fradrag skal trekkes fra i ren kjernekapital.
- Dekke flere typer risiko, og i første rekke motparts risiko. Nye regler for motpartsrisiko skal gi klarere incentiver for sentralt oppgjør.
- Introdusere krav til uvektet egenkapitalandel ("leverage ratio"). Minstekrav til kjernekapital som andel av forvaltningskapital skal gi sikkerhetsnett mot risiko som ikke fanges opp av modeller.
- Redusere prosyklikalitet og fremme bruk av mot-sykliske buffere. Baselkomiteen adresserer pro-syklikalitet ved forslag om (1) å unngå overdreven variasjon i minstekravet, (2) fremoverskuende tapsavsetninger, (3) motvirke nedbygging av buffere ved utbytte og (4) begrense overdreven kredittvekst.
- Introdusere globale minimumsstandarder for likviditet
- Mulig ekstra kapitalkrav for systemviktige institusjoner.

Baselkomiteen foreslår videre kvantitative krav til likviditet. De kvantitative kravene er ment å bidra til at banker og finansinstitusjoner har tilstrekkelige mengder med høykvalitets likvider som kan sikre overlevelse gjennom et akutt stressscenario på 30 dager. Samtidig ønsker man å gi institusjonene incentiver til å redusere løpetidsgapet mellom virksomhetens fordringer og forpliktelser. Man ønsker med andre ord at institusjonene skal finansiere seg mer langsiktig og stole mindre på kortsiktige finansieringsformer, herunder innskuddsfinansiering.

Baselkomiteens plan er å framsette et endelig regelverk mot slutten av 2010 for innføring mot slutten av 2012. Finanstilsynet er imidlertid av den oppfatning at en bør søke å gjennomføre reguleringene tidligere enn 2012.

I tillegg vil EU-direktivene CRD II og CRD III tre i kraft fra utgangen av 2010. Hovedendringene er følgende:

- Reviderte krav til kvalitet på ansvarlig kapital ved hjelp av maksimumsgrenser for hybridkapital og overordnede krav til egenskaper ved hybrid- og kjernekapital.
- Tydeliggjøring av ansvarsdelingen mellom hjemland og vertsland.
- Styrking av tilsynet med institusjoners likviditet.
- Styrking av bestemmelsene om verdipapirisering. Gjelder ikke obligasjoner med fortrinnsrett.
- Skjerpede krav ved bruk av VaR-metode (Value at Risk) i handelsporteføljen.

SpareBank 1 SR-Bank er av den vurdering at konsernet i dag tilfredsstillende de fleste av innstrammingerne i likviditetskravet. Innstrammingerne vil imidlertid kunne gi utslag i noe høyere fundingkostnader i markedet generelt samt noe større andel aktiva med lav avkastning. SpareBank 1 SR-Bank er ikke ventet å bli berørt i større grad enn andre banker, slik at konkurransesituasjonen ikke endres vesentlig.

2. PILAR I: MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL

I Pilar 1 beskrives ulike metoder som bankene kan velge mellom for å beregne kapitalkravet. De ulike metodene er vist i figur 1.

Figur 1: Alternative metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital.

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode *	Interne målemetoder *	Sjablongmetoden *
Avansert IRB-metode *		AMA-metoden *

* Metodene krever godkjenning av Finanstilsynet

Minimumskravet til ansvarlig kapital (heretter kalt regulatorisk kapital) utgjør 8 prosent av vektet balanse (beregningsgrunnlaget). Det er i prinsippet to ulike tilnærminger for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital etter kapitaldekningsregelverket. Den ene tilnærmingen er basert på sjablongregler mens den andre er basert på bruk av interne modeller. Ved bruk av

interne modeller er det regulatoriske minimumskravet til kapitaldekning basert på bankenes interne risikovurderinger. Dette gjør det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt, slik at kapitalkravet i større grad samsvarer med risikoen i de underliggende porteføljer eller aktiviteter. Bruk av interne modeller må forhåndsgodkjennes av tilsynsmyndighetene.

2.1 Metodevalg SpareBank 1 SR-Bank

Tabell 1 viser de hovedmetodene som SpareBank 1 SR-Bank bruker ved beregning av kapitalkravene for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Tabell 1: SpareBank 1 SR-Bank sine metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital.

Risikotype	Portefølje	Regulatorisk metode
Kredittrisiko	Stater	Standardmetoden
	Institusjoner	Standardmetoden
	Foretak	IRB-Grunnleggende
	Massemarked	Avansert IRB
	SpareBank 1 Boligkreditt AS (massemarked)	Avansert IRB
	Øvrige datter og tilknyttede selskaper	Standardmetoden
Markedsrisiko	Egenkapitalrisiko	Standardmetoden
	Gjeldsrisiko	Standardmetoden
	Valutarisiko	Standardmetoden
Operasjonell risiko	SpareBank 1 SR-Bank inklusive datterselskaper	Sjablongmetoden
	Tilknyttede selskaper	Standardmetoden

SpareBank 1 SR-Bank har godkjenning fra Finanstilsynet til å benytte interne målemetoder (IRB) for kredittrisiko. Banken er godkjent for bruk av IRB-Grunnleggende (IRB-Foundation) for foretak (heretter kalt bedriftsmarked) og IRB (IRB-retail) for massemarked (heretter kalt personmarked). Dette betyr at det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko vil være basert på konsernets interne risikomodeller.

Ved beregning av kapitalkravet etter Grunnleggende IRB-metode for bedriftsmarked beregnes risikoparametere misligholdssannsynlighet (PD – Probability of Default) basert på egne modeller. Risikoparametrene konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD - Exposure at Default), og tapsgrad ved mislighold (LGD - Loss Given Default) er fastsatt etter sjablongregler i Forskrift om Kapitalkrav.

Ved beregning av kapitalkravet etter IRB-metode for personmarked benyttes egne modeller for beregning av risikoparametrene misligholdssannsynlighet (PD), konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold, samt tapsgrad ved mislighold (LGD).

For datterselskapet SpareBank 1 SR-Finans AS er det planer om en senere overgang til IRB-metoden, og porteføljen rapporteres derfor etter standardmetoden inntil videre. Selskapets hovedvirksomhet er leasingfinansiering samt billån med salgspant. Beregningsgrunnlaget for SR-Finans AS 4,9 prosent av totalt beregningsgrunnlag.

SpareBank 1 SR-Bank eier 33,8 prosent av SpareBank 1 Boligkreditt AS, 23,5 prosent av SpareBank 1 Næringskreditt og 23,5 prosent av BNbank ASA per 31.12.2009. SpareBank 1 SR-Bank sin andel av kapitalkravet til disse selskapene konsolideres inn i SpareBank 1 SR-Bank sin kapitaldekningsrapportering basert på konsernets eierandel.

SpareBank 1 SR-Bank eier 19,5 prosent av SpareBank 1 Gruppen. Den del av investeringen i SpareBank 1 Gruppens bokført verdi som overstiger 2 prosent av SpareBank 1 Gruppens ansvarlige kapital går til fradrag i ansvarlig kapital og beregningsgrunnlaget. I den grad konsernet har ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner, går denne direkte til fradrag i konsernets egen ansvarlige kapital for den del som overstiger 2 prosent av mottakende finansinstitusjons ansvarlige kapital. Har konsernet ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner som utgjør mindre enn 2 prosent av den enkelte finansinstitusjons ansvarlige kapital, kommer summen av slik kapital til fradrag i konsernets ansvarlige kapital for den del som overstiger 10 prosent av konsernets ansvarlige kapital.

2.2 Regulatoriske kapitaldekningsmål

På bakgrunn av den økte usikkerheten i norsk og internasjonal økonomi, og en generell oppkapitalisering av banker internasjonalt valgte SpareBank 1 SR-Bank å styrke kapitaldekningen i 2009 gjennom emisjoner på 1,2 mrd kroner og utstedelse av fondsobligasjon på 800

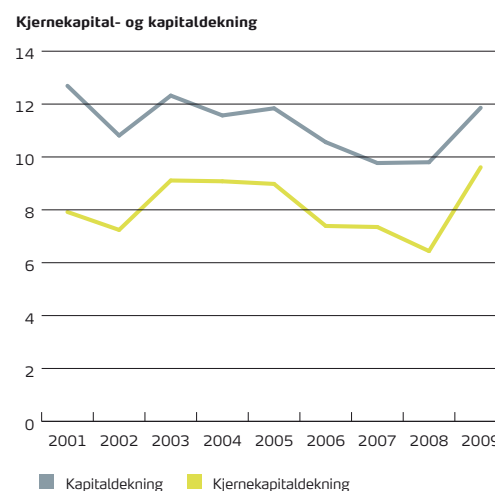
mill kroner. Kapitaltilførselen ble gjennomført i det private markedet uten å benytte Statens finansfond. I tillegg styrket konsernet kjernekapitalen gjennom tilbakeholdelse av deler av resultatet.

Kjernekapitaldekningen for konsernet økte fra 6,4 prosent til 9,6 prosent ved utgangen av 2009, mens kapitaldekningen økte fra 9,8 prosent til 11,9 prosent. For morbanken var kjernekapitalen 11,0 prosent og kapitaldekningen 13,8 prosent ved utgangen av 2009.

Oppkapitaliseringen er i tråd med styrets fastsatte mål om en kjernekapitaldekning på minimum 9 prosent for konsernet for å styrke evnen til å stå i mot mulige tap og sikre evne til fortsatt fremtidig vekst.

Grafen nedenfor viser utviklingen i kapitaldekningen i perioden 2001-2009 for konsernet.

Figur 2: Utvikling i kapital- og kjernekapitaldekningen for SpareBank 1 SR-Bank 2001-2009.

Kravet til regulatorisk kapital utgjorde 6,8 mrd kroner ved utgangen av 2009, mot en kjernekapital på 8,1 mrd kroner og en netto ansvarlig kapital på 10,0 mrd kroner. I en overgangsperiode er det bestemt i Forskrift om Kapitalkrav at kravet til regulatorisk kapital i 2009 ikke kan være lavere enn 80 prosent av minimumskravet beregnet etter det gamle regelverket (Basel 1 fra 2006). Det er besluttet at gjeldende gulv skal videreføres i 2010 og 2011. Gulvet medfører at kravet til regulatorisk kapital 31.12.2009 er 264 mill kroner høyere enn det ellers ville vært.

SpareBank 1 SR-Bank legger vekt på at alle enheter i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering over tid. Konsernets styrende organer har ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskaper og mellom datterselskaper ut over det som følger av regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger.

3. PILAR II: KONSERNETS INTERNE RISIKO- OG KAPITALVURDERINGS-PROSESS

Pilar 2 er basert på to hovedprinsipper. Bankene skal ha en prosess for å vurdere sin totale ansvarlige kapital i forhold til risikoprofil, og en strategi for å opprettholde sitt kapitalnivå. Tilsynsmyndighetene skal gjennomgå og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier. I tillegg skal tilsynsmyndighetene overvåke og sikre at de myndighetspålagte kapitalkravene overholdes. Tilsynet må iverksette passende tilsynsmessige tiltak om det ikke er tilfreds med resultatet av denne prosessen.

I konsernets interne risiko- og kapitalvurderingsprosess tallfestes alle vesentlig typer risiko gjennom beregninger av forventet tap og behov for risikojustert kapital for å kunne dekke uventede tap. Forventet tap beskriver det beløpet man statistisk må forvente å tape i en 12 måneders periode. Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg.

Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen i utgangspunktet skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap i 2009.

Fra og med 2010 er det vedtatt å øke konfidensnivået til 99,97 prosent som gir en økning i risikojustert kapital på ca.11 prosent.

Beregning av risikojustert kapital ved utgangen av 2009 dekker følgende områder:

- Kredittrisiko (inkludert overført portefølje til SpareBank 1 Boligkreditt AS)
- Markedsrisiko
- Operasjonell risiko
- Forretningsrisiko
- Eierrisiko (SpareBank 1 Gruppen, SpareBank 1 Næringskreditt og BNbank ASA)
- Omdømme risiko
- Strategisk risiko

Risikojustert kapital for risikoen i datterselskapene SpareBank 1 SR-Finans AS, Eiendomsmegler 1 SR-Eiendom AS, SpareBank 1 SR-Forvaltning AS, SpareBank 1 SR-Investering AS og SpareBank 1 SR-Fondsforvaltning AS konsolideres inn under den enkelte risikotype.

Beregningen av risikojustert kapital bygger på interne modeller som i enkelte tilfeller kan avvike fra de regulatoriske modellene eller sjablongmetodene. SpareBank 1 SR-Bank er av den vurdering at beregningen av risikojustert kapital gir et mer presist bilde av konsernets samlede risiko enn hva de regulatoriske beregningene viser.

3.1 Formål med risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 SR-Bank

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. Konsernet bruker derfor betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringssystemer og prosesser i tråd med ledende internasjonal praksis.

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen
- Å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatte forretningsstrategi
- Å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter

3.2 Risiko- og kapitalstyringsprosessen

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring er rammeverket basert på ulike elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet på. Hovedelementene er beskrevet i figur 3.

Figur 3: Hovedelementene i SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalvurderingsprosess

De neste avsnittene vil redegjøre nærmere for de ulike elementene.

3.2.1 Konsernets strategiske målbilde

SpareBank 1 SR-Bank skal bli en større og mer komplett virksomhet som følge av organisk vekst, innovasjon og utnyttelse av strategiske muligheter.

SpareBank 1 SR-Bank skal ha finansbransjens mest attraktive merkevare i konsernets markedsområde og være kjennetegnet av å:

- være regionens ledende finanskonsern
- ha fornøyde kunder som anbefaler oss til andre
- være best på verdiskaping sammen med kundene
- være en av de beste innenfor spare- og pensjonsmarkedet
- være best på evne til å tiltrekke, utfordre og utvikle de dyktigste medarbeiderne
- være en av de mest lønnsomme finansinstitusjonene i Norden

3.2.2 Risikoidentifikasjon og analyse

Proessen for risikoidentifikasjon tar utgangspunkt i konsernets strategiske målbilde. Prosessen er fremover-skuende og dekker alle vesentlige risikoområder. Det gjennomføres grundige analyser av risikoene som er identifisert for å forstå risikoenes egenskaper, og for å vurdere effekten av de etablerte kontroll- og styrings-tiltakene. For de områder hvor effekten av de etablerte kontroll- og styringstiltakene ikke vurderes som tilfredsstillende implementeres det nye forbedringstiltak. Alternativt vurderes det om aktiviteten skal kuttes ut. Sannsynlighetsreduserende tiltak skal prioriteres foran konsekvensreduserende tiltak.

3.2.3 Kapitalallokering

Allokering av risikokapital til de enkelte forretningsområdene er et viktig verktøy for å styre risikoprofil og aktivitet i den enkelte forretningsenhet. Risikokapitalen er definert som konsernets bokførte egenkapital med tillegg av fondsobligasjoner.

Forretningsenhetene søker årlig styret om risikokapital, og styret tildeler forretningsområdene kapital på bakgrunn av den beregnede risikoen ved forretningsområdet, forventet risikojustert avkastning og strategisk målbilde.

Det foretas en månedlig oppfølging av risikojustert avkastning og rammeutnyttelse av tildelt risikokapital.

3.2.4 Finansielle fremskrivninger og stresstesting

Det foretas to finansielle fremskrivninger, minimum årlig:

- En finansiell fremskrivning av forventet utvikling
- En finansiell fremskrivning av en situasjon med et alvorlig økonomisk tilbakeslag i økonomien (stresstest).

Finansiell fremskrivning av forventet utvikling

På grunnlag av det strategiske målbildet, forretningsplanen og forventet utvikling i makrobildet utarbeides det en fremskrivning av finansiell utvikling for de neste 5 årene. Formålet med fremskrivningen er å gi et viktig bidrag i strategiprosessen om hvordan makrobildet og det strategiske målbildet påvirker konsernets finansielle utvikling målt ved blant annet egenkapitalavkastning, fundingsituasjon og kapitaldekning.

Finansiell fremskrivning av et økonomisk tilbakeslag i økonomien (stresstest)

Formålet med en finansiell fremskrivning av et økonomisk tilbakeslag er:

- å vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike konjunktursituasjoner inkludert store/ekstreme, men troverdige sjokk.
- vurdere sårbarheten til porteføljer/aktiviteter overfor store/ekstreme, men troverdige sjokk.
- øke forståelsen av hvordan sjokk virker på konsernets lønnsomhet, likviditetssituasjon og kapitaldekning.
- å vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike strategiske muligheter.
- identifisere svakheter i konsernets risikostراتيجier og prosesser som et hjelpemiddel for å utvikle risiko-reducerende tiltak og planlegging av kriseberedskap.

Fremskrivningen har en tidshorisont på 5 år og dekker dermed inn en forventet konjunktursykel.

For å vurdere konsekvensene av et økonomisk tilbakeslag for SpareBank 1 SR-Bank fokuserer konsernet i betydelig grad på de områder av økonomien som påvirker den finansielle utviklingen. Dette er først og fremst utvikling i kredittetterspørsel, aksjemarkedet, rentemarkedet og utvikling i kredittetterspørsel. I tillegg til å ha konsekvenser for avkastningen på de underliggende eiendeler vil et økonomisk tilbakeslag også ha konsekvenser for kundenes spareadferd.

3.2.5 Evaluering og tiltak

De overnevnte finansielle fremskrivningene gir Administrasjonen og Styret god risikoforståelse slik at riktige strategiske valg kan treffes, og samtidig sikre en tilfredsstillende risikoprofil.

På bakgrunn av analysene utarbeider SpareBank 1 SR-Bank kapitalplaner for å oppnå en langsiktig og effektiv kapitalstyring og sikre at konsernet har en forsvarlig kapitaldekning ut fra risikoeksponering og strategisk målbylde.

SpareBank 1 SR-Bank har i tillegg utarbeidet beredskapsplaner for å i størst mulig grad kunne håndtere kriser hvis de allikevel skulle oppstå. Beredskapsplanene til konsernet dekker:

- Kapitaldekning
- Likviditetsrisiko
- Operasjonell risiko

3.2.6 Rapportering og oppfølging

Konsernets risikorapportering og oppfølging er en integrert del av konsernets virksomhetsstyring og rapportering til styret. Viktige elementer i konsernets virksomhetsstyring er klare og tydelige mål til prestasjon og kvalitet i prosesser, kontinuerlig forbedring og

tiltrekke, utvikle og utfordre de dyktigste medarbeiderne. I denne forbindelse er balansert målstyring et effektivt og kraftfullt verktøy for oppfølging og rapportering. For å sikre tilstrekkelig balanse mellom kvalitet og prestasjon fokuserer målekortet på 4 dimensjoner: (1) kunde/markedet, (2) interne prosesser, (3) organisasjon/kompetanse og (4) finansiell utvikling.

Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring og compliance som er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen rapporterer direkte til Administrerende direktør.

3.2.7 Organisering og organisasjonskultur

Organisasjonskultur

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å ha en sterk og sunn organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring. En usunn organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styrings-tiltak. Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger.

SpareBank 1 SR-Bank har etablert et tydelig verdigrunnlag som er godt kommunisert og gjort kjent i hele organisasjonen.

“Mot til å meina, styrke til å skapa”

Gjennom å være

- langsiktig
- åpen og ærlig

Gjennom å vise

- ansvar og respekt
- vilje og evne til forbedring

SpareBank 1 SR-Bank skal tiltrekke, utvikle og utfordre de dyktigste medarbeiderne. SpareBank 1 SR-Bank har eksistert i 170 år, og i de siste 15 årene har konsernet skapt verdier og resultater i nordisk toppklasse. En viktig forklaring på SpareBank 1 SR-Bank sin suksess er et tydelig og langsiktig fokus på verdier og holdninger som grunnpilarer i organisasjonskulturen.

Humankapitalen er selve fundamentet i konsernet. Uten dyktige medarbeidere har konsernet ikke noe produkt å tilby markedet. Konsernet tror på at verdiskaping for våre kunder, eiere og medarbeidere skjer ved å ha tydelige resultatmål og et bredt aktivitetsnivå skapt av dyktige medarbeidere med gode holdninger og verdier.

Ved å utvikle en verdibasert kultur kan det oppnåseg et strategisk virkemiddel som over tid gir et konkurransefortrinn. Nedenfor er det satt opp fire faktorer som illustrerer hvordan konsernet systematisk arbeider for å bygge en sunn organisasjonskultur på alle nivå i organisasjonen ved hjelp av rekruttering, kompetanseutvikling,

belønningssystemer, medarbeidertilfredshet og godt omdømme.

Fokus på etikk og verdier i rekrutteringsprosessen

SpareBank 1 SR-Bank er en attraktiv arbeidsgiver. Det er en lang og kvalitativ god prosess før en får ansettelse i konsernet. De aller fleste stillinger er lyst ut både internt og eksternt. Det er etablert gode rutiner og ansettelsesprosedyrer som skal sikre mot feilansettelser. I tillegg til grundige intervjuer benyttes ulike tester, og rekrutteringsmetoder med fokus på motivasjon for jobben, riktig kompetanse og sist men ikke minst gode holdninger og etikk. Før ansettelsestilbud gis tas det kredittsjekk av vedkommende, og det innhentes politiattest og tilbakemelding fra minimum to referanser. Etter aksept innhentes bekreftelse av taushetserklæring og forståelse/etterlevelse av etiske retningslinjer.

For alle nyansatte gjennomføres det en samling med opplæring i konsernets historie, forretningsidè, strategisk målbilde og grundig opplæring i sikkerhet og etikk. På slike samlinger er Administrerende direktør og deler av konsernledelsen alltid til stede for å forankre innholdet. I 2009 ble det opprettet et Etisk råd som skal være et rådgivende organ for praktisk opplæring og implementering av konsernets etiske retningslinjer, samt et rådgivende organ for produktutvikling og innovasjon.

Kompetanseutvikling for ledere og medarbeidere.

SpareBank 1 SR-Bank definerer kompetanse som "Kunnskap, Ferdigheter og Holdninger". Med kunnskap menes den utdanning og erfaring den enkelte person har med seg, ferdigheter er måten den enkelte bruker kunnskapen sin på og holdninger gjenspeiler den enkeltes verdier og atferd i hverdagen. Ved nyrekruttering er det satt et minimumskrav til formell utdanning tilsvarende en bachelorgrad. For konsernets rådgivere som utgjør 2/3 av humankapitalen er det etablert interne rådgiverskoler.

Rådgiverskolene er obligatoriske for alle som jobber i grensesnitt mot kunden og har fokus på god rådgiving, beste kundeopplevelse, etikk og holdninger i konsernets rådgiving. For de 350 medarbeidere og ledere som skal gjennom ny Autorisasjonsordning er etikk et av seks fagtema i teoridelen. I praktisk prøve, som er selve grunnlaget for gjennomført autorisasjon, utgjør etikk og rådgiving halvdel av testen.

Belønningssystemer

Konsernet har en belønningsstrategi som i hovedsak vektlegger gode teamprestasjoner og et langsiktig fokus i forhold til avlønning. Belønningsstrategien består i hovedsak av tre elementer som er fast lønn, bonus og andre goder som pensjons- og forsikringsordninger, dekning av studier, subsidierte lån, helse og trivselstiltak.

Det er satt fem kriterier for hva som skal belønnes individuelt. Disse er innsats/prestasjon, kundeorientering, kvalitet, kompetanse og evne/vilje til samhandling. Bonus utbetales årlig forutsatt at konsernets overordnede målsettinger nås. Grunnlag for bonus er i hovedsak teamresultater, men med en mulighet for individuell

bonus som er antatt å dekke 20-25 prosent av de beste prestasjoner i konsernet. Det er et hovedprisnipp i konsernets bonusordninger at maksimalt bonusbeløp er satt til 25 prosent av fast lønn og at bonusbeløp kan reduseres dersom kvaliteten på det arbeidet som er utført ikke er tilfredsstillende. På denne måten ønsker konsernet å unngå at medarbeidere og ledere tar kortsiktige avgjørelser eller dårlige kredittbeslutninger motivert av ytre motivasjon og belønning.

Medeidertilfredshet, etikk og omdømme.

SpareBank 1 SR-Bank vurderer det som svært viktig at konsernet har medarbeidere som etterlever det etablerte verdigrunnlag og de etiske retningslinjer.

Det aller viktigste i en verdibasert kultur er åpenhet og tillit mellom ledere og medarbeidere. Tillit er ikke noe som vedtas, men noe som opparbeides gjennom adferd. Det gjennomføres et obligatorisk 2 dagers kurs for alle nye ledere der etikk og verdier er sentrale tema som tas opp til diskusjon. I lederopplæringen legges det vekt på leders ansvar for å gå foran som et godt eksempel på ønsket atferd.

Konsernets tertialvise medarbeiderundersøkelser viser en høy grad av tilfredshet og god score på spørsmål rundt holdninger og verdier. Hypotesen er at et godt arbeidsmiljø preget av åpenhet og tillit virker forebyggende på utvikling av dårlige holdninger og handlinger som kan skade en god kultur og et godt omdømme. Resultater fra medarbeiderundersøkelser gjennomgås og diskuteres både i konsernledelsen, styret og i kontrollkomitèen, minimum to ganger i året, med stor grad av åpenhet.

Organisering

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av uavhengighet i styring og kontroll, og ansvaret er fordelt mellom ulike roller i organisasjonen:

Representantskapet sin hovedoppgave er å føre tilsyn med styrets forvaltning av selskapet. Styret har det overordnede ansvar for forvaltning og organisering av konsernet i tråd med lover, vedtekter og forskrifter gitt av representantskapet. Styret er ansvarlig for at de midler konsernet råder over forvaltes på en trygg og hensiktsmessig måte. Av dette følger at styret også har plikt til å påse at bokføring og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styremedlemmene skal utvise forsvarlig skjønn ved utøvelse av sitt ansvar og oppgaver.

Styret har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatte risikoprofil og myndighetspålagte krav. Konsernets styre fastsetter de overordnede målsettingene som risikoprofil, avkastningsmål og hvordan kapitalen skal fordeles på de ulike forretningsområdene. Styret fastlegger også de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i konsernet. Styret har vedtatt etikkregler som bidrar til bevisstgjøring og etterlevelse av den etiske standarden som er satt for konsernet.

I forhold til vedtak i bankens styre ivaretar styrene i datterselskapene sine oppgaver i de enkelte selskapene. I selskaper som eies 100 prosent av SpareBank 1 SR-Bank tilstrebes det en styresammensetning som sikrer god bransjekunnskap og god integrasjon med det enkelte selskaps virksomhet og tilstøtende virksomhetsområder i SpareBank 1 SR-Bank. Styreleder i de enkelte selskapene er det medlem i konsernledergruppen som har størst grensesnitt mellom sitt daglige forretningsområde og datterselskapets forretningsområde. Gjennom dette prinsippet ivaretas viktige forhold når det gjelder konsernets samlede strategi og optimalisering gjennom verdikjeden.

I enkelte selskaper er inntil 40 prosent av styremedlemmene eksterne representanter. Dette vurderes fra selskap til selskap i forhold til avveiningen mellom behov for ekstern bransjekompetanse/ideer, versus interne medarbeidere som har god kjennskap til konsernets samlede virksomhet.

Administrerende direktør står for den daglige ledelsen av konsernets virksomhet i tråd med lover, vedtekter, fullmakter og instruksjoner. Saker som etter konsernets forhold er av uvanlig art eller har stor betydning legges frem for styret. Adm. direktør kan imidlertid avgjøre en sak etter fullmakt fra styret eller i tilfeller der styrets beslutning ikke kan avventes uten vesentlig ulempe for konsernet. Adm. direktør skal implementere konsernets strategi og i samarbeid med styret utvikle strategien videre. Adm. direktør gir styret er underretning om konsernets virksomhet, stilling og resultatutvikling hver måned.

Ledere av forretnings- og støtteområdene har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller administrerende direktør.

Avdeling for risikostyring og compliance er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til adm. direktør. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for uavhengig oppfølging og rapportering av risikoeksponeringen, og at konsernet etterlever gjeldende lover og forskrifter. I tillegg til konserndirektør består avdelingen av tre risk managere og to risikoanalytikere.

Avdelingen arbeider tett sammen med SpareBank 1 sitt Kompetansesenter for Kredittmodeller som er lokalisert hos SpareBank 1 SR-Bank. Kompetansesenteret er ansvarlig for å utvikle og kvalitetssikre kredittmodeller i tråd med ledende internasjonal praksis. I tillegg til leder består avdelingen av 4 risikoanalytikere.

Avdelingene arbeider tett sammen med bl.a. det akademiske risikomiljøet ved Universitetet i Stavanger for å sikre erfaringsutveksling og kompetanseutvikling.

I tillegg til de overnevnte rollene er det etablert flere utvalg innenfor risiko- og kapitalstyringsområdet som bistår Administrerende direktør med beslutningsgrunnlag og oppfølging.

Risiko- og kapitalstyringskomiteen ivaretar overordnet oppfølging av konsernets risikoprofil, funding og kapitaldeknings situasjon. Komiteen behandler også utkast til risikostrategier, kapitalallokering, valideringsrapporter og anbefaler nye risikomodeller. Risiko- og kapitalstyringskomiteen ledes av konserndirektør for risikostyring og compliance og er bredt sammensatt med ledende ansatte fra forretningsenhetene, økonomi-/finansavdelingen og avdeling for risikostyring og compliance.

Balansekomiteen er et rådgivende organ i forhold til operativ styring av konsernets balanse innenfor de rammer som er innvilget av styret. Komiteen er et viktig rådgivende organ i konsernets operative styring av likviditetsrisiko. Balansekomiteen ledes av konserndirektør økonomi og finans og er sammensatt av ressurspersoner fra konsernets treasuryavdeling, økonomi-/finansavdelingen og avdeling for risikostyring og compliance.

Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver. Kredittutvalgene gjør i innstillingen en vurdering av låne- og kredittsøknadene i henhold til gjeldende kredittstrategi, kredittpolitikk, bevilgingsreglement og kredittbehandlingsrutiner. Kredittutvalgene legger spesiell vekt på å avdekke risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foretar en egen selvstendig vurdering av kreditt risiko, der konsekvensene for konsernet av de ulike risikoer blir klarlagt.

Det er også etablert et sett av uavhengige kontrollorganer:

Kontrollkomiteen fører tilsyn med at konsernet drives på en hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lover og forskrifter, vedtekter, retningslinjer fastsatt av representantskap samt pålegg fra Finanstilsynet.

Intern revisjonen overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Konsernets intern revisjonsfunksjon er outsourcet, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Intern revisjonen rapporterer organisasjonsmessig til styret. Intern revisjonens rapporter og anbefalinger om forbedringer i konsernets risikostyring blir kontinuerlig gjennomgått i konsernet.

Ekstern revisors hovedoppgave er å vurdere hvorvidt konsernets årsregnskap er avgitt i samsvar med lov og forskrifter. Videre skal ekstern revisor vurdere om formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte og med forsvarlig kontroll. Ekstern revisor velges av representantskapet.

3.3 Rammeverk for styring og kontroll pr. risikotype

3.3.1 Kreditt risiko

Kreditt risiko defineres som faren for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor konsernet.

Kreditt risikoen styres gjennom rammeverket for kredittinnvilgelse, engasjementoppfølging og porteføljestyring. Hovedelementene i rammeverket kan beskrives som vist i figur 4 nedenfor.

Figur 4: Rammeverk for kredittinnvilgelse

Kredittstrategi

Konsernets primære markedsområde for kreditt risikoksposering er Rogaland, Agder og Hordaland. Den overordnede kredittstrategien fastsetter at konsernet skal ha en moderat risikoprofil der ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad.

Kredittstrategien støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse gjennom:

- Et sunt kredittmiljø, der det stilles tydelige krav til medarbeidernes kunnskaper, ferdigheter og holdninger.
- En hensiktsmessig prosess for kredittgivning der det stilles tydelige krav til kvalitet og etterlevelse av konsernets rammeverk for kreditt risikostyring.
- En effektiv risikostyring.
- Å tilstrebe en optimal kapitalallokering innenfor vedtatte forretningsstrategi.
- Å tilstrebe en lik risikojustert avkastning på kundene over tid innenfor vedtatte forretningsstrategi.
- En diversifisert portefølje

Bedriftskundenes virksomhet skal ha et langsiktig perspektiv, og kundene skal drive i samsvar med gjeldende lover og forskrifter.

Den overordnede kredittstrategien revideres og godkjennes årlig av Styret.

Konsernets kredittstrategi består i tillegg av overordnede kredittstrategiske rammer som skal sikre en diversifisert portefølje og en tilfredsstillende risikoprofil.

Rammene setter grenser for misligholdssannsynlighet, forventet tap, risikojustert kapital og hvor stor andel av samlet utlånseksposering som kan være mot bedrifts-markedet. I avsnittene nedenfor gis det en nærmere beskrivelse av rammene:

- Misligholdssannsynlighet gir uttrykk for andelen av utlånsporteføljen (antall kunder) som statistisk sett antas å gå i mislighold i løpet av en 12 måneders periode (langsiktig utfall). For konsernet skal vektet misligholdssannsynlighet ikke overstige 1,60 prosent i 2010. Ved utgangen av 2009 er vektet misligholdssannsynlighet 1,33 prosent.
- Forventet tap beskriver det konsernet statistisk må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode (langsiktig utfall). For konsernet skal forventet tap ikke overstige 0,35 prosent av eksponering (EAD) i 2010. Ved utgangen av 2009 er forventet tap 0,23 prosent av eksponering (EAD).
- Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg ut fra et gitt konfidensnivå. For konsernet skal risikojustert kapital i 2010 ikke overskride 3,75 prosent av eksponeringen (EAD) ved et konfidensnivå på 99,97 prosent. Ved utgangen av 2009 er risikojustert kapital 3,21 prosent av eksponering (EAD) basert på et konfidensnivå på 99,9 prosent.
- Utlånsvolum bedriftsmarkedsporteføljen: Utlånsvolumet til bedrifts-markedet skal ikke overstige 45 prosent av konsernets totale utlån (EAD) i 2010. Ved utgangen av 2009 utgjorde utlånsvolumet til bedriftsmarkedsporteføljen 40 prosent av totale utlån.

SpareBank 1 SR-Bank sine porteføljer som er eller vil bli overført til kredittforetakene SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS inkluderer i de overnevnte kredittstrategiske rammene.

De overordnede kredittstrategiske rammene er fordelt på de enkelte forretningsområdene. For bedrifts-markedet er det også spesifikke rammer for henholdsvis maksimal andel av risikojustert kapital mot enkeltbransjer, gruppen av større kunder og maksimal eksponering mot kunder med høy risiko. I tillegg er det vedtatt at maksimalt tap på en enkelt kunde ikke skal overstige 425 mill kroner. En enkelt kunde inkluderer i denne sammenheng også engasjementer med to eller flere motparter når bestemmende innflytelse eller økonomiske forbindelser mellom disse er slik at økonomiske vansker hos den ene sannsynligvis vil medføre betalingsvanskeligheter for den eller de andre.

De overnevnte rammene er satt for å sikre en diversifisert portefølje innenfor bedrifts-markedet. Bransjen utleie av fast eiendom tilordnes den største rammen for risikojustert kapital av bransjene, og det er også mot denne bransjen SpareBank 1 SR-Bank har

størst eksponering. Ved utgangen av 2009 utgjør eksponeringen mot denne bransjen 18 prosent av risikojustert kapital i konsernet, og 12 prosent av samlet utlåns-eksponering.

SpareBank 1 SR-Bank bruker risikojustert kapital som måleparameter i rammene ovenfor da risikojustert kapital gjenspeiler den faktiske risikoeksponeringen vesentlig bedre enn den tradisjonelle fokus på utlånsvolum.

Engasjement med høy risiko krever betydelig mer risikojustert kapital enn engasjement med lav risiko. Oppsummert er sammenhengen mellom risiko og risikojustert kapital som følgende:

- Engasjement med lav risiko binder i snitt 0,3 ganger mer risikojustert kapital enn engasjement med laveste risiko.
- Engasjement med middels risiko binder i snitt 3,5 ganger mer risikojustert kapital enn engasjement med laveste risiko.
- Engasjement med høy risiko binder i snitt 6 ganger mer risikojustert kapital enn engasjement med laveste risiko.
- Engasjement med høyeste risiko binder i snitt 7,5 ganger mer risikojustert kapital enn engasjement med laveste risiko.

Det betyr at det kan lånes ut vesentlig færre kroner til kunder med høy risiko enn til kunder med lav risiko.

De kredittstrategiske rammene fastsettes av styret, og eventuelle avvik fra disse skal derfor fremlegges styret for godkjenning. Avdeling for risikostyring og compliance rapporterer kvartalsvis utviklingen i de kredittstrategiske rammene til styret.

Kredittpolitiske retningslinjer

De kredittpolitiske retningslinjene fastsetter minimumskrav som gjelder for alle typer finansiering, unntatt engasjementer innvilget som ledd i utøvelse av særskilte kredittsikringsfullmakter. I tillegg til de generelle kredittpolitiske retningslinjene, er det utarbeidet et sett av mer spesifikke kredittpolitiske retningslinjer knyttet til bransjer eller segmenter som kan innebære en særskilt risiko.

De kredittpolitiske retningslinjene revideres minimum årlig og godkjennes av administrerende direktør, med orientering til styret. Eventuelle avvik fra kredittpolitiske retningslinjer skal begrunnes og skal godkjennes på direktørnivå.

De generelle kredittpolitiske retningslinjene tar utgangspunkt i et generelt aktsomhetskrav knyttet til egenkapital, der det fastslås at et selskap til enhver tid skal ha en robust egenkapital som er forsvarlig ut fra risikoen ved og omfanget av virksomheten i selskapet.

I enkelte tilfeller skal konsernet ikke ta kredittrisiko. Dette gjelder i følgende tilfeller:

- Det foreligger nedskrivning på kunden
- Kundens bokførte egenkapital er negativ
- Finansiering av aksjer eller finansinstrumenter
- Finansiering av immaterielle eiendeler
- Sikkerhet kompenserer for manglende ansvarlig kapital
- Kundens beregnede misligholdssannsynlighet overstiger 10 prosent

Ved finansiering av aksjer og finansinstrumenter gis det imidlertid åpning for å ta kredittrisiko i forbindelse med investering i markedsbaserte verdipapirer og ved industrielt betingede oppkjøp. Det siste gjelder også ved finansiering av immaterielle eiendeler.

Kredittpolitiske retningslinjer knyttet til spesifikke segmenter eller bransjer.

Ved finansiering av tomter og utvikling av fast eiendom skal kunden ha en bokført egenkapital på minimum 20 prosent. I tillegg differensieres finansieringsgraden ved ulike finansieringsformål etter følgende retningslinjer:

- Finansieringsgrad 80 prosent ved kjøp av ferdig regulerte tomter
- Finansieringsgrad 50 prosent ved kjøp av uregulerte tomter
- Finansieringsgrad 50 prosent ved finansiering av infrastruktur

Det skal ikke innvilges finansiering til kjøp av uregulerte tomter som i følge kommuneplanen er avsatt til et annet formål enn det aktuelle formål.

Ved finansiering av utbygging av fast eiendom skal kunden ha en bokført egenkapital på minimum 20 prosent. I tillegg settes det krav til minimum 70 prosent forhåndssalg før diskontering. Generelt gjelder at kundens egenfinansiering alltid skal brukes først i prosjektet.

Ved finansiering av fast eiendom for utleie skal samlet finansiering ikke overstige 11 ganger årlige brutto leieinntekter, men dette bare dersom en samlet vurdering av rentenivået, leiekontraktens varighet, leietagernes godhet, eiendommens beliggenhet, eiendommens beskaffenhet og grad av rentesikring tilsier det.

Ved finansiering av skipsfart gjelder at det bare skal finansieres tonnasje typer med lav risiko, og som hovedregel skal det ikke innvilges finansiering av skip eldre enn 25 år. I tillegg forutsettes det minsteverdiklausuler (MVC) på minimum 125 prosent og forsikringsdekning på minimum 120 prosent av lånesaldo. Det settes også krav til klasseselskap og flaggstat.

Ved deltagelse i syndikater forutsettes det at kunden etter konsernets egen vurdering risikoklassifiseres som middels risiko eller bedre. Kunden skal ha en klar norsk forankring, og agentbanken skal være blant de norske hovedbankforbindelsene og samtidig ha den nødvendige kompetanse til å håndtere engasjementet.

Retningslinjene for deltagelse i syndikater gjelder også ved finansiering i utlandet, men her er det et krav at SpareBank 1 SR-Bank er blant de norske hovedbankforbindelsene.

Ved finansiering av markedsbaserte verdipapirer stilles det strenge krav til finansieringsgraden. Finansieringsgraden er begrenset til henholdsvis 70 prosent for fond og 50 prosent for aksjer og egenkapitalbevis notert på Oslo Børs. Øvrige markedsbaserte verdipapirer finansieres som hovedregel ikke.

Ved verftsfinansiering forutsettes det kontrakt med velrenommert og finansielt solid rederi, og innbetaling fra reder på minimum 20 prosent i prosjektets tidlige fase. Skrogverftet må være i stand til å stille nødvendige tilbakebetalingsgarantier. Det forutsettes også at verftet har egenlikviditet.

Oppkjøpsfinansiering: Ved oppkjøpsfinansiering skal det foreligge en tredjeparts gjennomgang av alle oppkjøpte selskaper, og konsernet skal godkjenne både kjøps- og salgavtalen. Låneavtalen skal utarbeides av godkjent advokat.

Kredittfullmaktsreglement

Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer innen visse rammer kredittfullmaktene til Administrerende direktør, som igjen kan videredelegere disse innenfor egne fullmakter. De delegerede kredittfullmaktene er knyttet opp mot et engasjements forventede tap og dets misligholds-sannsynlighet.

Fullmaktene er personlige. Det innebærer at kredittutvalgene ikke har beslutningsmyndighet, men innstiller til fullmaktshaver. Dersom innstilling fra kredittutvalg ikke foreligger, reduseres fullmaktsgrensene. Generelt er fullmaktene romslige dersom et engasjements forventede tap og misligholdssannsynlighet tilsier lav risiko, mens fullmaktene strammes inn progressivt med økende risiko.

Kredittfullmaktsreglementet gjennomgås årlig, og endringer godkjennes av adm. direktør med orientering til styret. Dette gjelder imidlertid ikke endringer i adm. direktørs kredittfullmakter da disse godkjennes av styret.

Kredittbehandlingsrutiner

Kredittbehandlingsrutinene regulerer i detalj alle forhold knyttet til konsernets kredittgivning og engasjementsoppfølging.

Kredittgivningsprosessen kan beskrives som vist i figur 5 til høyre.

For en nærmere beskrivelse av kredittmodellene og risikoklassifiseringssystemet henvises det til kapittel 3.3.1.1.

Figur 5: Kredittvurderingsprosessen

Etter at engasjementene er innvilget foretas det en løpende engasjements- og porteføljeovervåking. Kredittrisikoen følges overordnet opp ved bruk av konsernets porteføljestyringsystemer, systemer for tidlig varsling av sentrale utviklingstrekk (early warning) og systemer for overvåking av kvaliteten i selve kredittinnvilgelsesprosessen. Rammeverket er vist i figur 6 nedenfor.

Figur 6 : Rammeverk for kredittrisikoppfølging

Porteføljestyling

Konsernets risikoeksponering følges opp ved hjelp av et overordnet porteføljestyringssystem. Systemet inneholder et bredt spekter av risikomessig informasjon på både aggregert og detaljert nivå. Dette muliggjør en effektiv overvåking og styring av porteføljens risikomessige utvikling. Det foretas en månedelig oppdatering av all porteføljefinformasjon inkludert oppdatering av misligholdssannsynligheten på kundene. Den risikomessige utviklingen i porteføljene følges opp med særlig vekt på utviklingen i risikoklassifisering (migrering), forventet tap, risikojustert kapital og risikojustert avkastning.

Early Warning

Konsernets early warning system gir anledning til løpende oppfølging av sentrale risikodrivere på kundene som en viktig indikator for potensiell misligholdsutvikling. Hensikten er å fange opp sentrale utviklingstrekk på et tidligst mulig tidspunkt.

Eksempel på slike risikodrivere er:

- Kortsiktig og gjentatte mislighold
- Utvikling i rammeutnyttelse – både kassekreditter, byggelån og fleksilån
- Utvikling i antall avdragsutsettelse
- Offisielle kunngjøringer

Kredittprosessovervåking

Konsernets systemer for overvåking av kredittinnvilgesprosessen gir mulighet for en løpende oppfølging av kredittkvaliteten og den risikojusterte avkastningen på nye engasjement. Systemet er godt egnet til sammenligning av kvalitet på tvers av avdelingene, og muliggjør tidlig handling hvis enkeltavdelinger har en uønsket utvikling i den løpende kredittpraksisen.

For beskrivelse av kompetanse og organisasjonskultur henvises det til kapittel 3.2.7.

3.3.1.1 Kredittmodeller og risikoklassifiseringssystemet

Konsernet bruker kredittmodeller for risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyling. Risikoklassifiseringssystemet baserer seg hovedkomponentene som vist i figur 7 nedenfor:

Figur 7: Risikoklassifiseringssystemet i SpareBank 1 SR-Bank

Sannsynlighet for mislighold (PD – Probability of Default)

Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12-måneders periode basert på et langsiktig utfall.

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

1. Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kroner 1.000, eller
2. Når banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale (fullt ut) i henhold til sine forpliktelser:
 - Banken foretar nedskrivning på grunn av svekket kredittverdighet.
 - Bankens avhender en fordring til underkurs som følge av svekket kredittverdighet.

- Banken gir som følge av betalingsproblemer hos motparten betalingsutsettelse eller ny kreditt til betaling av termin, eller avtaler endringer i rentesatsen eller andre avtalevilkår.
- Det er begjært åpning av gjeldsforhandling, konkurs eller offentlig administrasjon hos motparten, eller det er innledet frivillig gjeldsforhandling.
- Banken antar av andre grunner at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt.

Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av historiske dataserier for finansielle nøkkeltall, samt på grunnlag av ikke finansielle kriterier som atferd og alder. For å gruppere kundene etter misligholdssannsynlighet benyttes det ni misligholdsklasser (A – I). Definisjonen av den enkelte misligholdsklasse er vist i tabell 2 nedenfor.

Tabell 2: Definisjon av misligholdsklasser

Misligholdsklasse	Nedre grense for mislighold	Øvre grense for mislighold
A	-	0,10 %
B	0,10 %	0,25 %
C	0,25 %	0,50 %
D	0,50 %	0,75 %
E	0,75 %	1,25 %
F	1,25 %	2,50 %
G	2,50 %	5,00 %
H	5,00 %	10,00 %
I	10,00 %	99,99 %

I tillegg har konsernet to misligholdsklasser (J og K) for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

Ved beregning av misligholdssannsynligheten på kundene er det i hovedsak to ulike hovedtilnæringer som benyttes i markedet.

Den første tilnærmingen er en "Point in Time" tilnærming som beregner misligholdssannsynligheten for de neste 12 månedene basert på den gjeldende konjunktursituasjon. Misligholdsnivået vil da treffe godt for det enkelte år. Tilnærmingen passer godt for beregning av mislighold på kort sikt, men vil til gjengjeld være dårligere for langtidsplanlegging.

En for stor fokus på den kortsiktige misligholdssannsynligheten kan gi en uforutsigbar kredittgivning og prising ovenfor kundene.

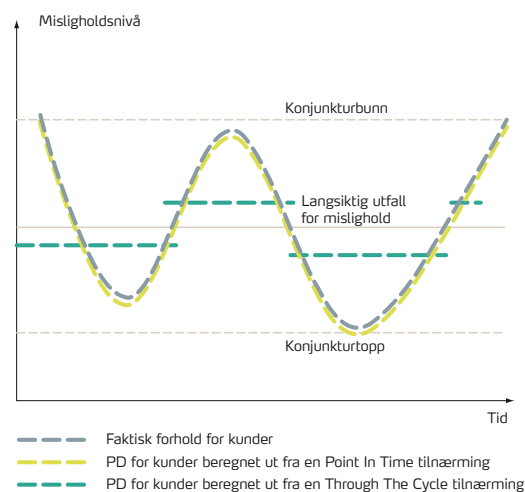
Hvis misligholdssannsynligheten varierer mye over tid vil også bankenes kapitalbehov variere forholdsmessig mye med konjunktorene på en slik måte at det er lavt i en høykonjunktur og høyt i en lavkonjunktur. I så fall vil kapitalbehovet virke prosyklisk og bidra til at de økonomiske svingningene i samfunnet forsterkes.

Den andre tilnærmingen som benyttes i markedet er en "Through The Cycle" tilnærming som uttrykker den

langsiktige 12- måneders misligholdssannsynlighet (langsiktig utfall). Ved en slik tilnærming vil misligholdet bli noe underestimert i nedgangskonjunkturer og tilsvarende overestimert i oppgangskonjunkturer. Misligholdsnivået vil imidlertid treffe godt over tid, og kapitalbehovet til bankene vil variere mindre gjennom en konjunktursykel.

I Figur 8 nedenfor synliggjøres forskjellene på de to tilnærmingene:

Figur 8: Forskjellen mellom en Point in Time- og en Through The Cycle tilnærming

I hvor stor grad konjunktursensitiviteten påvirker misligholdssannsynligheten avhenger av vektlegging og valg av ulike risikovariabler i modellene for å beregne misligholdssannsynligheten. Typisk vil en modell som legger mye vekt på kortsiktig likviditet og adferdsdata være mer konjunktursensitiv enn en modell som legger vekt på regnskapsdata som for eksempel lønnsomhet og gjeldsgrad over tid.

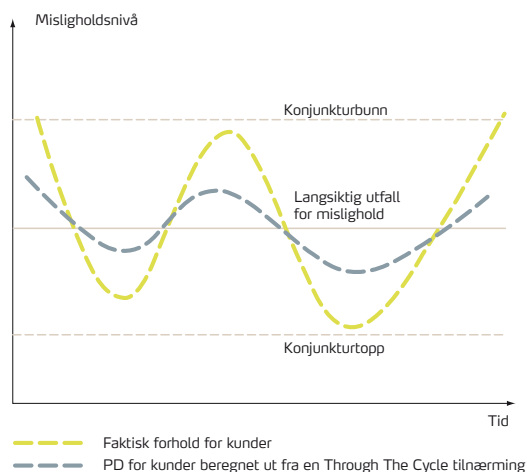
SpareBank 1 SR-Bank vektlegger en stabil og forutsigbar kredittgivning og kapitalisering over tid, og konsernet utvikler derfor modellene for å beregne misligholdssannsynligheten med utgangspunkt i en "Through the Cycle" tilnærming. Dette korresponderer med tilnærmingen bak ratingmetodikken til de mest anerkjente ratingselskapene.

Foruten å forutsi langsiktig utfall for misligholdssannsynligheten uavhengig av konjunktursituasjonen, må også modellene klare å rangere kundene risikomessig (fra laveste misligholdssannsynlighet til høyeste misligholdssannsynlighet) ut fra den konjunktursituasjonen man er i. Dette er viktig for at bankene skal kunne forutsi hvilke kunder det er som høyst sannsynlig kommer til å få problemer i løpet av de neste 12 månedene. For å oppnå dette må også modellen inneholde variabler som fanger opp konjunktorendringene.

I praksis vil dermed SpareBank 1 SR-Bank sine modeller for beregning av misligholdssannsynlighet være en plass mellom en "Point in Time" tilnærming og en "Through

the Cycle” tilnærming. Beregnet misligholdssannsynlighet vil dermed svinge mindre enn faktisk mislighold gjennom en konjunktursykel. Forholdet mellom svingningene i beregnet mislighold og faktisk mislighold er vist i figur 9 nedenfor.

Figur 9: Forholdet mellom estimert mislighold og faktisk mislighold

En gjennomført analyse basert på simuleringer og erfaringer fra finanskrisen viser at estimert misligholdssannsynlighet mest sannsynlig vil variere med mellom 30 prosent og 40 prosent av svingningene i faktisk mislighold som følge av ulike konjunktursituasjoner.

Kapitalbehovet fremkommer på bakgrunn av blant annet den beregnede misligholdssannsynligheten. Svingningene i estimert misligholdssannsynlighet medfører derfor at kapitalbehovet også vil variere noe over tid.

Kjernekapitaldekningen vil som følge av dette mest sannsynlig variere med +/- 0,5 prosentpoeng gjennom en normal konjunktursykel.

Det er tidligere beskrevet at misligholdssannsynligheten skal forutsi langsiktig utfall. Langsiktig utfall kan beregnes på ulike måter.

Erfaringer både fra Norge og andre land viser at misligholdet varierer mye gjennom konjunktorene. Misligholdet varierer med konjunktorene på en slik måte at misligholdet er høyt når BNP er relativt lav og lavt når BNP er relativt høyt. I spesielle konjunktursituasjoner kan misligholdet bli svært høyt. Et eksempel på dette har vi i norsk økonomi tidlig på 1990-tallet når BNP var lavt samtidig med at rentenivået var høyt. Det er unormalt med svært høyt mislighold. Dette gjelder også i år med nedgangskonjunktur slik vi eksempelvis hadde i årene 2002 og 2003 samt 2008 og 2009.

Analyser viser at misligholdsfordelingen over tid er konsentrert rundt relativt lave nivåer på mislighold, men fordelingen har en ”tung hale” som følge av noen år med svært høyt mislighold. Misligholdsfordelingen er derfor ikke symmetrisk rundt et gjennomsnitt slik normalfordelingen er. For ikke-symmetriske fordelinger vil det være forskjell mellom de vanlige målene på midtpunkt (gjennomsnitt og median) i en fordeling. For en ikke-symmetrisk fordeling vil den tunge halen kunne påvirke gjennomsnittet så mye at medianen i mange sammenhenger er det beste målet på det vanligste utfallet. SpareBank 1 SR-Bank har derfor valgt å ta utgangspunkt i historisk median for kalibrering av langsiktig utfall.

Eksposering ved mislighold (EAD – Exposure at Default)

Konverteringsfaktoren (KF) definerer hvor stor andel av ubenyttet kredittramme som forventes trukket opp ved mislighold. For garantier og innvilgede, men ikke trukne rammer for bedriftsmarkedskunder forutsettes det et opptrekk på 75 prosent (0,75). For innvilgede, men ikke trukne rammer på personmarkedskunder forutsettes det et opptrekk på 100 prosent (1).

Tapsgrad ved mislighold (LGD – Loss Given Default)

Tapsgrad ved mislighold beskriver hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser. Vurderingen tar hensyn til verdien av underliggende sikkerheter og de kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement. Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stilte sikkerheter på bakgrunn av egne erfaringer over tid, og slik at disse ut fra en konservativ vurdering reflekterer den antatte realisasjonsverdi i en lavkonjunktur.

SpareBank 1 SR-Bank tar hensyn til hovedtypene av sikkerheter som vist i tabell 3 nedenfor:

Det tillates ikke pant i innskudd hos personmarkedskunder som omfattes av forbrukerdefinisjonen i Finansavtaleloven.

I personmarkedet fastsettes markedsverdien for fast eiendom enten ved å benytte meglertakst/takst, verdiestimer fra Eiendomsverdi (gjelder boligeiendom) eller unntaksvis ved å benytte egenvurdering. Eiendomsverdi er et informasjons- og analyseverktøy som gir tilgang til estimert markedsverdi for eiendommer i Norge. Bruk av verdiestimer fra Eiendomsverdi kan i henhold til interne rutiner benyttes dersom eiendommen ligger i et velfungerende boligmarked og det er liten grad av usikkerhet i verdiestimatet. Egenvurdering kan bare benyttes dersom vilkårene for dette er oppfylt, men da skal en annen enn kundeansvarlig godkjenne verddivurderingen som legges til grunn. Realisasjonsverdien på fast eiendom fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi og redusere denne med henholdsvis 20 prosent for boligeiendommer og 40 prosent for tomter og fritidseiendommer. I personmarkedet tas det i begrenset grad sikkerhet i andre objekter enn fast eiendom.

Tabell 3: Hovedtyper av sikkerheter

Sikkerhetstype	Personmarkedet	Bedriftsmarkedet
Fast eiendom	X	X
Motorvogn	X	X
Fritidsbåter	X	
Verdipapirer	X	X
Kausjoner	X	X
Driftstilbehør		X
Skip		X
Anleggsmaskiner		X
Varelager		X
Landbruksløsøre		X
Kundefordringer		X
Innskudd		X

I bedriftsmarkedet er leieverdimetoden den primære metoden for beregning av sikkerhetsverdi på nærings-eiendommer. Markedsverdien beregnes ved å multiplisere netto leieinntekter med en rentesats som reflekterer risikofri plassering + generell risikopremie. På basis av den beregnede markedsverdi fastsettes realisasjonsverdien til mellom 60 prosent og 80 prosent, avhengig av byggets beskaffenhet og hva det benyttes til. Spesialiserte industribygg med begrensede alternative anvendelsesmuligheter tilordnes en realisasjonsverdi på maksimalt 25 prosent av markedsverdien.

Øvrige sikkerhetsverdier verddivurderes i henhold til fastsatte interne rutiner. Realisasjonsverdien på de stille sikkerhetene fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi, og denne reduseres med en faktor som varierer med sikkerhetsobjektets egenskaper og utgjør minimum 20 prosent. Sikkerheter i form av negativ pant og uo-terte verdipapirer tillegges ikke noen sikkerhetsmessig realisasjonsverdi, mens kausjoner bare kan tillegges realisasjonsverdi dersom visse vilkår er oppfylt.

Det benyttes sju klasser (1 – 7) for klassifisering av engasjementer i henhold til tapsgrad ved mislighold. Definisjonen av disse klassene er vist i tabell 4 nedenfor.

Tabell 4: Definisjon av tapsgrad (sikkerhetsklasser)

Klasse	Tapsgrad nedre grense	Tapsgrad øvre grense	Tilsvarende sikkerhetsdekning (realisasjonsverdi)
1	-	0,08 %	Over 120 %
2	-	0,08 %	Over 100 %
3	0,08 %	13,62 %	Over 80 %
4	13,62 %	27,23 %	Over 60 %
5	27,23 %	40,85 %	Over 40 %
6	40,85 %	54,46 %	Over 20 %
7	54,46 %	68,08 %	Inntil 20 %

Forventet tap (EL – Expected Loss)

Forventet tap beskriver det konsernet statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode (langsiktig utfall). Forventet tap beregnes ved å multiplisere henholdsvis sannsynlighet for mislighold, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold.

Risikogrupper

Et engasjement får tildelt en risikogruppe fra laveste til høyeste risikogruppe basert på engasjementets forventede tap. Risikogrupperne er definert som vist i tabell 5 nedenfor.

Tabell 5: Definisjon av risikogrupper

Risikogruppe	Forventet tap	
	Nedre grense	Øvre grense
Laveste	0 %	0,0125 %
Lav	0,0125 %	0,50 %
Middels	0,50 %	2,00 %
Høy	2,00 %	2,40 %
Høyeste	2,40 %	99,99 %

Risikojustert kapital (UL – Unexpected loss)

Det er mange forhold som påvirker konsernets tap på utlån og kreditter. Det forventede tapet er basert på størrelser som er usikre. Usikkerheten er i stor grad knyttet til egenskaper ved engasjementene. Det er relativt lite usikkerhet knyttet til godt sikrede engasjement til låntakere som har god betjeningsevne, men det er relativt stor usikkerhet for engasjement med dårlig sikrede engasjement og til kunder med ustabil betjeningsevne. For å ta hensyn til disse forholdene beregnes det et uventet tap på alle engasjement. Ved å summere de uventede tapene over alle engasjement får vi et anslag på hvor mye konsernet kan tape utover det forventede tapet. Dette anslaget tar hensyn til at alle kundene ikke gir tap samtidig. Det brukes derfor en korrelasjon mellom kundene på 0,2 for å ta hensyn til dette.

Risikojustert kapital beskriver med andre ord hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke alle mulige uventede tap ut fra et gitt konfidensnivå.

Risikoprising

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å prise risiko riktig. Dette innebærer at engasjementer med høy risiko prises høyere enn engasjementer med lav risiko. Det generelle nivået på risikoprisingen vil imidlertid også avhenge av konsernets overordnede avkastningsmål og hensynet til konkurransesituasjonen.

SpareBank 1 SR-Bank bruker derfor modeller som beregner den riktige risikoprisen som bør tas for blant annet å prise inn forventet tap og avkastning på

risikojustert kapital. Risikoprisingmodellen tar utgangspunkt i de samme hovedkomponentene som i konsernets risikoklassifiseringssystem.

Modellen bygger på en standard "RARORAC"-modell (Risk Adjusted Return On Risk Adjusted Capital) for måling av risikojustert avkastning.

Prisingmodellen brukes hovedsakelig ved innvilgelse og fornyelse til å beregne kundens pris og for å måle og følge opp lønnsomheten.

3.3.1.2 Validering av kredittmodellene

Konsernet driver kontinuerlig videreutvikling og etterprøving av risikostyringssystemet og prosessen for å sikre at dette holder en god kvalitet over tid.

Ansvar og roller

Styret er ansvarlig for å vurdere og beslutte om:

- Risikoparameterne (PD, EAD og LGD) holder tilstrekkelig kvalitetsnivå og beregner risikonivå og kapitalkrav på en betryggende måte
- Risikostyringssystemet og prosessen er godt integrert i organisasjonen og utgjør en sentral del av bankens risikostyring og beslutningstaking
- Forskrift om kapitalkrav er oppfylt

Resultatene fra valideringsarbeidet forelegges styret minst en gang pr. år, eller oftere hvis spesielle forhold tilsier det.

Administrerende direktør er ansvarlig for å inngi innstilling til styret om overnevnte elementer på bakgrunn av vurderinger foretatt av risiko- og kapitalstyringskomiteen.

Risiko- og kapitalstyringskomiteen er ansvarlig for:

- Å utarbeide plan og omfang for valideringsarbeidet
- Å vurdere om resultatet av valideringsarbeidet er tilstrekkelig til å konkludere med at risikoparametrene holder tilstrekkelig god kvalitet, herunder at de er basert på rimelige forutsetninger og et godt data grunnlag som er representativt for bankens eksponering
- Om det er etablert tilstrekkelige prosesser og rutiner for avvikshåndtering, herunder justeringer av kredittmodellene
- Å anbefale endringer i risikostyringssystemet eller prosessen

Avdeling for risikostyring og compliance er ansvarlig for å utarbeide og kvalitetssikre beslutningsgrunnlaget til risiko- og kapitalstyringskomiteen. Dette gjelder både den kvantitative valideringen og validering av anvendelse.

SpareBank 1 Kompetansesenter For Kredittmodeller er ansvarlig for å gjennomføre den kvantitative valideringen for SpareBank 1 SR-Bank.

Valideringsomfang

Valideringsarbeidet kan deles inn i to hovedområder:

Kvantitativ validering: Den kvantitative valideringen skal sikre at de benyttede estimater for misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold holder en tilstrekkelig god kvalitet. Det gjennomføres analyser som vurderer modellenes evne til å rangere kundene etter risiko (diskrimineringssevne) og evnen til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne. I tillegg analyseres stabiliteten i modellenes estimater og modellenes konjunkturfølsomhet. Den kvantitative valideringen vil i enkelte tilfeller suppleres med mer kvalitative vurderinger dersom tilfanget av statistiske data er begrenset.

Anvendelse: Etterprøvingen skal vise om systemet for styring og måling av kredittrisiko er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral del av konsernets risikostyring og beslutningstaking.

I de påfølgende kapitlene vises resultatene fra SpareBank 1 SR-Bank sin validering av de to hovedområdene.

Valideringsresultater

a) Rangeringsevne - misligholdssannsynlighet (PD). Analyse av modellenes diskriminerende egenskaper (rangeringsevne) viser i hvor stor grad modellen for beregning av misligholdssannsynlighet faktisk klarer å rangere kundene fra de med høyest misligholdssannsynlighet til de kundene med lavest misligholdssannsynlighet.

Scoringmodellens evne til å rangere kundene måles først og fremst ved hjelp av en internasjonalt anerkjent metode med navn AUC-metoden (Area Under Curve). AUC-metoden er en måte å sammenstille informasjon fra statistiske målinger foretatt over en periode. AUC er svært nyttig til å sammenligne ulike misligholdsmodeller for å finne ut hvilke modeller det er som er best til å rangere kundene.

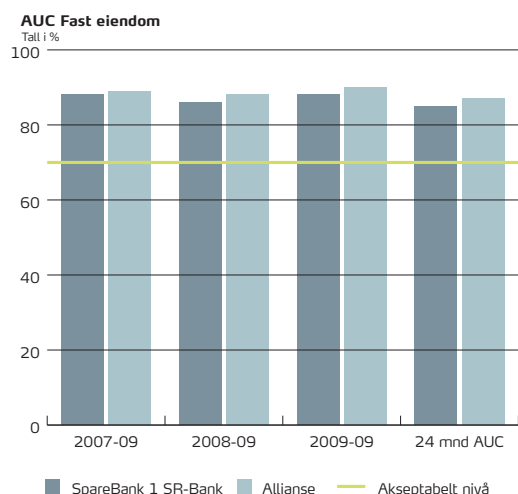
På grunn av begrenset estimeringsgrunnlag vil det alltid være en viss statistisk usikkerhet knyttet til resultatene. Usikkerheten kommer av at SpareBank 1 SR-Bank bare kan måle rangeringsevnen til scoringmodellene på kundene i SpareBank 1 alliansen, og ikke på alle kunder i Norge. Av dette følger også at usikkerheten vil være større på bank- enn på alliansenivå.

SpareBank 1 SR-Bank bruker følgende vurderingskriterier for rangeringsevne:

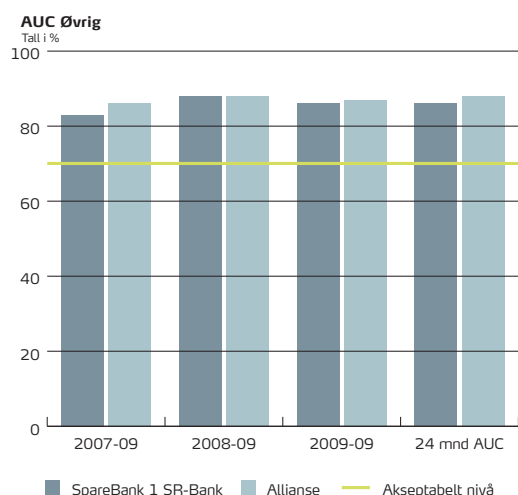
0 prosent < AUC < 50 prosent	Ingen rangeringsevne
50 prosent < AUC < 70 prosent	Svak
70 prosent < AUC < 80 prosent	Akseptabel (minimumskravet)
80 prosent < AUC < 90 prosent	Meget god
90 prosent < AUC < 100 prosent	Eksepsjonelt god

Figur 10 og 11 nedenfor viser scoringsmodellenes rangeringsevne for personmarkeds kunder i perioden 2007-2009 fordelt på kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom og øvrige kunder. Analysen viser rangeringsevnen for kundene i SpareBank 1 SR-Bank og for alle kundene i SpareBank 1 alliansen totalt sett.

Figur 10: Kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom

Figur 11: Øvrige kunder

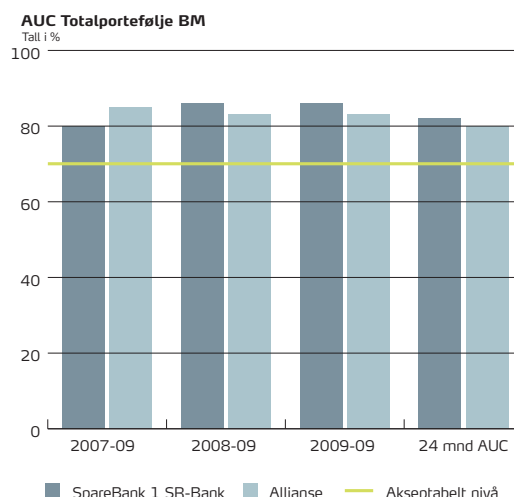

Figurene på forrige side viser at SpareBank 1 sine scoringsmodeller for beregning av kundenes misligholdssannsynlighet har en meget god rangeringsevne. Dette betyr at modellene evner meget godt å skille mellom kunder med høy- og lav risiko. Dette gjelder både for kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom og for øvrige kunder. Rangeringsevnen er meget god både om en legger SpareBank 1 SR-Bank sine kunder til grunn eller alle kundene i SpareBank 1 alliansen.

Analysen viser også at rangeringsevnen har vært stabil over tid og robust i finanskrisen.

Figur 12 nedenfor viser scoringsmodellens rangeringsevne for bedriftsmarkedskunder i perioden 2007-2009. Analysen viser både rangeringsevnen for kundene i SpareBank 1 SR-Bank og for SpareBank 1 alliansen.

Figur 12: Rangeringsevne bedriftsmarkedskunder

Valideringsresultatene viser at SpareBank 1 sin scoringsmodell for beregning av kundenes misligholdssannsynlighet har en meget god rangeringsevne både på bank- og alliansenivå. Analysen viser også at rangeringsevnen har vært stabil over tid og robust i finanskrisen.

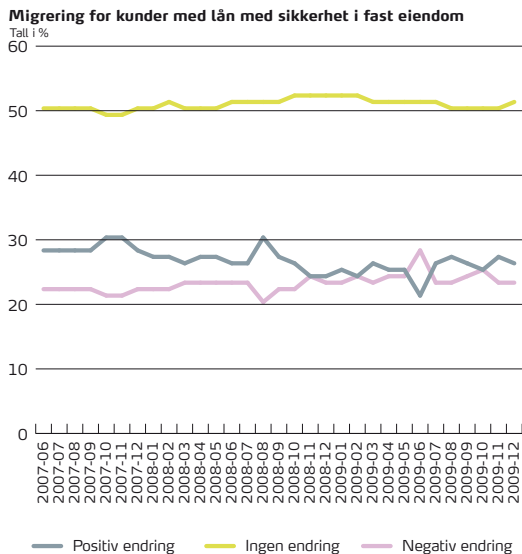
b) Stabilitet i misligholdsestimatene (PD).

Det er tidligere i dokumentet beskrevet at SpareBank 1 SR-Bank har som målsetting å beregne misligholdssannsynligheter som forutsier langsiktig utfall. Dette betyr at estimert misligholdssannsynlighet på kundene bør være relativt stabile gjennom en konjunktursykel. Det er imidlertid naturlig å forvente en noe større migrering (endring mellom misligholdsklassene) i forbindelse med brå konjunkturendringer.

Figur 13 og 14 på neste side viser migreringen til personmarkeds kunder de siste tolv månedene pr juni 2007 til desember 2009 fordelt på kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom og øvrige kunder. En kunde migrerer i figuren dersom den endrer misligholdsklasse i løpet av ett år.

Figur 13 på neste side viser at migreringen har vært svært stabil i perioden for kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom. Ved utgangen av 2009 viser grafen at 51 prosent av kundene ikke har endret misligholdsklasse de siste tolv månedene. Ved samme tidspunkt har 26 prosent av kundene migrert til en bedre misligholdsklasse, mens 23 prosent av kundene har migrert til en dårligere misligholdsklasse. Dette er omtrent på samme nivå som pr juni 2007. Finanskrisen har dermed ikke medført økt migrering i porteføljen.

Figur 13: Migrering for kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom

Figur 14 viser at migreringen har vært relativt stabil i perioden for øvrige personkunder. Ved utgangen av 2009 viser figuren at 51 prosent av kundene ikke har endret misligholdsklasse de siste tolv månedene. Ved samme tidspunkt har 25 prosent av kundene migrert til en bedre misligholdsklasse, mens 24 prosent av kundene har migrert til en dårligere misligholdsklasse.

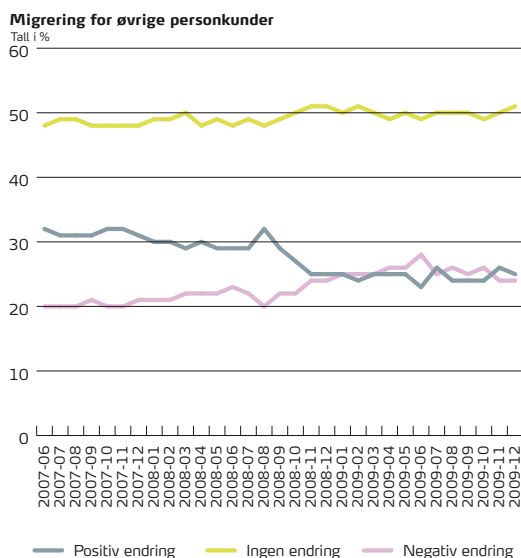
Figuren viser imidlertid en økt migrering når en sammenligner med status pr juni 2007. Pr juni 2007 hadde 32 prosent av kundene migrert positivt de siste tolv månedene mot 25 prosent ved utgangen av 2009. Tilsvarende andel med negativ migrering var 20 prosent pr juni 2007 mot 24 prosent ved utgangen av 2009.

Finanskrisen har dermed medført en svak økning i den negative migreringen i porteføljen. Dette stemmer godt med tidligere erfaring som viser at det er høyere volatilitet i misligholdet på lån til personkunder uten sikkerhet i fast eiendom enn til kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom.

En nærmere analyse viser også at ca. 60 prosent av de personkundene som migrerer, migrerer kun en misligholdsklasse.

Negativ migrering skyldes i hovedsak at kundene får interne eller eksterne anmerkninger. Positiv migrering skyldes i hovedsak at kundene får bedret anmerkningshistorikk over tid.

Figur 14: Migrering for øvrige kunder

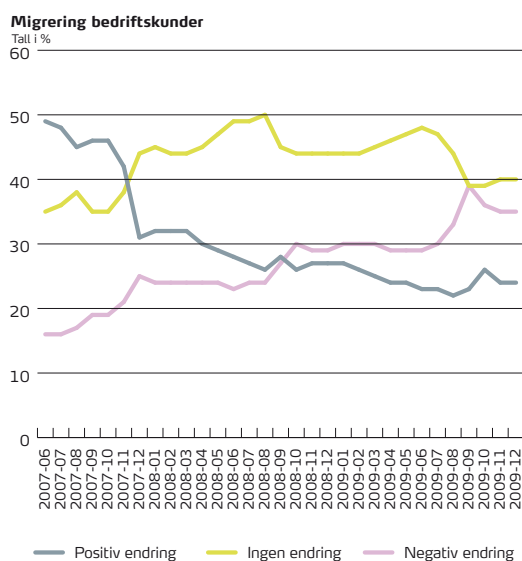

Figur 15 viser migreringen til bedriftskunder de siste tolv månedene pr juni 2007 til desember 2009.

Figur 15 viser at finanskrisen har medført økt negativ migrering i bedriftsmarkedsporteføljen. I perioden har andel kunder som ikke har endret misligholdsklasse økt fra 35 prosent til 40 prosent. Ved utgangen av 2009 har 35 prosent av kundene migrert negativt de siste tolv månedene, mot 16 prosent pr juni 2007. Den positive migreringen er redusert fra 49 prosent til 24 prosent ved utgangen av 2009.

Analysen viser videre at 60 prosent av kundene som migrerer, kun migrerer en misligholdsklasse. Migreringen skyldes i hovedsak endret score på inntjenings- og likviditetsvariablene.

Figur 15: Migrering for bedriftskunder

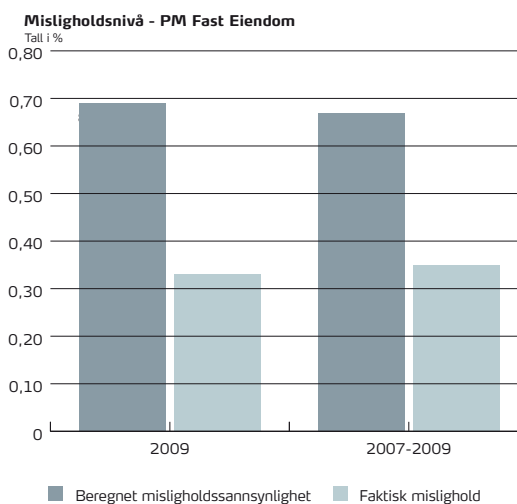
c) Treffsikkerhet på misligholdsnivå (PD).

Analysen av treffsikkerhet på misligholdsnivå viser i hvor stor grad de estimerte misligholdsnivåene treffer med faktisk misligholdsnivå over tid (langsiktig utfall). Faktisk mislighold er antall kunder som er i, eller har vært i mislighold i løpet av en 12 måneders periode. Kunder med mindre låneengasjement vekter med andre ord like mye som kunder med store låneengasjement. Kunder med mindre låneengasjement er historisk overrepresentert i misligholdet.

I figur 16 og 17 nedenfor vises treffsikkerhet på misligholdsnivå for personmarkeds kunder i perioden 2007-2009 fordelt på kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom og øvrige kunder.

Figur 16 viser at i 2009 ble beregnet mislighold for personkunder med lån med sikkerhet i fast eiendom beregnet til 0,69 prosent, mens faktisk mislighold ble 0,33 prosent. Dette er omtrent på samme nivå som for perioden 2007-2009 samlet sett. Det har vært en betydelig overestimering av misligholdet i perioden. SpareBank 1 SR-Bank forventer at langsiktig utfall (median) høyst sannsynlig vil ligge omkring 0,6 til 0,7 prosent.

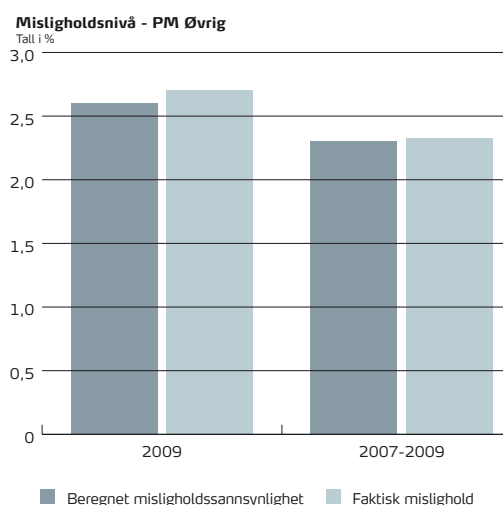
Figur 16: Treffsikkerhet på misligholdsnivå for person kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom.

Figur 17 viser at i 2009 ble beregnet mislighold for øvrige personkunder kalkulert til 2,6 prosent, mens faktisk mislighold ble 2,7 prosent. I perioden 2007-2009 var estimert mislighold på 2,3 prosent som også ble faktisk mislighold i perioden.

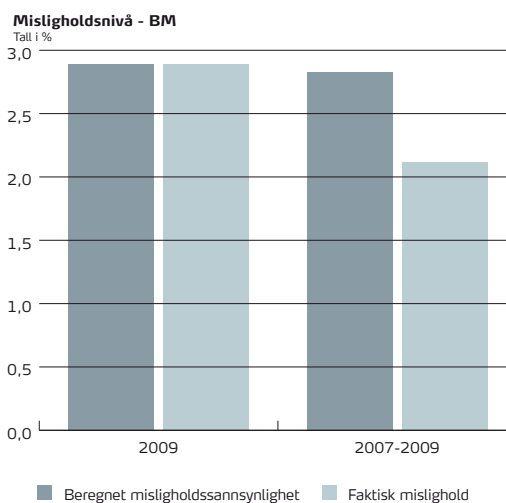
SpareBank 1 SR-Bank forventer at langsiktig utfall (median) høyst sannsynlig vil ligge i intervallet 3,0 til 4,0 prosent. Dette gir en generell underestimering av misligholdet i forhold til langsiktig utfall. SpareBank 1 SR-Bank vil på bakgrunn av dette oppjustere misligholdsestimatene for langsiktig utfall i løpet av 2010. Justeringen vil få små konsekvenser for størrelsen på risikojustert kapital.

Figur 17: Treffsikkerhet misligholdsnivå for øvrige personkunder

I figur 18 nedenfor vises treffsikker på misligholdsnivå for bedriftskunder i perioden 2007-2009.

Figur 18: Treffsikkerhet misligholdsnivå for bedriftsmarkeds kunder

Figur 18 viser at i 2009 ble beregnet mislighold for bedriftskunder beregnet til 2,9 prosent som også ble faktisk nivå. I perioden 2007-2009 var estimert mislighold på 2,8 prosent mot faktisk mislighold på 2,1 prosent.

Faktisk mislighold for bedriftsmarkeds kunder i 2009 antas å ligge over forventet langsiktig utfall i SpareBank 1 SR-Bank. I følge statistikk fra Statistisk Sentralbyrå var veksten i BNP for Fastlands-Norge lavere enn trendveksten både i 2008 og 2009. Det betyr at norsk økonomi har vært i nedgangskonjunktur de siste to årene. For første gang på 20 år var det i 2009 nedgang BNP målt i faste priser. I følge Pengepolitisk rapport fra Norges Bank er norsk økonomi nå også i lavkonjunktur fordi nivået på BNP er lavere enn potensiell BNP. Kapasitetsutnyttelsen er lav og det såkalte produksjonsgapet er negativt.

SpareBank 1 SR-Bank forventer at langsiktig utfall (median) høyst sannsynlig vil ligge i intervallet 2,0 til 2,5 prosent. Dette gir en generell overestimering av misligholdet i forhold til langsiktig utfall, og SpareBank 1 SR-Bank har på bakgrunn av dette foretatt en nedjustering av misligholdsestimatene for langsiktig utfall fra januar 2010. Justeringen reduserte behovet for risikostjert kapital med 7,8 prosent eller omtrent 300 mill. kr for bedriftsmarkedsdivisjonen.

Treffsikkerhet KF-faktor (EAD)

Konverteringsfaktoren (KF) definerer hvor stor andel av ubenyttet kredittramme som forventes trukket opp ved mislighold. Dersom konverteringsfaktoren (KF) settes lik 1 blir eksponering ved mislighold (EAD) lik full rammeutnyttelse.

For personmarked er KF-faktor for kredittrammer konservativt satt til 100 prosent (1,0). Valideringsresultatene viser at faktisk konverteringsfaktor er vesentlig lavere.

For bedriftsmarked er KF-faktor for trekkrettigheter inklusive garantier for låneprogrammer konservativt satt til 75 prosent (0,75). Valideringsresultatene viser at faktisk konverteringsfaktor er lavere.

Treffsikkerhet Tapsgrad ved Mislighold (LGD)

Analysen viser i hvor stor grad de beregnede tapsgradene på misligholdte engasjement samsvarer med den faktiske tapsgraden. Mens SpareBank 1 SR-Bank bruker langsiktige utfall ved beregning av misligholdssannsynligheten, bruker konsernet såkalte down-turn estimater ved beregning av tapsgrad. Dette betyr at estimert tapsgrad skal forutsi tapsgraden i en nedgangskonjunktur.

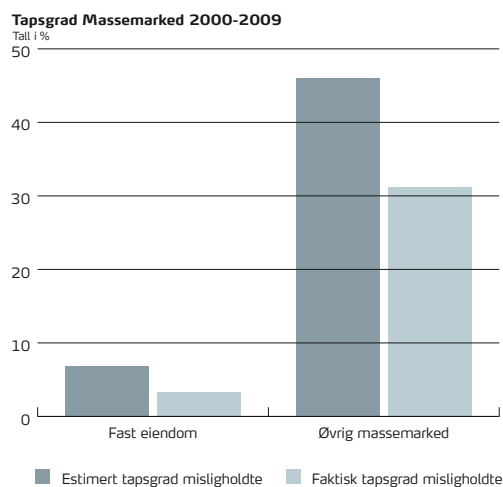
Ved beregning av tapsgrad for personmarkedet justeres markedsverdien for sikkerheter som hovedregel ned med minimum 20 prosent for å reflektere reflekterer den antatte realisasjonsverdien i økonomiske nedgangstider.

Figur 19 viser beregnet- og faktisk tapsgrad for misligholdte engasjement i SpareBank 1 SR-Bank i perioden 2000 til september 2009 fordelt på misligholdte personmarkedengasjement med sikkerhet i fast eiendom og øvrige misligholdte engasjement. Da validering av tapsgrad påkrevet en viss oppklaringsperiode, vil resultatene fra siste års validering inneholde beste tapsestimat for misligholdte ikke oppgjorte engasjement.

Analysen viser at for misligholdte engasjement med sikkerhet i fast eiendom er faktisk tapsgrad 3,3 prosent mot en beregnet tapsgrad på 6,9 prosent for perioden. For øvrige misligholdte engasjement er faktisk tapsgrad 31,2 prosent mot en beregnet tapsgrad på 46,0 prosent. Analysen viser dermed en generell overestimering av den faktiske tapsgraden både for kunder med sikkerhet i fast eiendom og for øvrige kunder.

Perioden for tapsdata dekker perioden 2000-2009 der boligprisene i snitt har økt med ca 10 prosent pr år. En sensitivitetsanalyse viser at faktisk tapsgrad på misligholdte engasjement med sikkerhet i fast eiendom ville økt til 7 prosent dersom det hadde vært et boligprisfall på 20 prosent i perioden.

Figur 19: Tapsgrad misligholdte engasjement i personmarked

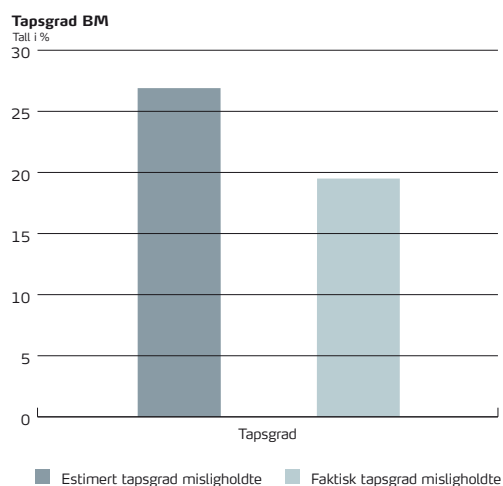

Figur 20 viser estimert- og faktisk tapsgrad for misligholdte engasjement i bedriftsmarkedet i SpareBank 1 SR-Bank i perioden 2004 til 2009. Da validering av tapsgrad krever en viss oppklaringsperiode, vil resultatene fra siste års validering også her inneholde beste tapsestimat for misligholdte ikke oppgjorte engasjement.

Analysen viser at faktisk tapsgrad på misligholdte engasjement er 19,5 prosent mot beregnet 26,9 prosent. Perioden for tapsdata dekker perioden 2004 til 2009 som i stor grad inneholder år med høy økonomisk aktivitet, mens beregnet tapsgrad skal forutsi tapsgraden i en økonomisk nedgangskonjunktur. Dette forklarer i hovedsak avviket mellom estimert- og faktisk tapsgrad.

Anvendelse av risikostyringssystemet
Valideringen for 2009 viser at systemet for styring og måling av kredittrisiko er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral del av konsernets risikostyring og beslutningstaking.

Figur 20: Tapsgrad misligholdte engasjement i bedriftsmarked

3.3.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som skyldes endringer i observerbare markedsvariabler som renter, valutakurser og verdipapirkurser.

Markedsrisiko i SpareBank 1 SR-Bank relateres i all hovedsak til konsernets langsiktige investeringer i verdipapirer. I tillegg har konsernet en viss eksponering for markedsrisiko fra handelsaktiviteter i rente- og valutamarkedene, samt fra aktiviteter som understøtter ordinær innlåns- og utlånsvirksomhet. Konsernets eksponering overfor markedsrisiko er moderat.

Konsernets markedsrisiko måles og overvåkes med bakgrunn i konservative rammer som fornyes og godkjennes av styret minimum årlig. Størrelsen på rammene fastsettes på bakgrunn av stresstester og analyser av negative markedsbevegelser.

Renterisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i rentenivået. Konsernets renterisiko reguleres av rammer for maksimal verdiendring ved en endring i rentenivået på én prosent. Maksimalt tap skal til sammen ikke overstige 30 mill kroner på kronebalansen, og innenfor hvert løpetidsbånd (0-3 mnd, 3-6 mnd, 6-12 mnd, 1-2 år, osv.) skal maksimalt tap ikke overstige 15 mill kroner. Maksimalt nettotap knyttet til renterisiko på valutabalansen er 8 mill kroner ingen enkeltvaluta kan ha høyere renterisiko enn 5 mill kroner. Rentebindingen på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort og konsernets renterisiko er lav.

Valutakursrisiko er risikoen for tap ved endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutaer hvor konsernet har eksponering. Valutakursrisikoen reguleres av nominelle rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i én enkeltvaluta. Overnatten kursrisiko for valuta må netto ikke overstige 100 mill kroner pr enkeltvaluta og 125 mill kroner aggregert. Omfanget av konsernets handelsaktiviteter i valuta er beskjedent og valutakursrisikoen vurderes som moderat.

Kursrisiko knyttet til verdipapirer er risikoen for tap som oppstår ved endringer i verdien på konsernets obligasjoner, sertifikater og egenkapitalinstrumenter. I kvantifisering av risiko knyttet til verdifall på likviditetsporteføljen skiller SpareBank 1 SR-Bank mellom systematisk risiko (markedsrisiko) og usystematisk risiko (misligholdsrisiko). Misligholdsrisiko forbundet med nevnte portefølje kvantifiseres som kredittrisiko. Av likviditetsporteføljens totale beholdning tilsvarende 22,5 mrd kroner utgjør obligasjoner klassifisert som "hold til forfall" 11,9 mrd kroner. Investeringer som er klassifisert som "hold til forfall" regnskapsføres etter amortisert kost og er derfor ikke regnskapsmessig utsatt for markedsrisiko. Konsernets risikoeksponering mot denne formen for verdipapirrisiko er regulert gjennom rammer for maksimale investeringer i de ulike porteføljene.

Risikojustert kapital forbundet med markedsrisiko måles og følges opp etter Value at Risk (VaR) prinsippet. VaR-modellen dekker konsernets rente- og valutarisiko på og utenfor handelsbalansen, samt verdipapirrisikoen forbundet med konsernets investeringer i omløps- og anleggsaksjer.

VaR-modellen dekker ikke generell spreadrisiko (systematisk risiko) forbundet med konsernets investeringer i obligasjoner og sertifikater. Generell spreadrisiko er risikoen for at verdipapirenes markedsverdi faller på grunn av en generell økning i kredittspreadene. Modellen som benyttes for å kvantifisere risikojustert kapital for generell spreadrisiko er hentet fra Finanstilsynets modul for markeds- og kredittrisiko i forsikring.

Modellene som benyttes for å beregne risikojustert kapital for markedsrisiko er et viktig verktøy i forbindelse med konsernets kapitalallokering, men de benyttes ikke i den daglige styringen av markedsrisiko.

Avdeling for risikostyring og compliance har ansvaret for den løpende og uavhengige overvåkingen av konsernets markedsrisiko.

3.3.3 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Analyser av tidligere nasjonale og internasjonale konkurser og finansskandaler viser at operasjonell risiko ofte er den utløsende årsaken. SpareBank 1 SR-Bank er derfor opptatt av å være en av de ledende bankene i Norden på måling og styring av operasjonell risiko.

SpareBank 1 SR-Bank har finansiert et professorat og en professor II stilling innenfor operasjonell risiko ved Universitetet i Stavanger (UiS), og er dessuten en vesentlig bidragsyter på masterutdanningen innenfor helhetlig risikostyring. I tillegg har SpareBank 1 SR-Bank vært initiativtaker til et større forskningsprosjekt innenfor operasjonell risiko i samarbeid med bl.a. UiS, SpareBank 1-alliansen, DnB NOR, Norges Forskningsråd og Finanstilsynet. Formålet med prosjektet er å etablere Norge og bankene som et faglig tyngdepunkt i Europa innenfor styring og måling av operasjonell risiko. Dette skal blant annet skje gjennom forskning, utdanning og erfaringsoverføring fra fagmiljøet innenfor risikoanalyse ved UiS. Dette fagmiljøet er anerkjent som et av de ledende forskningsmiljøene i verden innenfor området.

SpareBank 1 SR-Bank sitt rammeverk for styring av operasjonell risiko bygger blant annet på CoSo, som er et internasjonalt anerkjent rammeverk for risikostyring.

Hovedelementene i rammeverket for styring av operasjonell risiko er vist i figur 21 nedenfor.

Figur 21: Rammeverk for styring av operasjonell risiko

Risikoanalyser

Det gjennomføres minimum årlig en risikovurdering og analyse av alle vesentlige forretnings- og støtteprosesser i konsernet for å identifisere de operasjonelle risikoene. For hver av risikoene gjøres det en vurdering av kvaliteten i de etablerte kontroll- og styringstiltakene samt beregning av forventet tap og uventet tap (risikojustert kapital) over tid. For å beregne risikoeksponeringen benyttes scenarioanalyser og statistisk modellering. Til slutt gjennomføres en helhetsvurdering av om risikoprofilen er akseptabel eller om ytterligere tiltak må implementeres.

Risikovurderingene og analysene gjennomføres blant annet ved hjelp av workshops hvor prosessansvarlig og fagekspert med høy kjennskap og lang erfaring fra området deltar. Bruk av bankinterne data og historikk fra tidligere hendelser nasjonalt og internasjonalt inngår også som viktig input. Gjennomgangene ledes av avdeling for risikostyring og compliance.

Konsernet har etablert en egen kvalitetssikringsrutine og modell før lansering av nye produkter og implementering av nye aktiviteter. Formålet er å sikre at nye aktiviteter og produkter er tilstrekkelig risikovurdert før implementering eller lansering. Viktige områder som vurderes er lønnsomhet, kompleksitet både internt og ovenfor kunde, systemløsninger og sikkerhet og om konsernet eksponeres mot nye typer risiko. Det gjennomføres også en juridisk vurdering som skal påse at konsesjoner, lover og forskrifter er ivaretatt og etterlevs.

I tillegg er det etablert en egen godkjennelseskomité for nye produkter som gjør en samlet risikovurdering på bakgrunn av den gjennomførte analysen.

Lederbekreftelse risikostyring

Det gjennomføres årlig en bekreftelse av kvaliteten i risikostyringen der konsernets ledere rapporterer og bekrefter i hvilken grad risikostyringen er gjennomført

i samsvar med vedtatte risikostrategi, policy og etablerte kontroll- og styringstiltak. Lederne gjør også en vurdering av om de etablerte kontroll- og styringstiltakene virker hensiktsmessige, og de rapporterer de største risikoene ut fra en egen vurdering.

Lederne gjør videre en vurdering av kompetansenivået innenfor kritiske enkeltområder og en vurdering av kvaliteten og organisasjonskulturen innenfor sitt ansvarsområde.

Bekreftelsen er et verktøy for å kunne identifisere problemområder, og gi konsernets ledelse en bedre forståelse av kvaliteten i risikostyringen som utføres i organisasjonen.

Rapportering av uønskede hendelser

Konsernet har en egen database for rapportering og oppfølging av uønskede hendelser. Alle vesentlige operasjonelle hendelser som potensielt kan medføre tap eller der tap har oppstått skal registreres i konsernets database. Uønskede hendelser følges opp og forbedrings-tiltak skal vurderes og iverksettes der dette finnes hensiktsmessig. Konsernet arbeider kontinuerlig med forbedring av rapporteringskulturen slik at konsernet i størst mulig grad skal fange opp alle vesentlige hendelser som inntreffer.

Basert på resultatene fra risikoanalyser, lederbekreftelse risikostyring og rapportering av uønskede hendelser evalueres og implementeres risikoreducerende tiltak der dette finnes nødvendig. Konsernet har en policy om at sannsynlighetsforebyggende tiltak skal prioriteres foran konsekvensreducerende tiltak. Viktige risikoreducerende tiltak som brukes aktivt er forebyggende analyser, kompetanseutvikling, arbeidsdeling, systemkontroller, dokumentasjon av rutiner, etterkontroller, outsourcing og forsikringer. Forsikringsordningene er etablert for å blant annet dekke tap som følge av brann, driftsstans av alvorlig grad og kriminalitet.

Videre er det utarbeidet beredskapsplaner som beskriver hvordan krisesituasjoner skal håndteres i konsernet. Formålet med beredskapsplanene er å begrense de negative effektene av en slik hendelse. Konsernets beredskapsplaner dekker blant annet områdene sikkerhet og IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi). Beredskapsplan for sikkerhet omfatter beredskap for fysiske skader ved naturkatastrofe, vannskader, langvarige strømbrudd og lignende. Videre dekker planen områder som pandemi, terror, korrupsjon og lignende.

Beredskapsplanen for IKT beskriver hvordan konsernet skal håndtere uventede systemavbrudd som følge av hacking, serverproblemer eller andre tekniske problemer, samt hvordan beskytte kritiske tjenester og systemer mot negative konsekvenser ved feil eller uhell. I tillegg gir planen en beskrivelse av hvordan videre drift skal ivaretas ved en eventuell hendelse.

Oppstår en eventuell katastrofe eller hendelse, skal erfaringsoverføring og læring medvirke til å redusere sannsynligheten for at lignende hendelser skjer igjen.

Beredskapsplanene testes jevnlig og evalueres og oppdateres i henhold til testresultatet.

Risikostrategien for operasjonell risiko fastsettes minimum årlig av styret. Risikostrategien setter rammer for forventet tap og risikojustert kapital.

Oppfølging og rapportering

Konsernet har en effektiv risikostyring og overvåking for i størst mulig grad sikre at hendelser forårsaket av operasjonell risiko ikke skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad. De enkelte forretningsenhetene, ansvarsområdene og prosessene har ansvaret for den daglige oppfølging og overvåking av operasjonell risiko. Avdeling for risikostyring og compliance har ansvaret for den løpende og uavhengige overvåkingen av konsernets operasjonelle risiko.

For beskrivelse av kompetanse og organisasjonskultur henvises det til kapittel 3.2.7.

3.3.4 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økning i eiendeler.

Ratingnivå, innlånsporteføljens sammensetning og tilgang til kapitalmarkedene vil være av betydning for konsernets evne til å håndtere den løpende likviditetssituasjonen. Styringen av konsernets finansieringsstruktur tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi som blir gjennomgått og vedtatt av styret minimum årlig. I likviditetsstrategien for 2009 vedtok styret å endre målformuleringen for likviditetsstyring i en mer konservativ retning. Endringen innebærer blant annet et vedtak om å øke konsernets portefølje av likvide eiendeler som kvalifiserer for låneadgang i Norges Bank. En større likviditetsbuffer øker konsernets evne til å overleve perioder uten ekstern tilgang på finansiering. Likviditetsstrategien skal gjenspeile bankens konservative risikoprofil og bidra til at konsernet når sine strategiske mål. Følgende mål gjelder for konsernets likviditetsstyring:

”SpareBank 1 SR-Bank skal i en normalsituasjon overleve i minimum 12 måneder uten ekstern tilgang til likviditet. Videre skal konsernet kunne overleve i en ”medium stress situasjon” i minimum 6 måneder uten ekstern tilgang til likviditet.”

Likviditetsstyringen bygger på konservative rammer og gjenspeiler konsernets moderate risikoprofil. Konsernets utlån finansieres hovedsaklig med kundeinnskudd og langsiktig verdipapirgjeld. Likviditetsrisikoen begrenses ved at verdipapirgjelden fordeles på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter og løpetider. Det er konsernets treasuryavdeling som har ansvaret for likviditetsstyringen, mens avdeling for risikostyring og compliance overvåker og rapporterer utnyttelse av rammer i henhold til likviditetsstrategien.

Konsernet har utarbeidet en beredskapsplan for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige finansmarkeder. Beredskapsplanen definerer ansvarsområder og bestemmer konkrete krisetiltak for involverte ansatte i SpareBank 1 SR-Bank. Hensikten med beredskapsplanen er å gjøre det mulig for styret og konsernledergruppen å gjennomføre nødvendige tiltak basert på et korrekt og tilstrekkelig informasjonsgrunnlag.

Beredskapsplanens hovedelementer inkluderer:

- Identifikasjon og vurdering av nivået på en likviditetskrise
- Rapporteringsplikt og rapporteringslinjer ved gitt beredskapsnivå
- Fordeling av ansvar ved gitt beredskapsnivå
- Detaljert arbeidsplan ved gitt beredskapsnivå (tiltak for å erstatte bortfall av kontantstrøm)

SpareBank 1 SR-Banks beredskapsplan inkluderer tre ulike beredskapsnivåer:

- Nivå 1: Det er fare for at en likviditetskrise kan ramme konsernet
- Nivå 2: Likviditetskrise rammer konsernet til en viss grad
- Nivå 3: Likviditetskrise rammer konsernet i stor grad.

Beredskapsplanen er en del av konsernets likviditetsstrategi og oppdateres etter behov, men minimum årlig.

Som et supplement til beredskapsplanleggingen har SpareBank 1 SR-Bank også utviklet en stresstest som analyserer konsernets likviditetsmessige sårbarhet i perioder uten ekstern tilgang på likviditet. Stresstesten tar utgangspunkt i et flertall ulike scenarioer under forutsetningen om full utnyttelse av rammer, og representerer således en ”worst case”-simulering på konsernets netto refinansieringsbehov i en krisesituasjon. Alle scenarioene er av en slik karakter at konsernets beredskapsplaner iverksettes.

Forutsetninger for stressscenarioene er at krisene oppstår umiddelbart og det er full utnyttelse av rammer for likviditetsrisiko. Myndighetene etablerer ikke tiltakspakker eller lignende. Innenfor hvert scenario har konsernet tre målepunkter: 30, 180 og 360 dager.

Scenario 1- middels krise internt: Konsernet opplever fallende tillit i markedet. Når investorer og kunders tillit til SpareBank 1 SR-Bank reduseres vil man oppleve at det blir problematisk å refinansiere eksisterende fundingforfall og ikke minst å finansiere nye utlån. Man må regne med at tilgangen på både kort og lang funding faller signifikant. Fallende tillit blant kundemassen fører til en merkbar reduksjon i innskuddene. Det er hovedsakelig kundeinnskudd over 2 mill kroner som blir berørt, men man kan ikke utelukke at også innskudd under 2 mill kroner vil forsvinne.

Scenario 2 - stor krise internt: Konsernet opplever et vesentlig fall i tilliten i markedet. Markedet er i villrede om konsekvensene for konsernet. Når investorer og kunders tillit til konsernet er på grensen til å bli mistet vil man kun få refinansiert mindre deler av fundingforfallet. Man må regne med at tilgangen på både kort og lang funding nesten forsvinner. Store deler av kundemassen kommer til å ta ut innskuddene sine og man kan få tilstander som minner om et "bank run". Alle innskuddstyper blir berørt.

Scenario 3 - middels krise i markedet: Norske banker opplever fallende tillit i markedet, også tilliten bankene i mellom reduseres. Banknæringen generelt blir påført tap i utlånsporteføljen og avkastningen på obligasjons- og aksjeinvesteringer blir negativ. Utsiktene til fremtidig inntjening i bankene er lave og både investorer og kunders tillit til banknæringen generelt reduseres. Flere banker opplever at det blir problematisk å refinansiere eksisterende fundingforfall og ikke minst å finansiere nye utlån. Man må regne med at tilgangen på både kort og lang funding reduseres og at kredittspredene øker signifikant. Fallende tillit blant kundemassen fører til en merkbar reduksjon i innskuddene. Det er hovedsakelig kundeinnskudd over 2 millioner kroner som blir berørt fordi kundene ønsker å spre innskuddene sine på flere banker. Man kan ikke utelukke at også innskudd under 2 mill kroner vil forsvinne.

Scenario 4 - stor krise i markedet: Norske banker opplever et vesentlig fall i tilliten i markedet generelt og seg imellom. Myndigheter, ratingbyråer, meglerhus m.m. har publisert negative omtaler angående tilstanden i banknæringen. Banknæringen generelt risikerer store tap i utlånsporteføljen og avkastningen på obligasjons- og aksjeinvesteringer er svært negativ. Bankenes inntjening er negativ og både investorer og kunders tillit til banknæringen generelt forsvinner. Det er ikke usannsynlig at en eller flere banker går teknisk konkurs. Som en konsekvens av dette har bankene store problemer med å få refinansiert fundingforfallene. Man må regne med at tilgangen på både kort og lang funding nesten forsvinner. Store deler av kundemassen kommer til å ta ut innskuddene sine og man kan få tilstander som minner om et "bank run" i flere banker. Alle innskuddstyper blir berørt.

3.3.5 Eierrisiko

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 SR-Bank blir påført negative resultater fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SR-Bank har en vesentlig eierandel og innflytelse.

SpareBank 1 SR-Bank har fokus på styring og kontroll i selskaper hvor banken har fullt eller delvis eierskap.

I selskaper som er deleid, enten gjennom direkte eierskap fra SpareBank 1 SR-Bank eller indirekte gjennom eierskapet på 19,5 prosent i SpareBank 1 Gruppen, er

SpareBank 1 SR-Bank som største bank i alliansen representert som styremedlem i alle selskaper av spesiell betydning.

Gjennom aktiv styredeltakelse sikres et godt informasjonstilfang som ivaretar SpareBank 1 SR-Banks eierinteresser. I saker som har karakter av å være viktig for SpareBank 1 SR-Banks øvrige virksomhet bringer den enkelte styreleder/styremedlem saken inn for plenumsdiskusjon i konsernledergruppen.

3.3.6 Forretningsrisiko

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjon eller myndighetenes reguleringer.

Konsernet har over lengre tid utviklet et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlig konsekvenser over tid. Konsernet har over tid utviklet en kostnadseffektiv drift i kombinasjon med kontinuerlig kompetanseheving og utvidelse av virksomheten hva gjelder produktbredde og geografi. SpareBank 1 SR-Bank har gjennom flere år lagt systematisk vekt på verdikjedetenkning og utvikling av produkter og tjenester.

3.3.7 Omdømmerisiko

Omdømme risiko er risikoen for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjemarked og myndigheter.

SpareBank 1 SR-Bank har etablert en overordnet kommunikasjonsstrategi som skal sikre at informasjon formidles internt og eksternt på en måte som støtter opp om virksomhetens verdigrunnlag, mål og visjon. "Skikkelig bank" er det bærende element i konsernets kommunikasjonsstrategi. Denne strategien oppsummeres som følger:

SpareBank 1 SR Bank er en skikkelig bank. En bank som fremholder redelighet og skikkelighet som grunnpilarene i sin virksomhet. Dette gjør at SpareBank 1 SR-Bank er verdt å stole på. En skikkelig bank er også en profesjonell og dyktig bank som evner å gi gode råd og tilpasser sine løsninger til kundens behov. De ansatte er dyktige fagmennsker som drives av utvikling, samarbeid og initiativ for at kunden skal få dekket sitt behov for finansielle råd og tjenester gjennom ulike faser av livet. En skikkelig bank er også en moderne og fremtidsrettet bank, som er tilgjengelig på den måte som passer kundens behov. En skikkelig bank bryr seg om regionen og tar ansvar. SpareBank 1 SR-Bank satser på Sør- og Vestlandet.

For å evaluere omdømmet til SpareBank 1 SR-Bank gjennomfører konsernet årlig en omdømmeundersøkelse i markedet. Undersøkelsen er gjennomført mot tre

interessentgrupper; befolkningen ("personmarkedet"), egenkapitalbevisiere og medarbeidere. Det er TNS Gallup som gjennomfører undersøkelsen ved bruk av deres TRI*M modell.

SpareBank 1 SR-Bank har også implementert en intern prosess for identifisering og evaluering av konsernets risikobilde for omdømme minimum årlig. Alle omdømmerisikoene blir evaluert opp mot iboende risiko og etablerte kontroll- og styringstiltak. Det implementeres forbedringstiltak ved behov.

3.3.8 Strategisk risiko

Strategisk risiko er risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsninger.

SpareBank 1 SR-Bank har en årlig strategiprosess som involverer styret, ledelse, nøkkelpersoner, divisjoner og datterselskap i arbeidet. Arbeidet ender ut i et strategisk mål bilde for neste tre års periode med en tilhørende forretnings- og handlingsplan. Forretningsplanen viser tydelig de prioriteringer som konsernet har gjort for perioden basert på scenarier og konkurranse- og markedsituasjon. Forretnings- og handlingsplanen er mest detaljert for det nærmeste året.

Konsernledelsen foretar både månedlig og tertialvis evaluering av konsernets prestasjoner og strategiske retning. I den tertialvise evalueringen vurderes også aktuelle nye initiativ og tiltak som må iverksettes basert på endringer i forutsetninger eller endringer i markedsituasjon. Strategiarbeidet er således fleksibelt i sin tilnærming og kan ivareta både kortsiktige og langsiktige målsettinger.

3.3.9 Compliance risiko (etterlevelse)

Compliance risiko (etterlevelse) er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter.

Konsernet er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Effektive virkemidler for å oppnå dette er:

- Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i organisasjonen.
- En prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter.
- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter.

Konsernets compliance policy er vedtatt av styret og beskriver hovedprinsippene for ansvar og organisering. Rammeverket for compliance bygger i hovedsak på CEBS Internal Governance, Basel Committee on Banking Supervision; "Compliance and the compliance function in banks" og Finanstilsynets "Modul for evaluering av overordnet styring og kontroll".

Konsernets compliance funksjon ivaretas av avdeling for risikostyring og compliance som er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen har det overordnede ansvaret for rammeverk, oppfølging og rapportering innenfor compliance området.

Konsernet har egen compliance ansvarlig for konsernets verdipapirforetak, som har ansvaret for å kontrollere at bankens virksomhet knyttet til ytelse av investerings-tjenester til enhver tid drives i samsvar med regelverket for verdipapirhandel.

Compliance ansvarlig i verdipapirforetaket rapporterer direkte til daglig leder for verdipapirforetaket og rapporterer i tillegg til avdeling for risikostyring og compliance.

Lederne i konsernet er operativt ansvarlige for praktisk implementering og etterlevelse av lover og forskrifter. Alle medarbeidere er ansvarlige for at de til daglig etterlever og forstår gjeldende lover og forskrifter.

Det gjennomføres jevnlig gjennomgang og evaluering av compliance risikoer og identifisering og oppfølging av tiltak. Eventuelle hendelser eller brudd på compliance policy registreres i konsernet database for rapportering og oppfølging av uønskede hendelser.

Compliance (etterlevelse) inngår i kvartalsvis og årlig rapportering til styret og administrerende direktør.

3.4 Rammebetingelser og risikoeksponering for SpareBank 1 SR-Bank

3.4.1 Næringsstruktur og rammebetingelser

SpareBank 1 SR-Bank satser på Sør- og Vestlandet og er i dag lokalisert i Hordaland, Rogaland og Agder. Selv om konsernet har hatt en relativt stor vekst i Hordaland og Agder de siste årene, er fortsatt hovedaktiviteten til konsernet i Rogaland. I beskrivelsen og analysen nedenfor er det derfor i hovedsak tatt utgangspunkt i Rogaland.

I Rogaland har den finansielle og humane kapital i større grad enn andre fylker blitt investert i næringer som er relatert til petroleumsvirksomheten. Disse investeringene har fram til i dag gitt en økonomisk avkastning som ligger betydelig over hva fylket kunne oppnådd med investeringer i alternative næringer.

Næringslivet i Rogaland er et av de meste konkurranseutsatte i Norge. Samtidig har Rogaland i mindre grad enn andre fylker en offentlig sektor som et stabiliserende element i regionaløkonomien. Dette har over tid gjort at regionen har måttet utvikle en sterk innovasjonskraft og stor omstillingsevne. Rogaland scorer høyest på de fleste indikatorer som måler storbyregionenes nyskapingsevne og internasjonalisering.

Nedenfor gis en kort beskrivelse av de største næringene i Rogaland målt i antall sysselsatte. Beskrivelsen er

basert på "Konjunkturbarometeret for Rogaland – januar 2010". Konjunkturbarometeret er et samarbeidsprosjekt mellom NAV Rogaland, Innovasjon Norge, Greater Stavanger, NHO Rogaland, LO Rogaland, SpareBank 1 SR Bank 1 og Rogaland fylkeskommune.

Energisektoren

Energienæringen omfatter olje- og gassutvinning og kraft og vannforsyning. Næringen sysselsetter 17 300 personer. I tillegg kommer oljeservicenæringen som har rundt 31 000 sysselsatte i Rogaland. Energienæringen er den største enkeltnæringen i Rogaland og legger premissene for svært mange bedrifter innenfor de andre kategoriene. En undersøkelse gjort av Ernst & Youngs oljeserviceanalyse (The 2009 Norwegian Oilfield Service Analysis) viser at Rogaland er den største driveren i den norske oljeserviceklyngen. I 2008 var 38 prosent av selskapene i denne bransjen lokalisert i Rogaland. Inntekten til disse selskapene var på rundt 90 mrd kroner, noe som utgjør 32 prosent av næringens samlede inntekter. Av de sysselsatte i næringen er halvparten i Rogaland.

Industri

Industrien i Rogaland sysselsetter 32 000, hvorav 17 500 er innenfor mekanisk industri og metallvareindustri og 14 500 innen øvrig industri. Innenfor mekanisk- og metallvareindustri opererer store deler av næringen inn mot petroleumsnæringen. Denne delen av industrien er svært utsatt for svinginger i petroleumsnæringen og er svært konkurranseutsatt. Når det gjelder den mer tradisjonelle industrien er de største undergruppene nærings- og nytelsesmiddelindustrien, trelast- og trevareproduksjon og grafisk industri.

Bygg og anlegg

Næringen sysselsetter rundt 29 500 personer i Rogaland, noe som tilsvarer 13 prosent av den samlede sysselsettingen i fylket. Næringsgruppen omfatter bedrifter som driver med omsetning og drift av fast eiendom, utleie av maskiner og utstyr, forskning og utvikling og forretningsmessig tjenesteyting som juridiske tjenester, regnskap, bedriftsrådgivning og databehandlingsvirksomhet og konsulentvirksomhet.

Varehandel

Næringen sysselsetter 31 000 personer i Rogaland. Varehandelsnæringen omfatter detaljvarehandel og reparasjon av husholdningsvarer varer til personlig bruk, agentur og engroshandel samt motorkjøretøy.

Offentlig sektor

Det er 54 400 personer sysselsatt i offentlig sektor i Rogaland noe som utgjør rundt 25 prosent av den totale arbeidsstyrken. Disse er fordelt på statlig virksomhet med ca. 15 500 arbeidstakere og ca. 36 000 i kommunal virksomhet, hvorav Rogaland fylkeskommune har ca. 3 000 arbeidstakere.

3.4.2 Makroøkonomiske utsikter

Norge preges fortsatt av konjunkturedgangen som startet tidlig i 2008 som følge av den internasjonale finanskrisen. Nedgangen i BNP for fastlands-Norge er ved inngangen til 2010 byttet ut med forsiktig oppgang. Ifølge "Økonomiske utsikter 2010" fra Statistisk sentralbyrå forventes det at veksten fortsatt vil være moderat i 2010 og at Norge først er ute av lavkonjunkturen i slutten av 2012.

Konjunkturbarometeret 2010 for Rogaland viser at bedriftene er positive ved inngangen til 2010. Det er imidlertid stor variasjon i fremtidstro i de ulike bransjene. De hjemmemarkedsorienterte venter vekst og positiv utvikling, mens deler av eksportnæringen preges av større usikkerhet.

Energisektoren

Oljenæringen i Norge har klart seg bedre gjennom finanskrisen enn konkurrentene internasjonalt. Dette har bidratt til å holde aktiviteten i norsk økonomi oppe. For Rogalands del har det ført til at et høyt aktivitetsnivå er opprettholdt selv i nedgangstidene. En effekt av dette er at fylket har landets laveste arbeidsledighet og høyeste boligpriser.

Det er ventet et høyt investeringsnivå på norsk sokkel fremover, men leverandørindustrien opplever oljeselskapenes avventende holdning som en stor utfordring. Det er forventet en svak nedgang i investeringsnivået sammenlignet med nivået i 2009. En del prosjekter og utbyggingssøknader utsettes eller skrinlegges på grunn av usikkerhet om fremtidige olje- og gasspriser, dårlig lønnsomhet, finansieringsproblemer og høye kostnader.

Letevirksomheten på norsk sokkel har tatt seg kraftig opp de siste årene og den viktigste drivkraften har vært høy oljepris. Det er forventet høy leteaktivitet også neste år. En vridning til mer boreaktivitet heller enn utbygging av nye prosjekter gjør at den norske leverandørindustrien vil oppleve større konkurranse. Denne konkurransen har regionens oljeserviceselskaper merket mer til de siste årene, og til dels opplevd å prise seg ut i anbudsrunder. Leteboring involverer flere utenlandske selskaper, mens investeringer i varer og tjenester trekker mer på norske ressurser.

Vridningen fra investeringer i nye felt til investeringer i felt i drift medfører mindre oppdrag og kortere tids-horisont. Dette vil ramme underleverandørene og øke konkurransen mellom dem. Innen modifikasjon og vedlikehold forventes det færre, men større oppdrag. Dette vil bety at det større verftene vil få en mindre oppdragsmengde i 2010. Offshore skip i opplag synliggjør usikkerheten i markedet fremover.

Mange av bedriftene viser offensiv holdning i nedgangs-konjunkturen. I Bedriftsundersøkelsen for Konjunkturbarometeret 2010 for Rogaland oppgir 9 av 10 selskaper at de forventer uendret eller økende omsetning og 8 av 10 venter uendret eller bedre driftsresultat i 2010. Utviklingen i petroleumsnæringen utfordres av kompetanse, konkurranseevne, ny teknologi og internasjonalisering.

Arbeidsmarkedet

Arbeidsledigheten i Rogaland er fremdeles blant den laveste i landet. Den negative utviklingen i arbeidsledighet ser ut til å ha bremset opp. Sysselsettingen var tilnærmet uendret for 2009. Dette kan muligens forklares ved at ved oppgangen de siste årene har mange bedrifter møtt den økte aktiviteten ved innleid arbeidskraft utenfra regionen, samt at man venter lenge med oppsigelser i påvente av at aktivitetsnivået skal ta seg opp igjen. Hele 2 av 3 selskaper planlegger å øke sysselsettingen i 2010. En gjennomgående utfordring ser ut til å være vanskeligheter med å rekruttere teknisk personell med riktig kompetanse. I Bedriftsundersøkelsen oppgir videre 95 prosent at de har vanskelig for å få tak i kvalifisert arbeidskraft, mens en stor andel oppgir at de har ledige stillinger ubesatt pga rekrutteringsproblemer.

Verftsindustrien i Rogaland har fått merket lavkonjunkturen og nedbemannet i fjor med 1300 arbeidsplasser. Til tross for fortsatt nedgang i verftsindustrien forventes det ikke ytterligere nedbemanning i 2010. Øvrig industri nedbemannet med 500 årsverk, men en forsiktig optimisme i markedet gjør at det forventes stabil sysselsetting også her.

Boligmarkedet

Rogaland har opprettholdt et godt aktivitetsnivå selv gjennom finanskrisen. Det faktum at arbeidsledigheten har vært langt lavere her enn i landet for øvrig gjør at man har sett større optimisme og investeringslyst hos forbrukerne. I boligmarkedet er tilbudssiden for eneboliger i sentrale strøk begrenset, noe som er med på å opprettholde og øke prisene. Stavanger er den byen i Norge med høyest boligprisvekst. Ser man på boligstatistikk for de største byene i Norge finner vi at prisene i 2009 var i gjennomsnitt 29 prosent høyere enn i 2005. Den kraftigste prisøkningen finner vi i Stavanger der boligprisene har økt med 53 prosent i perioden. Den laveste prisveksten i denne perioden hadde Trondheim og Bergen med henholdsvis 18,0 og 18,4 prosent. Så lenge aktiviteten holder seg og ledigheten ikke øker dramatisk forventes det en fortsatt boligprisvekst i Rogaland.

Oppsummert kan det trekkes frem at aktørene i SpareBank 1 SR-Bank sitt markedsområde har klart seg relativt bra gjennom den siste tids nedgangskonjunktur. Relativt lav arbeidsledighet og lavere rente har ført til at husholdningene har hatt vekst i disponibel inntekt. Den lokale næringsstruktur har vist seg robust i forhold til de endringer og omstillinger et negativt skift i global etterspørsel har medført.

3.4.3 Overordnet risikoeksponering for SpareBank 1 SR-Bank

Den samlede risikoeksponeringen til SpareBank 1 SR-Bank er redusert i løpet av 2009 som følge av styrket kapitaldekning, redusert likviditetsrisiko og redusert kredittrisiko.

På bakgrunn av den økte usikkerheten ved inngangen til 2009 til norsk og internasjonal økonomi, og en generell

oppkapitalisering av banker internasjonalt, valgte SpareBank 1 SR-Bank å styrke kapitaldekningen i 2009 gjennom emisjoner på 1,2 mrd. kroner og utstedelse av fondsobligasjon på 800 mill. kroner. Kapitaltilførselen ble gjennomført i det private markedet uten å benytte Statens finansfond. I tillegg styrket konsernet kjernekapitalen gjennom tilbakeholdelse av deler av resultatet i 2009.

Kjernekapitaldekningen for konsernet økte dermed fra 6,4 prosent til 9,6 prosent ved utgangen av 2009, mens kapitaldekningen økte fra 9,8 prosent til 11,9 prosent.

Uroen i finansmarkedene preget også konsernets tilgang på likviditet i 2009. I Norge bidro myndighetenes bytteordning til bedre tilgang på likviditet, og derigjennom å redusere likviditetsrisikoen til bankene. SpareBank 1 SR-Bank byttet til seg likviditet tilsvarende 7,4 mrd kroner i 2009. Bytteordningen bidro således til at konsernets likviditetssituasjon var tilfredsstillende gjennom året.

Ved utgangen av 2009 har konsernet en overskuddslikviditet i form av innskudd i Norges Bank og korte plasseringer i banker og kredittinstitusjoner tilsvarende 2,2 mrd kroner. Konsernets bufferkapital i form av likvide eiendeler utgjør totalt 20,5 mrd kroner. Netto refinansieringsbehov i 2010 eksklusive F-Lån er 7,5 mrd kroner.

For konsernet som helhet økte innskuddene med 1,3 mrd kroner fra utgangen av 2008 til utgangen av 2009. Som følge av overføring av boliglån til SpareBank 1 Boligkreditt på 13 mrd kroner, ble utlån i konsernet redusert med 6,5 mrd kroner i samme periode. Innskuddsdekningen økte fra 53,0 prosent til 58,1 prosent i løpet av 2009.

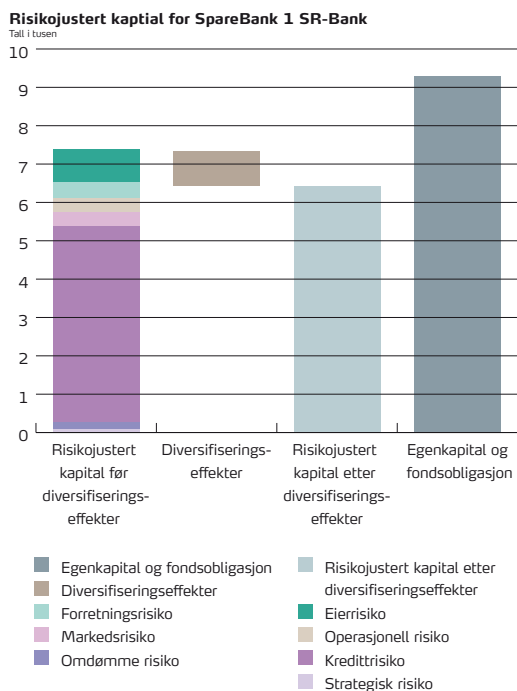
Kredittrisiko står for en betydelig del av konsernets iboende risiko. Kredittkvaliteten ble styrket i siste del av 2009 som følge av bedringen i økonomien og som følge av et betydelig internt fokus på risikoreduerende tiltak mot eksisterende kunder. Gjennomføringen av en restriktiv praksis for innvilgelse av lån til nye bedriftsmarkedskunder i 2009 bidro også til styrket kredittkvalitet.

Figur 22 på neste side viser behovet for risikojustert kapital pr 4. kvartal 2009 målt opp mot tilgjengelig risikokapital som defineres som konsernets bokførte egenkapital med tillegg av fondsobligasjonen. Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen i utgangspunktet skal dekke 99,9 prosent av mulige uventede tap i 2009. Fra og med 2010 er det vedtatt å endre konfidensnivået til 99,97 prosent som gir en økning i kapitalbehovet på ca. 11 prosent.

For eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen er det valgt et konfidensnivå på 99,5 prosent som følge av at risikoen i stor grad består av forsikringsrisiko med en annen

tapsfordeling. Et konfidensnivå på 99,5 prosent for forsikringsrisiko er i tråd med det internasjonale Solvency II-regelverket.

Figur 22: Risikojustert kapital for SpareBank 1 SR-Bank

Risikojustert kapital er beregnet til 7,4 mrd kroner før diversifiseringseffekter og 6,5 mrd kroner etter diversifiseringseffekter. Diversifiseringseffekten utgjør 901 mill kroner eller 12,2 prosent.

Diversifiseringseffekten viser den risikoreducerende effekten konsernet oppnår ved å arbeide innen flere risikoområder som ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig.

Samlet risikokapital for konsernet er 9,3 mrd kroner, fordelt på 8,1 mrd. kroner på egenkapital og 1,2 mrd. kroner i fondsobligasjon. Bufferkapitalen er dermed på 2,8 mrd kroner. I tillegg har konsernets ansvarlige lån på 2,8 mrd. kroner som en ekstra tilleggsbuffer ut over dette.

Figuren viser også at kredittrisiko står for 69,5 prosent av den totale risikoen, mens eierrisiko står for 11,7 prosent fulgt av forretningsrisiko på 5,5 prosent. Markedsrisiko og operasjonell risiko står for 4,9 prosent hver.

Kredittrisiko: Risikojustert kapital beregnes ved hjelp av etablerte kredittmodeller. Se kapittel 3.3.1.2 for nærmere beskrivelse.

Markedsrisiko: Risikojustert kapital beregnes etter Value at Risk (VaR) prinsippet.

Operasjonell risiko: Beregning av risikojustert kapital tar utgangspunkt i scenarioanalyser og statistisk modellering.

Forretningsrisiko: Beregning av risikojustert kapital tar utgangspunkt i volatiliteten i SpareBank 1 SR-Bank sine inntekter og kostnader.

Eierrisiko: Beregning av risikojustert kapital tar utgangspunkt i resultatene fra selskapenes egen risiko- og kapitalvurderingsprosess hensyntatt SpareBank 1 SR-Bank sin eierandel.

Omdømmerisiko: Beregning av risikojustert kapital tar utgangspunkt i scenarioanalyser og statistisk modellering.

Strategisk risiko: Risikojustert kapital for strategisk risiko fastsettes på bakgrunn av strategiske risikoanalyser og diskusjoner i konsernledelsen og styret i forbindelse med den årlige forretnings- og strategiprosessen.

Likviditetsrisiko: I henhold til internasjonal praksis beregnes det ikke risikojustert kapital for likviditetsrisiko.

I de påfølgende kapitlene vil SpareBank 1 SR-Bank gi nærmere informasjon om de ulike risikogruppene.

3.4.4 Kredittrisiko

På de følgende sider fremkommer utfyllende informasjon om SpareBank 1 SR-Banks kredittrisikokoesponering ved utgangen av 2009. Alle figurer og tall gjelder for morbank, men inkluderer porteføljer overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS dersom ikke annet er spesifikt nevnt.

SpareBank 1 SR-Bank eier 33,5 prosent av SpareBank 1 Boligkreditt AS og 23,5 prosent av SpareBank 1 Næringskreditt AS. Dette er kredittforetak med status som selvstendige juridiske enheter som primært er opprettet for å sikre konsernet en stabil og konkurransedyktig funding. SpareBank 1 SR-Bank er en av flere aksjonærer, og som aksjonær har konsernet en eierandel i SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS som over tid skal være i samsvar med konserns andel av overførte porteføljer.

Når lån overføres fra konsernet til kredittforetakene vil SpareBank 1 SR-Bank fremdeles foreta forvaltningen av disse (operasjonell håndtering av kundeforespørsler, oppfølging etc.). SpareBank 1 SR-Bank har også en rett til å ta tilbake lån dersom mislighold oppstår.

Konsernet har på bakgrunn av dette valgt å inkludere overførte porteføljer til kredittforetakene ved oppfølging og rapportering av konsernets kredittrisiko.

Ved utgangen av 2009 hadde SpareBank 1 SR-Bank overført utlånseksponeering (EAD) tilsvarende 29 mrd kroner til SpareBank 1 Boligkreditt AS, mens det ikke var overført noen porteføljer til SpareBank 1 Næringskreditt AS. Ved utgangen av 2009 hadde imidlertid SpareBank 1 SR-Bank en generell eierrisiko i SpareBank 1 Næringskreditt AS som følge av eierandelen. Denne risikoen er inkludert og rapportert under eierrisiko.

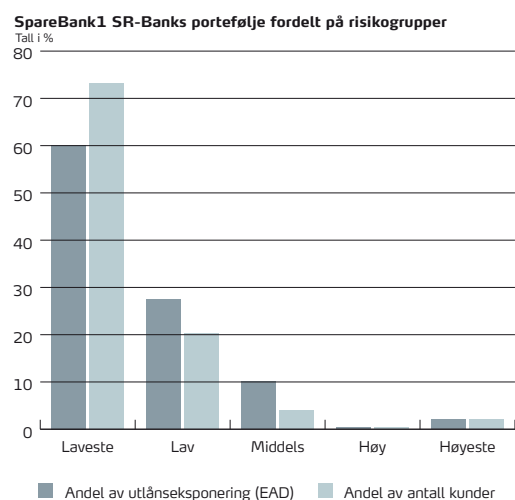
Kredittporteføljen i datterselskapet SpareBank 1 SR-Finans er ikke inkludert i porteføljeoversiktene nedenfor. Dette skyldes at konsernets kredittmodeller ennå ikke er implementert på disse porteføljene. Kredittporteføljen til SpareBank 1 SR-Finans utgjør ca. 4 prosent av konsernets samlede utlånseksponering og har en kredittkvalitet tilsvarende porteføljen i bedriftsmarkedet i morbank.

3.4.4.1 SpareBank 1 SR-Bank

I de påfølgende avsnitt gis det en nærmere vurdering av porteføljekvaliteten og porteføljeutviklingen for utlånsporteføljen i SpareBank 1 SR-Bank i 2009. For nærmere definisjoner av misligholdsklasser, sikkerhetsklasser og risikogrupper henvises det til kapittel 3.3.1.1.

I figur 23 nedenfor vises porteføljen fordelt på de ulike risikogrupperne etter utlånseksponering (EAD) og etter antall kunder.

Figur 23: SpareBank 1 SR-Banks portefølje fordelt på risikogrupper

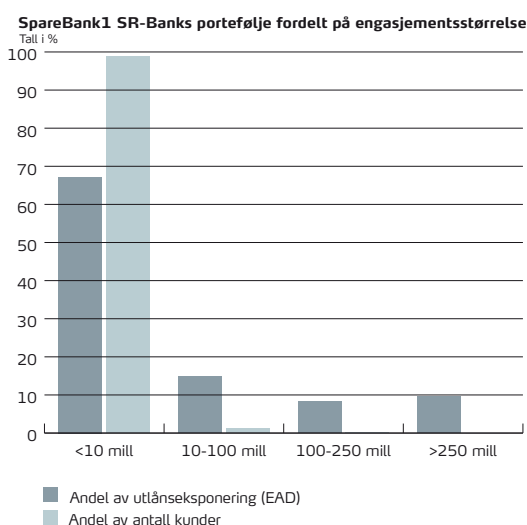
Figur 23 viser at 88 prosent av utlånseksponeringen eller 93 prosent av kundene SpareBank 1 SR-Bank tilfredsstillter kriteriene for lav og laveste risiko. Forventet tap (langsiktig utfall) i denne delen av porteføljen er på 0,05 prosent. Eksponeringen mot høy og høyeste risiko utgjør 2,3 prosent av utlånseksponeringen eller 2,5 prosent av kundene. Forventet tap (langsiktig utfall) i denne delen av porteføljen er på 4,05 prosent.

SpareBank 1 SR-Bank har betydelig fokus på konsentrasjonsrisiko. Konsentrasjonsrisiko er den risiko som oppstår ved å konsentrere eksponeringen mot en enkelt kunde, bransje eller geografisk område. Det er fastsatt regulatoriske krav som begrenser konsentrasjonsrisikoen knyttet til henholdsvis store enkeltkunder isolert og til opphopning av store enkeltkunder samlet.

For å sikre en diversifisert portefølje er det etablert egne kredittstrategiske rammer for konsentrasjonsrisiko som setter begrensninger ikke bare knyttet til eksponering, men også til risikoprofil på porteføljenivå, og for ulike bransjer og enkeltkunder. Utviklingen i konsentrasjonsrisiko følges løpende, og i figurene nedenfor vises status i porteføljen fordelt på henholdsvis engasjementseksponering, bransjefordeling og geografisk fordeling.

Figur 24 nedenfor viser porteføljen fordelt på engasjementsstørrelse.

Figur 24: SpareBank 1 SR-Banks portefølje fordelt på engasjementsstørrelse

Figur 24 på forrige side viser at 99 prosent av kundene tilsvarende 67 prosent av utlånseksponeringen er mot engasjementer som utgjør mindre enn 10 mill kroner. Omtrent 100 kunder har en eksponering som overstiger 100 mill kroner hver. Disse utgjør 18 prosent av den samlede utlånseksponeringen i morbank. Porteføljen bestående av store kunder har generelt en lavere misligholdssannsynlighet enn gjennomsnittet av porteføljen.

Rapportering i henhold til Forskrift om kredittinstitusjoners og verdipapirforetaks store engasjementer skjer kvartalsvis til henholdsvis Finanstilsynet, Norges Bank og Sikringsfondet. Forskriften fastslår at alle engasjementer som utgjør mer enn 10 prosent av ansvarlig kapital skal innrapporteres. Maksimalt kan summen av disse engasjementene utgjøre 800 prosent av ansvarlig kapital, mens grensen for største enkeltengasjement er 25 prosent av ansvarlig kapital. Forskriften fastslår at grensene for høyeste samlede engasjement med en enkelt motpart også gjelder for engasjementer med to eller flere motparter når bestemmende innflytelse eller økonomiske forbindelser mellom disse er slik at økonomiske vansker hos den ene sannsynligvis vil medføre betalingsvanskeligheter for den eller de andre.

Figur 25: Rapportering i henhold til Forskrift store engasjementer

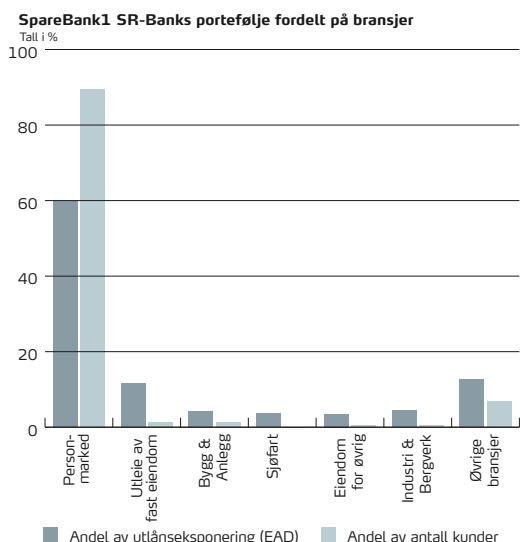

Ved utgangen av 4. kvartal 2009 har SpareBank 1 SR-Bank en netto ansvarlig kapital på 9 866 mill kroner. Dermed må alle engasjementer over 986 mill kroner rapporteres i henhold til forskriften. Dette innebærer rapportering av fem engasjementer som samlet utgjør 29,7 prosent av ansvarlig kapital. Kun to av disse er ordinære bedriftsmarkedsengasjementer med 100 prosent vektning. Dette er betydelig færre engasjementer enn tidligere, noe som skyldes at konsernet har hentet inn ny ansvarlig kapital i 4. kvartal 2009 uten at det er innvilget nye engasjementer av en størrelsesorden som krever rapportering etter Forskriften.

Figur 26 viser SpareBank 1 SR-Bank sin portefølje fordelt på ulike bransjer/segmenter.

Figur 26 viser at personmarkedet utgjør rundt 60 prosent av den samlede porteføljen målt etter utlånseksponering.

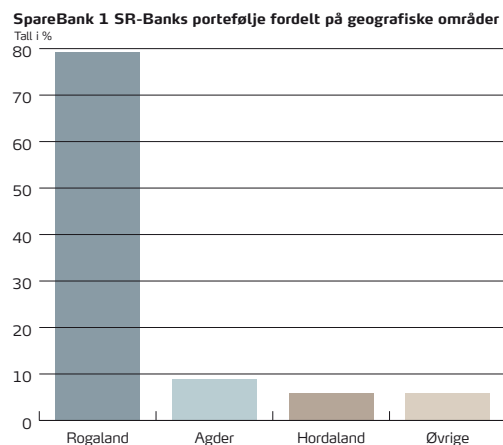
Figur 26: SpareBank 1 SR-Banks portefølje fordelt på bransjer

Kvaliteten i personmarkedsporteføljen vurderes som meget god. Det meste av porteføljen er gitt med sikkerhet i fast eiendom, noe som tilsier begrenset tapsrisiko så lenge sikkerhetsverdiene ikke forringes vesentlig. Størst konsentrasjon for øvrig er det innen bransjen utleie av fast eiendom som utgjør 12 prosent av samlet utlånseksponering. De øvrige bransjene har inntil 4,4 prosent av samlet utlånseksponering. Figuren ovenfor viser at SpareBank 1 SR-Bank har en begrenset bransjemessig konsentrasjon.

Figur 27 viser porteføljen fordelt på geografiske områder.

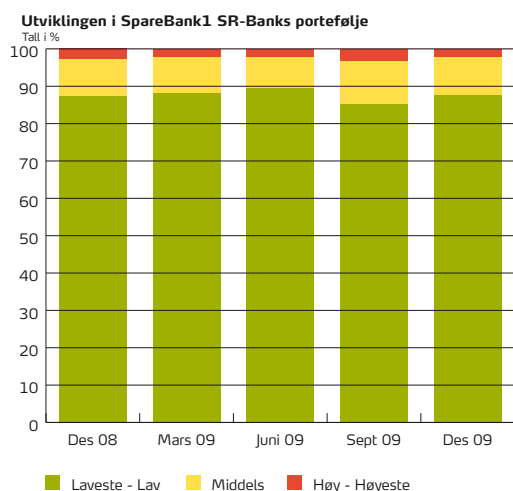
Figur 27: SpareBank 1 SR-Banks portefølje fordelt på geografiske områder

79 prosent av den samlede utlånseksponeringen er knyttet til kunder hjemmehørende i Rogaland, mens den resterende porteføljen er fordelt mellom kunder hjemmehørende i henholdsvis Agder, Hordaland og øvrige fylker. I løpet av 2009 har andelen av utlånseksponeringen knyttet til Rogaland økt relativt, men det forventes en geografisk diversifisering i de kommende årene som følge av satsingen i Agder og Hordaland.

Figurene nedenfor oppsummerer den risikomessige utviklingen i porteføljen i 2009. Fordelingen på risikogrupperne er i henhold til de internt fastsatte grenseverdiene for forventet tap.

Figur 28: Utviklingen i SpareBank 1 SR-Banks portefølje

Figur 28 viser at kredittkvaliteten ble svekket gjennom deler av året, men med klare tegn til bedring mot slutten av 2009. Kredittkvaliteten ble styrket i siste del av 2009 som følge av bedringen i økonomien og som følge av et betydelig internt fokus på risikoreduserende tiltak mot eksisterende kunder. Gjennomføringen av en restriktiv praksis for innvilgelse av lån til nye bedriftsmarkeds-kunder i 2009 bidro også til styrket kredittkvalitet.

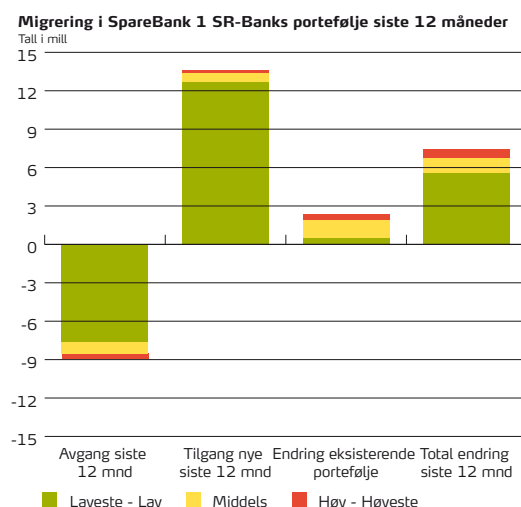
Risikofordelingen av porteføljen er dermed ikke vesentlig endret fra inngangen til utgangen av 2009.

Endringen i porteføljekvaliteten gjennom året kan forklares ut fra tre ulike forhold:

- Avgang: Innvilget finansiering er innfridd.
- Tilgang: Innvilgelse av finansiering til nye kunder.
- Endring i eksisterende portefølje: Endringer i innvilget finansiering som følge av nedbetalinger/opplåning eller som følge av endret risikogruppe.

På basis av ovenstående inndeling viser figur 29 nedenfor hovedårsakene til endringen i SpareBank 1 SR-Banks portefølje i 2009.

Figur 29: Migrering i SpareBank 1 SR-Banks portefølje siste 12 måneder

Figur 29 viser en gjennomgående lavere risiko på nye kunder (tilgang) enn på kunder som har innfridd engasjementene (avgang). Nye kunder domineres av en høy andel med lav og laveste risiko. Dette forholdet bidrar til å heve kvaliteten i porteføljen. Den eksisterende porteføljen har hatt en viss tendens til negativ utvikling, men effekten av dette er begrenset.

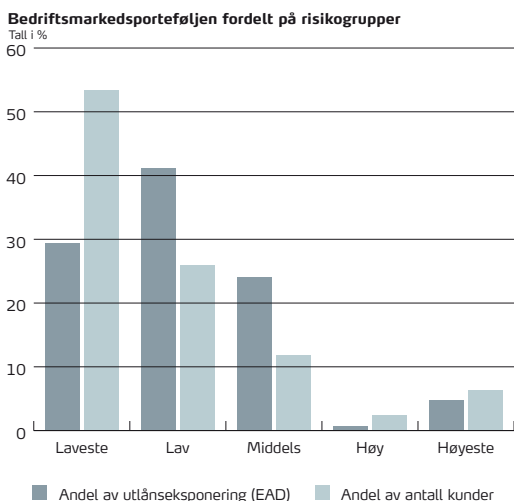
I kapitlene nedenfor gjengis ytterligere informasjon og analyser for henholdsvis bedriftsmarkeds- og person-markedsporteføljene.

3.4.4.2 Bedriftsmarkedet

I det påfølgende avsnitt gis det en nærmere vurdering av porteføljekvaliteten og porteføljeutviklingen for utlånsporteføljen i bedriftsmarkedet i 2009.

Kvaliteten i bedriftsmarkedsporteføljen vurderes som god. Figur 30 viser at 70,5 prosent av utlånseksponeringen eller 79,3 prosent av kundene SpareBank 1 SR-Bank tilfredsstillter kriteriene for lav og laveste risiko. Forventet tap (langsiktig utfall) i denne delen av porteføljen er på 0,11 prosent. Andelen i høy og høyeste risiko utgjør 5,5 prosent av utlånseksponeringen eller 8,9 prosent av kundene. Forventet tap (langsiktig utfall) i denne delen av porteføljen er på 4,04 prosent.

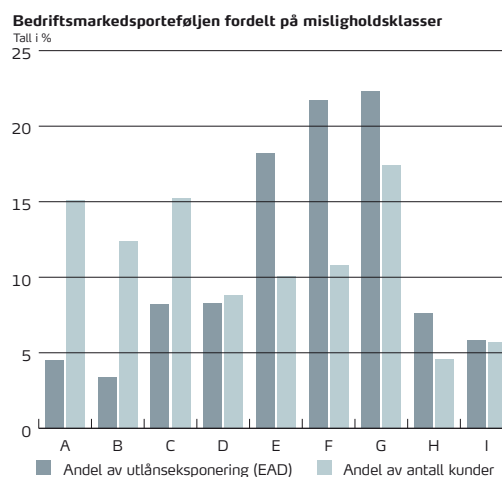
Figur 30: Bedriftsmarkedsporteføljen fordelt på risikogrupper

Risikogrupperingen er basert på kundenes forventete tap. Forventet tap defineres som produktet av misligholdssannsynlighet og tapsgrad ved mislighold. Under følger en oversikt over bedriftsmarkedsporteføljen fordelt på disse to parametrene.

Porteføljene tilordnes en misligholdsklasse fra A – I basert på kundenes misligholdssannsynlighet. Fordelingen på misligholdsklassene er i henhold til de internt fastsatte grenseverdiene for misligholdssannsynlighet slik disse er definert i kapittel 3.3.1.2. For å tydeligere skille kundene med lavest misligholdssannsynlighet, har de beste misligholdsklassene betydelig mindre intervaller enn de øvrige misligholdsklassene.

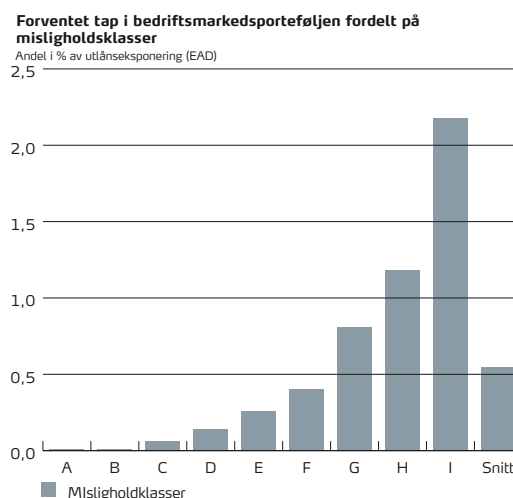
Figur 31: Bedriftsmarkedsporteføljen fordelt på misligholdsklasser

Figuren viser at hovedtyngden av utlånseksponeringen har en misligholdssannsynlighet på mellom 0,75 prosent (klasse E) og 5 prosent (klasse G). Dersom man ser på antall kunder er det derimot en overvekt av disse i de beste misligholdsklassene, det vil si med misligholdssannsynlighet lavere enn 0,75 prosent (klasse A – D). Misligholdssannsynligheten reflekterer et langsiktig utfall gjennom en konjunktursyklus.

For bedriftsmarkedsporteføljen samlet er forventet tap beregnet til 0,55 prosent av utlånseksponeringen gjennom en konjunktursyklus, men variasjonene pr. misligholdsklasse er betydelige. Gjennomsnittlig forventet tap i de ulike misligholdsklassene er gjengitt i figur 32 nedenfor.

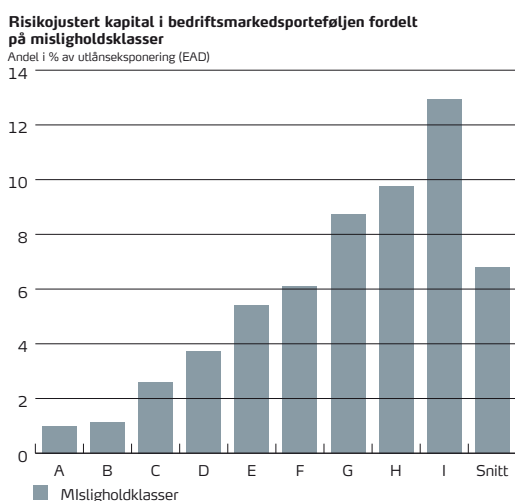
Figur 32: Forventet tap i bedriftsmarkedsporteføljen fordelt på misligholdsklasser

Gjennomsnittelig forventet tap i misligholdsklasse A er 0,01 prosent økende til 2,18 prosent i misligholdsklasse I.

Kapitalbindingen (risikojustert kapital) vil også variere betydelig mellom misligholdsklassene. Risikojustert kapital gir uttrykk for maksimalt uventet tap i løpet av en 12 måneders periode med et gitt konfidensnivå. Gjennomsnittelig kapitalbinding i de ulike misligholdsklassene er gjengitt i figur 33 nedenfor. Kapitalbindingen i figuren nedenfor er beregnet ut fra gjeldende konfidensnivå i 2009 på 99,9 prosent. Fra om med 2010 har styret vedtatt at konfidensnivået skal økes til 99,97 prosent. Dette gir en økning i kapitalbindingen innenfor de ulike misligholdsklassene på ca. 11 prosent.

Figur 33: Risikojustert kapital i bedriftsmarkedsporføljen fordelt på misligholdsklasser

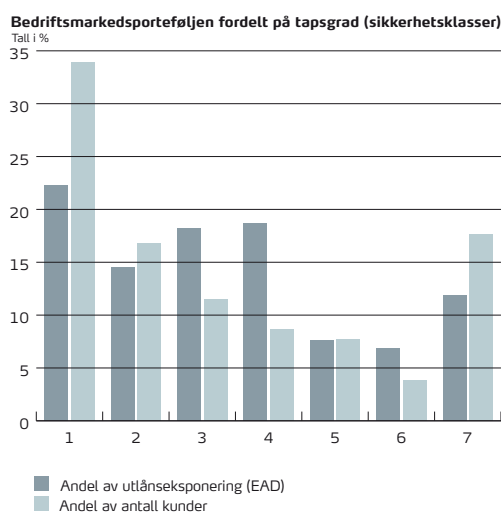

For bedriftsmarkedsporføljen samlet er risikojustert kapital beregnet til 6,79 prosent av utlånseksponeringen. Gjennomsnittelig risikojustert kapital i misligholdsklasse A er 1,0 prosent økende til 12,9 prosent i misligholdsklasse I.

Siden risikojustert kapital gir uttrykk for nødvendig kapital for å kunne dekke uventede tap innen et gitt konfidensnivå, innebærer dette at kravet til risikojustert kapital øker med stigende misligholdssannsynlighet. Dette er i tråd med det bærende prinsippet i konsernets risikostyring om at et engasjements kapitalbinding skal knyttes direkte til dets beregnede risiko.

Porteføljene tilordnes også en klasse fra 1 – 7 basert på engasjementets tapsgrad. Fordelingen på klassene er i henhold til de internt fastsatte grenseverdiene for tapsgrad slik disse er definert i kapittel 3.3.1.2.

Figur 34: Bedriftsmarkedsporføljen fordelt på tapsgrad (sikkerhetsklasser)

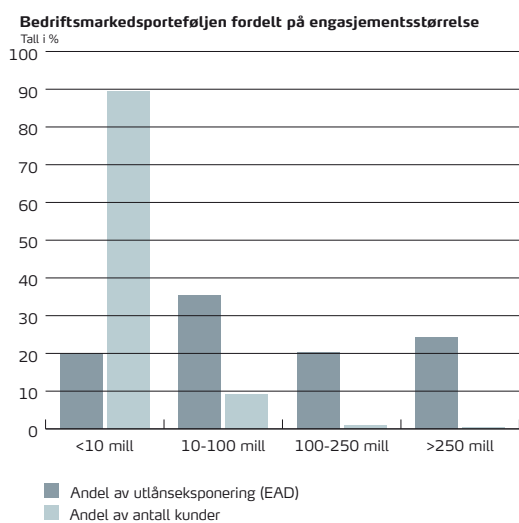

Sikkerhetsklasse 1 og 2 innebærer at kundene har stilt sikkerheter for sine engasjementer som basert på realisasjonsverdi i økonomiske nedgangstider overstiger engasjementets størrelse. Tapsgraden i disse to klassene vil derfor være begrenset til eventuelle inndrivelseskostnader. Figur 34 viser at ca. halvparten av kundene, tilsvarende 1/3 av utlånseksponeringen tilhører sikkerhetsklasse 1 eller 2. 12 prosent av utlånseksponeringen har sikkerheter med en realisasjonsverdi på mindre enn 20 prosent av engasjementet (sikkerhetsklasse 7). Dette henger dels sammen med at sikkerheter i form av negativ pant og unoterte verdipapirer ikke tillegges noen sikkerhetsmessig realisasjonsverdi, mens kausjoner bare kan tillegges realisasjonsverdi dersom visse vilkår er oppfylt.

Konsentrasjonsrisiko

Konsentrasjonsrisiko er den risiko som oppstår ved å konsentrere eksponeringen mot en enkelt kunde, bransje eller geografisk område. I dette avsnittet er gjengitt status på konsentrasjonsrisiko i bedriftsmarkedsporføljen knyttet til henholdsvis engasjementsstørrelse og bransjefordeling.

Figur 35: Bedriftsmarkedsporteføljen fordelt på engasjementsstørrelse

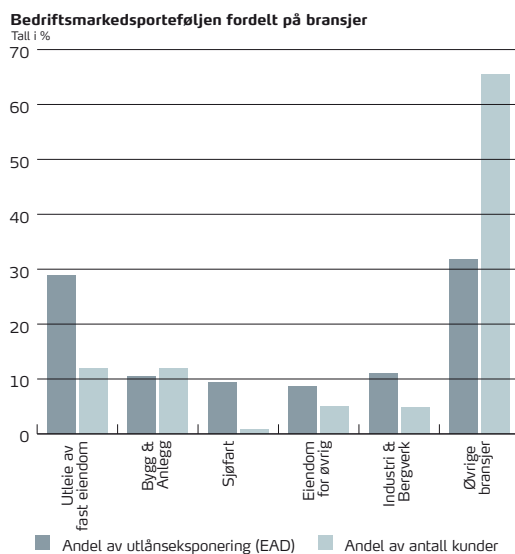
Figur 35 viser at 99 prosent av bedriftsmarkedskundene kan kategoriseres som mindre og mellomstore engasjementer, det vil si at de ikke overstiger 100 mill kroner i engasjement. Imidlertid står disse kundene for en vesentlig lavere andel av utlånseksponeringen i bedriftsmarkedet (55 prosent). Dette innebærer at 45 prosent av utlånseksponeringen er knyttet til kunder som har et engasjement som overstiger 100 mill kroner. Det ligger en klart definert strategi bak denne porteføljesammensetningen, og vekst og risikoprofil er blant annet styrt gjennom særskilte kredittstrategiske rammer for konsentrasjonsrisiko. Denne del av porteføljen har generelt lavere misligholdssannsynlighet enn gjennomsnittet av porteføljen for øvrig.

Innenfor shipping og verftsfinansiering er enkelte engasjementer også gjenstand for avlastning mot Garantiinstituttet for Eksportkreditt (GIEK) og Eksportfinans. Omfanget av slik avlastning er imidlertid begrenset.

Figur 36 viser bedriftsmarkedsporteføljen fordelt på bransjer.

Figur 36 viser at bedriftsmarkedsporteføljen har en tilfredsstillende spredning på ulike bransjer. Utleie av fast eiendom er største enkeltbransje og utgjør 29 prosent av utlånseksponeringen i bedriftsmarkedet, men kun 12 prosent av total eksponering inkludert personmarkedskunder. Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av sentralt beliggende eiendommer med langsiktige leiekontrakter og solide leietakere, og en stor del av denne porteføljen er rentesikret. For øvrig er utlånseksponeringen bredt diversifisert på ulike bransjer.

Figur 36: Bedriftsmarkedsporteføljen fordelt på bransjer

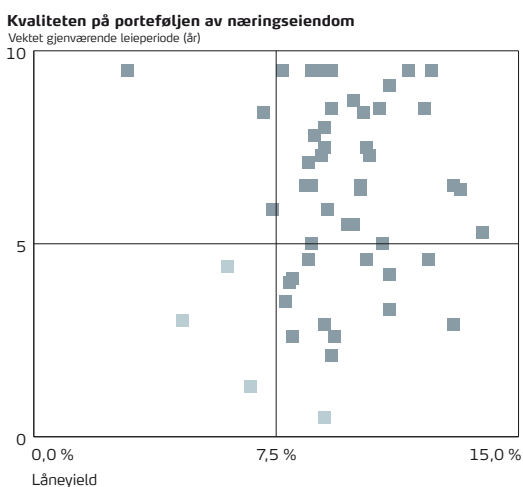
I løpet av 2009 er utlånseksponeringen knyttet til mer konjunktursensitive bransjer som utleie av fast eiendom, bygg & anlegg og skipsfart vektet noe ned på bekostning av mer konjunkturuavhengige tjenesteytende næringer. Det er for øyeblikket et betydelig fokus på risikoen knyttet til utlånseksponering innen utleie av fast eiendom, skipsfart og oljeservicenæringen. På den bakgrunn følger en nærmere gjennomgang av disse bransjene nedenfor.

Utleie av fast eiendom

Porteføljen knyttet til finansiering av næringseiendom for utleie er veldiversifisert, robust og med betydelig innslag av eiendommer der de underliggende leiekontraktene har lang varighet. I tillegg tilsier gode leietakere og stor grad av rentesikring at risikoen i porteføljen er moderat.

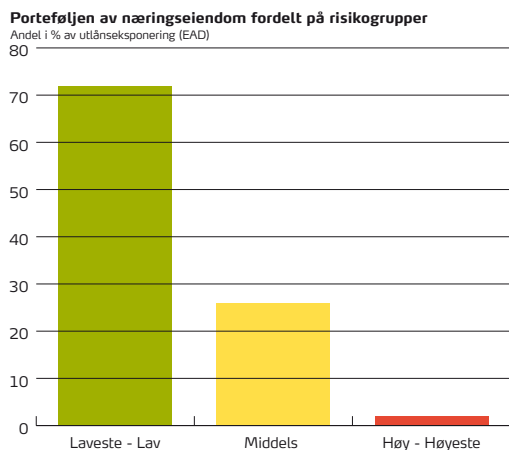
Figur 37 nedenfor gir en oversikt over den del av porteføljen som har låneyield lavere enn 15 prosent eller vektet gjennomværende leieperiode mindre enn 10 år. Ved beregning av låneyield er det lagt til grunn 5 prosent årlige betalbare kostnader. Figuren tar ikke hensyn til leietakers soliditet.

Figur 37: Kvaliteten på porteføljen av næringsseiendom

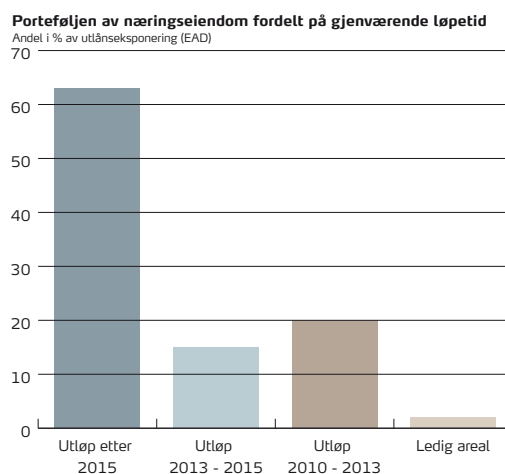
Figur 37 ovenfor viser at porteføljen i stor grad består av engasjementer der låneyield overstiger 7,5 prosent samtidig som den vektede gjennværende leieperioden overstiger 5 år. Dette bekrefter inntrykket av en robust portefølje.

Figur 38: Porteføljen av næringsseiendom fordelt på risikogrupper

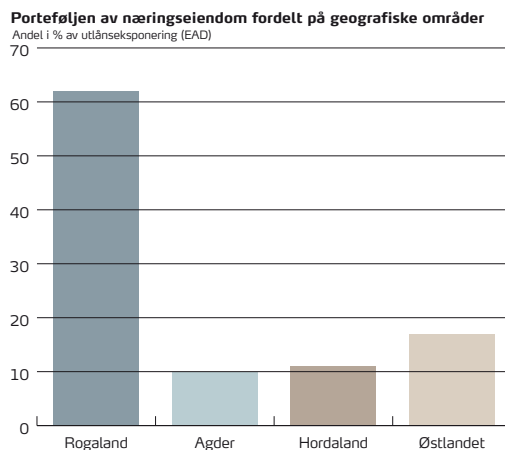
Figur 38 viser at porteføljen av næringsseiendom domineres av engasjementer med lav risiko. Disse utgjør 72 prosent av utlånseksponeringen, mens kun 2 prosent av utlånseksponeringen er klassifisert som høy risiko. I forhold til renterisiko er 65 prosent av porteføljen rentesikret, og av dette har 78 prosent av rentesikringskontraktene en varighet ut over fem år. For 13 prosent av porteføljen er rentesikring vurdert som unødvendig grunnet solide debitorer. Generelt vurderes utsiktene for porteføljen av næringsseiendom som gode, men det forventes økende risiko for eiendom knyttet til konkurranseutsatt industri.

Figur 39: Porteføljen av næringsseiendom fordelt på gjennværende løpetid

Figur 39 viser at 63 prosent av porteføljen har leiekontrakter med utløp senere enn 2015, mens det kun er to prosent ledig areal. Leietakernes finansielle styrke er god og det har kun vært mindre konkurser blant leietakerne i 2009.

Figur 40: Porteføljen av næringsseiendom fordelt på geografiske områder

Figur 40 viser at en relativt stor andel (17 prosent) av porteføljen er knyttet til næringsseiendom utenfor konsernets markedsområde, i hovedsak østlandsområdet. Dette har sin bakgrunn i henholdsvis eiendom kjøpt av kunder hjemmehørende i konsernets markedsområde, deltagelse i syndikater med øvrige banker i SpareBank 1 Alliansen og to større engasjementer med en enkelt aktør hjemmehørende i østlandsområdet.

Skipsfart

For offshore servicefartøy er det sterk nettovest på tilbudssiden, men etterspørselssiden absorberer ikke denne veksten. Dette vil sannsynligvis føre til reduserte rater sett i forhold til de foregående årene. Selv om man på tilbudssiden skulle oppleve både skraping av eldre tonnasje og at en del av det som ligger i ordrebøkene blir

kansellert, må etterspørselssiden styrkes for at ratenivået skal ta seg opp igjen. Den utslagsgivende faktoren er oljeprisen og implisitt aktiviteten innenfor leting og produksjon. De fleste aktørene i markedet er forberedt på at 2010 blir et magert år. Sett i et langsiktig perspektiv vil etterspørselen ta seg opp, men spørsmålet er i hvilket tempo det vil skje. Perioden fremover vil derfor for mange aktører bli utfordrende, men den vil også by på store muligheter for de aktørene som har en solid balanse og finansiell styrke.

SpareBank 1 SR-Bank har gjennomført en stresstest av egen portefølje innen offshore servicefartøy for å avdekke hvilken inntjening fartøyene må ha i spotmarkedet (hensyntatt eksisterende kontraktsdekning) for å dekke sine driftskostnader samt renter og avdrag. Resultatene av testen viser at konsernets portefølje er relativt robust med hensyn til kontraktsdekning og at den minimumsinntjening som kreves i spotmarkedet i hovedsak anses som realistisk å oppnå i dagens marked.

Generelt finansierer konsernet virksomheter innen offshore servicefartøy som man har langvarige relasjoner med. Det innvilges i begrenset grad finansiering mot helt nye kunder, og disse vurderes grundig før finansiering innvilges. Hovedtyngden av skipene som finansieres er knyttet opp mot virksomheten i Nordsjøen, og kontraktsdekningen er jevnt over god.

Innenfor skipsfart har konsernet har en betydelig eksponering mot offshore servicefartøy. Markedet for slike fartøy er som nevnt svakt, med spotratene som ikke gir inntjening utover dekning av løpende driftskostnader. Hoveddelen av konsernets portefølje har imidlertid kontraktsdekning og er således ikke eksponert for de svake spotratene på kort og mellomlang sikt. Motpartsrisikoen er begrenset i det kontraktene går mot solide befraktere.

Konsernet har en moderat eksponering innen skipsfart mot kjemikalieskip og produkttankere. Dette utgjør for tiden et utfordrende marked, men konsernets portefølje består av en relativt ny flåte av skip som i all hovedsak er bygd ved velrenommerte verft. Konsernet har også en moderat eksponering mot seismikkfartøy. Markedet for slike fartøy er utfordrende, men det er en tendens til bedre utsikter.

Konsernet er i begrenset grad eksponert mot gasstankskip, og da i hovedsak mot LNG-skip med langsiktige kontrakter. Konsernet er ikke nevneverdig eksponert mot tørrbulkskip, containerfartøy, roro fartøyer eller tankskip. Dette er til dels volatile bransjer der finansiering kan innebære en noe høyere risiko enn tilfellet er for andre skipstyper.

Oljeservice

2009 var et år preget av fallende ordreserver og få nye kontrakter. Særlig sterk var denne tendensen innen nybygg, men den samme tendens gjorde seg også gjeldende innenfor drift, vedlikehold & modifikasjoner (DVM). Bakgrunnen for dette er utsettelse av planlagte prosjekter samt sterkt kostnadsfokus hos oljeselskapene.

For DVM segmentet ble stagnasjonen forsterket gjennom Statoils endrede kontraktsfilosofi, der man valgte å vri strukturen over fra store totalkontrakter til å dele disse opp i flere og mindre kontrakter. Mot slutten av 2009 så man en bedring i markedet. Blant annet tildelte Statoil et par større vedlikeholdskontrakter som også kom enkelte av konsernets kunder til gode. I tillegg ble det tatt beslutninger på Gudrun og Goliat som innebærer betydelige leveranser fra norsk oljeservice industri. Dette, sammen med blant annet beslutning om ny boligplattform på Ekofisk, bidrar til at markedet også for nybygg ser noe lysere ut ved inngangen til 2010. Forøvrig er det generelle markedsbildet utfordrende i det korte og mellomlange bildet, men med forventninger om at etterspørselen på lengre sikt vil ta seg opp.

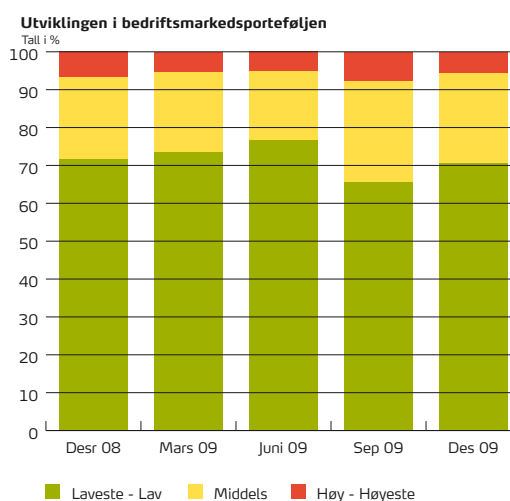
Konsernets portefølje innen oljeservice vurderes å være relativt robust i det utfordrende markedet som forventes i 2010. Dette begrunnes med at de fleste selskap i porteføljen har hoveddelen av omsetningen fra segmentet Drift og Vedlikehold. De selskap som er vektet utelukkende inn mot Nybygg har opplevd til dels ordretørke i 2009 og vil få et utfordrende 2010. Konsernet har en begrenset portefølje knyttet opp mot dette segmentet.

Enkelte av konsernets kunder har høy gjeldsgrad på konsolidert basis som følge av at de har vært gjenstand for gjeldsfinansierte oppkjøp. Disse er derfor mindre robuste enn øvrige selskaper i porteføljen og følges derfor med spesiell oppmerksomhet.

Utvikling i porteføljekvalitet

Figurene under oppsummerer den risikomessige utviklingen i bedriftsmarkedsporteføljen i 2009. Fordelingen på risikogrupperne er i henhold til de internt fastsatte grenseverdiene for forventet tap slik disse er definert i innledningen til avsnittet om risikoeksponering.

Figur 41: Utviklingen i bedriftsmarkedsporteføljen

Figur 41 viser en utvikling i 2009 preget av noe svekket kredittkvalitet gjennom deler av året, men at kredittkvaliteten ble styrket i siste del av 2009 som følge av bedringen i økonomien og som følge av et betydelig internt fokus på risikoreduserende tiltak mot eksisterende kunder. Lavere aktivitetsnivå i næringslivet som følge av et mer utfordrende marked har redusert låneetterspørselen blant bedriftskundene. Utlåns-eksponeringen ble derfor noe redusert i 2009, men det forventes at utlånsvæksten gradvis vil øke fremover.

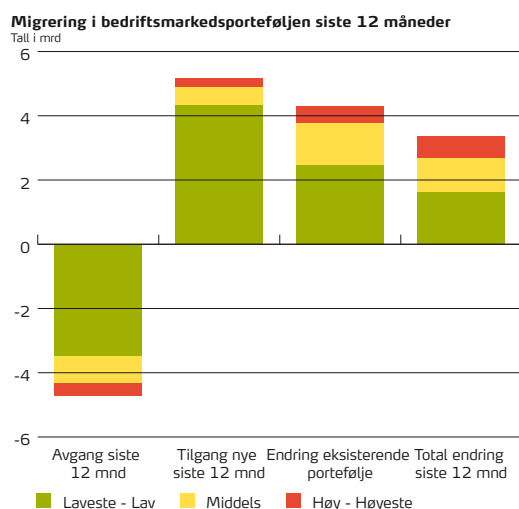
Risikofordelingen av porteføljen er imidlertid tilnærmet uendret fra inngangen til utgangen av 2009.

Endringen i porteføljekvaliteten kan forklares ut fra tre ulike forhold:

- Avgang: Innvilget finansiering er innfridd
- Tilgang: Innvilgelse av finansiering til nye kunder
- Endring i eksisterende portefølje: Endringer i innvilget finansiering som følge av nedbetalinger/opplåning eller som følge av endret risikogruppe

På basis av ovenstående inndeling viser figur 42 nedenfor utviklingen i bedriftsmarkedsporføljen i 2009.

Figur 42: Migrering i bedriftsmarkedsporføljen siste 12 måneder

Figur 42 viser at nye kunder i hovedsak har lav risiko, og at det er en noe mer negativ utvikling i den eksisterende porteføljen. Dette reflekterer en periode med en noe mer utfordrende markedssituasjon for bedriftene i konsernets markedsområde.

Den positive utviklingen knyttet til tilgang av nye kunder kan illustreres ved å se på risikofordelingen av nye kunder opp mot risikofordelingen på eksisterende kunder.

Figur 43 viser en positiv utvikling som gjennomgående preges av lavere risiko på de nye engasjementene som tas inn i porteføljen i 2009 enn snittet for den eksisterende porteføljen. 82 prosent av utlånseksponeringen innvilget i 2009 er kategorisert som laveste eller lav risiko, dette er

en vesentlig høyere andel enn i eksisterende portefølje. Denne utviklingen bekreftes også ved at misligholdssannsynligheten er lavere på nye kunder som ble innvilget finansiering i 2009 enn for gjennomsnittet av de eksisterende kundene.

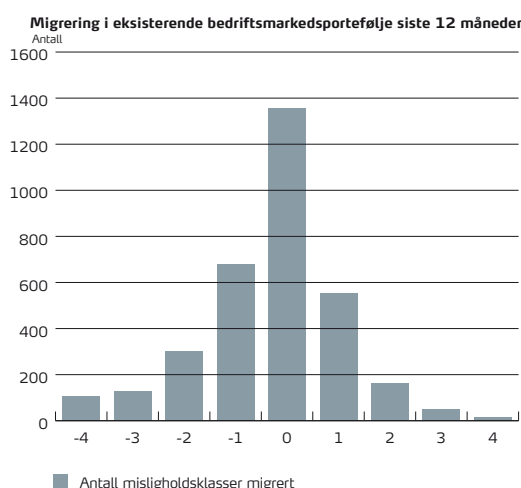
Den svakt negative utviklingen i eksisterende portefølje kan illustreres ved å se på hvordan kundene har migrert mellom misligholdsklassene de siste 12 månedene.

Figur 43: Bedriftsmarkedsporføljen fordelt på eksisterende og nye kunder

Figur 44 viser at ca. 40 prosent av bedriftskundene er i samme misligholdsklasse gjennom hele 2009. Av de resterende 60 prosent av bedriftskundene, migrerer 36 prosent negativt. Dette er ikke uventet sett i lys av den økonomiske situasjonen i 2009. 10 prosent av bedriftskundene beveger seg mer enn to misligholdsklasser gjennom året.

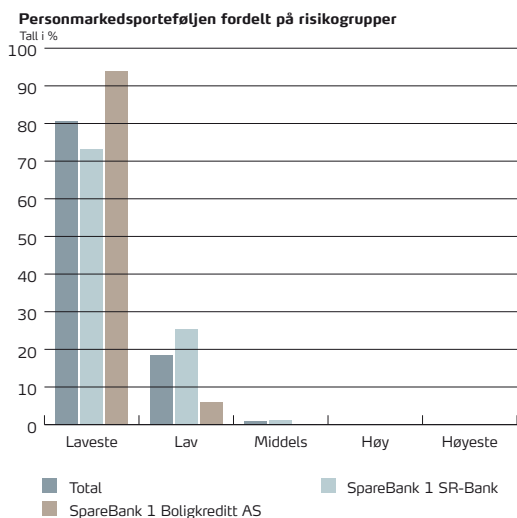
Figur 44: Migrering i eksisterende bedriftsmarkedsporfølje siste 12 måneder

3.4.4.3 Personmarkedet

I det påfølgende avsnitt gis det en nærmere vurdering av porteføljekvaliteten og porteføljeutviklingen for utlånsporteføljen i personmarkedet i 2009.

Figur 45: Personmarkedsporteføljen fordelt på risikogrupper

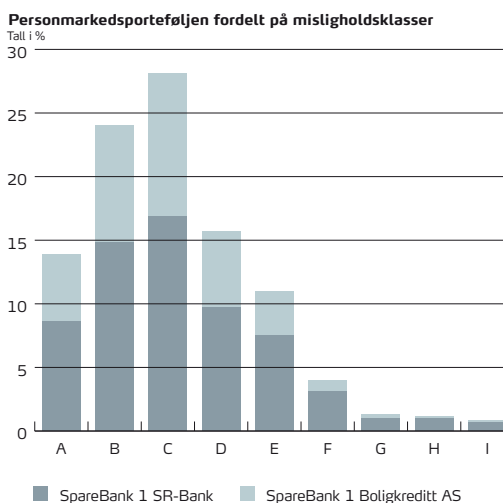

Kvaliteten i personmarkedsporteføljen preges av lav risiko og vurderes som meget god. Utviklingen er stabil. Lavt rentenivå, lav arbeidsledighet og stigende boligpriser påvirker porteføljen positivt ved å opprettholde kundenes gjeldsbetjeningsevne samtidig som sikkerhetsverdiene øker. Det meste av porteføljen er gitt med sikkerhet i fast eiendom. Sikkerhetsdekningen er god, noe som tilsier begrenset tapsrisiko så lenge sikkerhetsverdiene ikke forringes vesentlig.

Ved utgangen av 4. kvartal 2009 var det overført en portefølje på til sammen 29,0 mrd kroner til SpareBank 1 Boligkreditt AS. Kvaliteten på denne del av porteføljen er i tråd med kriteriene for overføring av lån svært god og bedre enn den gjenværende porteføljen. Mens den gjennomsnittlige misligholdssannsynligheten i den overførte porteføljen til SpareBank 1 Boligkreditt AS er på 0,50 prosent, er tilsvarende tall i den gjenværende personmarkedsporteføljen 0,79 prosent. Porteføljen overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS tilfredsstiller kriteriene for risikogruppering i laveste eller lav risiko.

Risikogrupperingen er basert på forventet tap. Forventet tap defineres som produktet av misligholdssannsynlighet og tapsgrad ved mislighold. Under følger en oversikt over personmarkedsporteføljen fordelt på disse to parametrene.

Figur 46: Personmarkedsporteføljen fordelt på misligholdsklasser

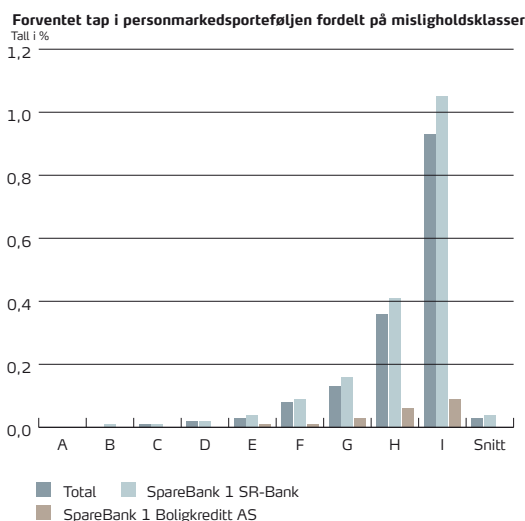

Porteføljene tilordnes en misligholdsklasse fra A – I basert på engasjementets misligholdssannsynlighet. Fordelingen på misligholdsklassene er i henhold til de internt fastsatte grenseverdiene for misligholdssannsynlighet slik disse er definert i kapittel 3.3.1.2. For å tydeligere skille kundene med lavest misligholdssannsynlighet, har de beste misligholdsklassene betydelig mindre intervaller enn de øvrige misligholdsklassene.

Figur 46 viser at 82 prosent av porteføljen har en beregnet misligholdssannsynlighet på under 0,75 prosent (klasse A – D). For porteføljene overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS er den beregnede misligholdssannsynlighet i hovedsak under 0,50 prosent (klasse A – C). Misligholdssannsynligheten reflekterer et langsiktig snitt gjennom en konjunktursyklus. Personmarkedsporteføljen fordelt på antall kunder skiller seg ikke vesentlig ut fra fordelingen av utlånseksponering som er vist i ovenstående figur.

For personmarkedsporteføljen samlet er forventet tap beregnet til 0,03 prosent av utlånseksponering gjennom en konjunktursyklus, men variasjonene pr. misligholdsklasse er betydelige. Gjennomsnittelig forventet tap i de ulike misligholdsklassene er gjengitt i figur 47 nedenfor.

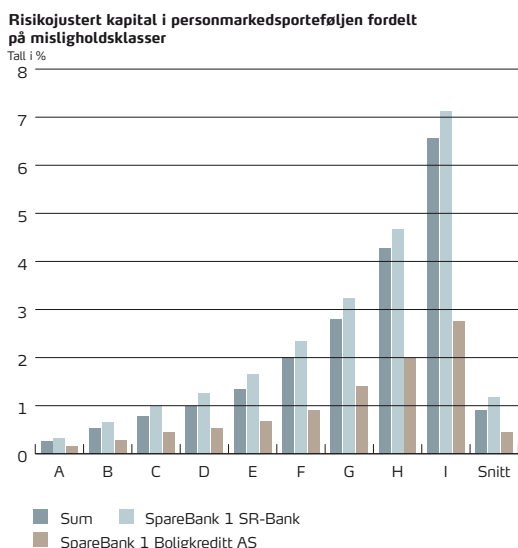
Figur 47: Forventet tap i personmarkedsporteføljen fordelt på misligholdsklasser

Gjennomsnittelig forventet tap i misligholdsklasse A er tilnærmet 0 prosent økende til 0,93 prosent i misligholdsklasse I.

Kapitalbindingen (risikojustert kapital) vil også variere betydelig mellom misligholdsklassene. Risikojustert kapital gir uttrykk for maksimalt uventet tap i løpet av en 12 måneders periode med et gitt konfidensnivå. Gjennomsnittelig kapitalbinding i de ulike misligholdsklassene er gjengitt i figur 48. Kapitalbindingen i figuren nedenfor er beregnet ut fra gjeldende konfidensnivå i 2009 på 99,9 prosent. Fra og med 2010 har styret vedtatt at konfidensnivået skal økes til 99,97 prosent. Dette gir en økning i kapitalbindingen innenfor de ulike misligholdsklassene på ca. 11 prosent.

Figur 48: Risikojustert kapital i personmarkedsporteføljen fordelt på misligholdsklasser

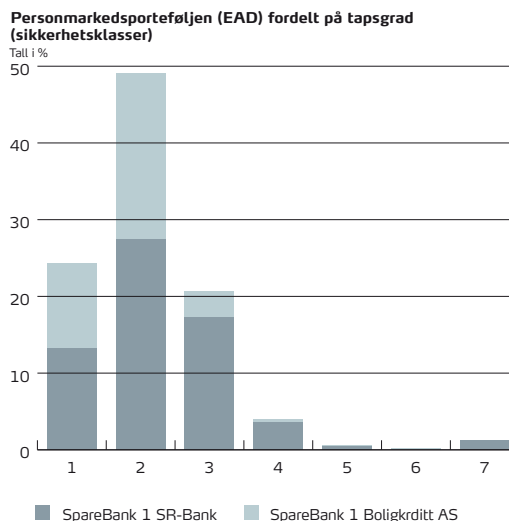
For personmarkedsporteføljen samlet er risikojustert kapital beregnet til 0,90 prosent av utlånseksponeringen. Gjennomsnittelig risikojustert kapital i misligholdsklasse A er 0,26 prosent økende til 6,56 prosent i misligholdsklasse I.

Siden risikojustert kapital gir uttrykk for nødvendig kapital for å kunne dekke uventede tap innen et gitt konfidensnivå, innebærer dette at kravet til risikojustert kapital øker med økende misligholdssannsynlighet. Dette er i tråd med det bærende prinsippet i konsernets risikostyring om at et engasjements kapitalbinding skal knyttes direkte til dets beregnede risiko.

Tapsgrad ved mislighold

Porteføljene tilordnes også en klasse fra 1 – 7 basert på engasjementets tapsgrad. Fordelingen på klassene er i henhold til de internt fastsatte grenseverdiene for tapsgrad slik disse er definert i kapittel 3.3.1.2.

Figur 49: Personmarkedsporteføljen (EAD) fordelt på tapsgrad (sikkerhetsklasser)

Sikkerhetsklasse 1 og 2 innebærer at kundene har stilt sikkerheter for sine engasjementer som basert på realisasjonsverdi i økonomiske nedgangstider overstiger engasjementets størrelse. Tapsgraden i disse to klassene vil derfor være begrenset til eventuelle inndrivelseskostnader. Figur 49 viser at 73 prosent av utlånseksponeringen tilhører sikkerhetsklasse 1 eller 2.

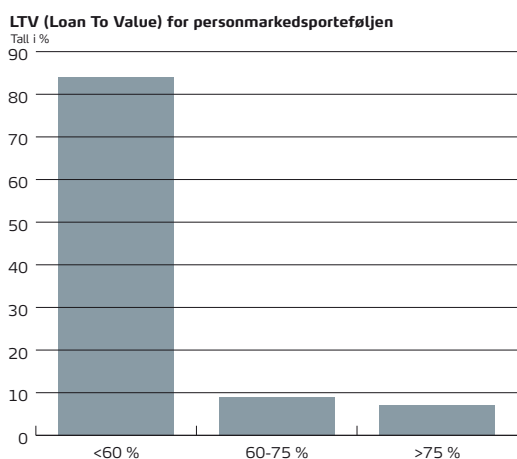
Figur 49 viser at hele 94 prosent av utlånseksponeringen (EAD) ligger innenfor sikkerhetsklasse 3. Dette innebærer at realisasjonsverdien av de stilte sikkerheter utgjør minimum 80 prosent av utlånseksponeringen og tilsier en begrenset tapsgrad. Det innvilges i begrenset grad finansiering som innebærer at realisasjonsverdien av de stilte sikkerheter utgjør mindre enn 80 prosent av utlånseksponeringen. Imidlertid har 12 prosent av kundene fått innvilget mindre kreditter der realisasjonsverdien av de stilte sikkerheter utgjør mindre enn 20 prosent av innvilget kreditt.

Konsernet fokuserer på et engasjements beregnede tapsgrad når tapspotensialet skal vurderes. Det tas da utgangspunkt i realisasjonsverdien av de stilte sikkerheter. Denne er betydelig lavere enn markedsverdien (for pant i bolig benyttes en reduksjonsfaktor på 20 prosent) og skal reflektere sikkerhetsmessig verdi ved realisasjon i økonomiske nedgangstider.

Imidlertid er det blant aktører innen finansbransjen fortsatt betydelig fokus på måling av tapspotensial målt som utlånseksposering i prosent av markedsverdien av de stilte sikkerheter.

Som et supplement viser derfor figuren under hvor stor andel av personmarkedsporteføljen med pant i fast eiendom som ligger innenfor henholdsvis 60 prosent, 60 prosent til 75 prosent og over 75 prosent av markedsverdien på sikkerhetsobjektene.

Figur 50: LTV (Loan To Value) for personmarkedsporteføljen

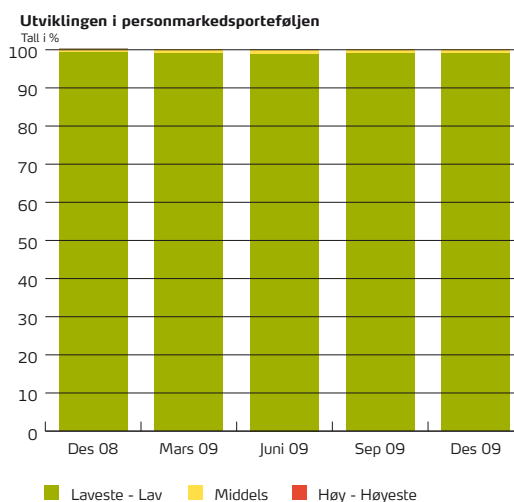

Figur 50 viser Loan To Value for personmarkedskundene inkludert overførte porteføljer til SpareBank 1 Boligkreditt AS. Beregningen av LTV tar utgangspunkt i sikkerhetenes markedsverdi. For lån som overstiger 60 prosent av sikkerhetens markedsverdi, fordeles det overskytende på de øvrige av figurens intervaller. Figuren viser at sikkerhetsdekningen er god, der 84 prosent av utlånseksposeringen er innenfor 60 prosent av markedsverdien på de stilte sikkerhetene. Eksklusive overførte porteføljer til SpareBank 1 Boligkreditt AS ville 79 prosent av porteføljen vært innenfor 60 prosent.

Utvikling i porteføljekvalitet

Figur 51 nedenfor oppsummerer den risikomessige utviklingen i personmarkedsporteføljen i 2009. Fordelingen på risikogrupperne er i henhold til de internt fastsatte grenseverdiene for forventet tap slik disse er definert i innledningen til avsnittet om risikoeksponering.

Figur 51: Utviklingen i personmarkedsporteføljen

Figuren viser at personmarkedsporteføljen i all hovedsak består av engasjement med lav risiko. Utviklingen gjennom året er stabil. Det meste av porteføljen er sikret med pant i fast eiendom og sikkerhetsdekningen er god, noe som tilsier begrenset tapsrisiko så lenge sikkerhetsverdiene ikke forringes vesentlig.

Utviklingen knyttet til tilgang av nye kunder kan illustreres ved å se på risikofordelingen av nye kunder opp mot risikofordelingen på eksisterende kunder som vist i figur 52.

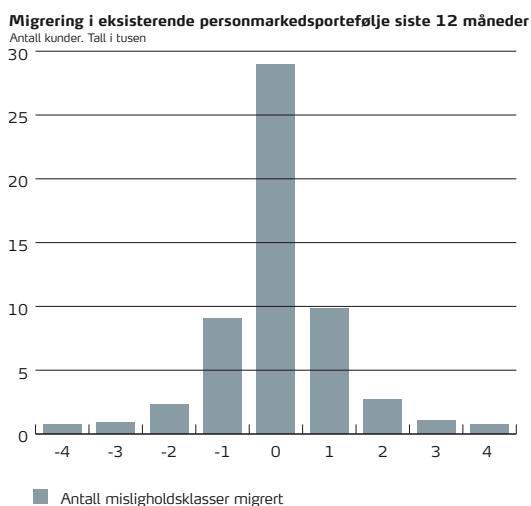
Figur 52 viser en utvikling som gjennomgående preges av lav (men noe høyere) risiko på de nye engasjementene som tas inn i porteføljen i 2009 i forhold til gjennomsnittet for den eksisterende porteføljen. 99 prosent av utlånseksposeringen innvilget i 2009 er kategorisert som laveste eller lav risiko, dette er samme andel som i eksisterende portefølje. At andelen lav risiko er noe høyere (og laveste risiko noe lavere) for nye kunder henger dels sammen med konsernets satsing på yngre kunder i etableringsfasen, disse vil i en begrenset periode være forbundet med noe høyere risiko enn gjennomsnittet av porteføljen som følge av lavere inntjening og svakere tæring.

Figur 52: Personmarkedsporteføljen fordelt på eksisterende og nye kunder

Utviklingen i eksisterende portefølje kan illustreres ved å se på hvordan kundene har migrert mellom misligholdsklassene de siste 12 måneder.

Figur 53: Migrering i eksisterende personmarkedsportefølje siste 12 måneder

Figuren viser at 51 prosent av personkundene er i samme misligholdsklasse gjennom hele 2009. Av de resterende 49 prosent av kundene, er det en svak overvekt som migrerer positivt (26 prosent). Det er stor stabilitet i personmarkedsporteføljen, og kun et fåtall av kundene beveger seg mer enn to misligholdsklasser gjennom året.

3.4.4.4 Verdpapirporteføljen

Verdpapirvirksomheten er organisert i SR-Markets. Konsernet har to ulike porteføljer bestående av obligasjoner og sertifikater – henholdsvis likviditetsporteføljen og tradingporteføljen. De respektive porteføljene er underlagt separate forvaltningsmandat.

Likviditetsporteføljen består av rentebærende papirer som enten tilfredsstillt krav for deponering i Norges Bank eller som har restløpetid på mindre enn 6 måneder. Størrelsen på porteføljen vil til enhver tid avhenge av konsernets balanse og derigjennom behovet for likvide eiendeler. Verdpapirer som ikke tilfredsstillt ovenstående krav innebærer en særskilt kredittrisiko, disse er underlagt egne behandlingsregler. Ved utgangen av 4. kvartal 2009 inneholder porteføljen investeringer i til sammen 9 ulike rentebærende papirer verdsatt til 320 mill kroner som innebærer en særskilt kredittrisiko.

Tradingporteføljen består av finansielt orienterte investeringer i rentebærende papirer. Gjeldende ramme for slike investeringer er 500 mill kroner. Alle investeringer i tradingporteføljen som ikke tilfredsstillt kriteriene for ukommiterte kredittlinjer fastsatt av styret skal underkastes ordinær kredittbehandling. Ved utgangen av 4.kvartal 2009 inneholder tradingporteføljen 5 investeringer verdsatt til 102 mill kroner.

I tabellen nedenfor gis det en oversikt over SpareBank 1 SR-Bank sin eksponering i obligasjoner innenfor de ulike porteføljene:

Tabell 6: Verdpapireksponering obligasjoner og sertifikater (mill kr)

Delportefølje	Virkelig verdi
Treasury	22 412
- Norsk stat/kommune	6 553
- OMF	10 408
- Norsk bank/finans	2 933
- Norsk industri	184
- Norsk annet	188
- Utenlandsk bank/finans	2 146
Trading/sales	102
- Norsk bank/finans	31
- Norsk industri	71

Konsernet har en egen risikomodell for beregning av risikojustert kapital forbundet med nevnte obligasjonsporteføljer.

SpareBank 1 SR-Bank har ingen virksomhet knyttet til kredittderivater.

3.4.4.5 SpareBank 1 SR-Finans

SpareBank 1 SR-Finans er et heleid datterselskap av SpareBank 1 SR-Bank, der hovedvirksomheten er leasingfinansiering og billån med salgspant. Resultatene er meget gode og fremgangen er betydelig, noe som i hovedsak skyldes økte marginer. Tapsavsetningene er stabile. Selskapet har i 2009 vært tilbakeholden med å tilby finansiering og er meget bevisst både på kundeutvelgelse og prising av ny og eksisterende portefølje. Porteføljekvaliteten er som følge av dette opprettholdt.

Kredittporteføljen til SpareBank 1 SR-Finans utgjør ca. 4 prosent av konsernets samlede utlånseksponering og har en kredittkvalitet tilsvarende porteføljen i bedriftsmarkedet i morbank.

3.4.5 Markedsrisiko

Renterisiko

Konsernets overordnede rammer for renterisiko definerer maksimalt tap ved renteendring på ett prosentpoeng. Maksimalt tap skal samlet sett ikke overstige 30 mill kroner på kronebalansen, og innenfor hvert løpetidsbånd (0-3 mnd, 3-6 mnd, 6-12 mnd, 1-2 år, osv.) skal maksimalt tap ikke overstige 15 mill kroner. Maksimalt nettotap knyttet til renterisiko på valutabalansen er 8 mill kroner. Ingen enkeltvaluta kan ha høyere renterisiko enn 5 mill kroner.

Tabellen angir resultateffekten ved et parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng (100 basispunkter) ved utgangen av de tre siste årene (tall i mill kroner).

Tabell 7: Resultateffekt ved et parallellskift i rentekurve på ett prosentpoeng (mill kr)

Valuta	2009	2008	2007
Kronebalansen	14	30	8
Valutabalansen	-1	3	4
Sum	13	33	12

Valutarisiko

Konsernet har utarbeidet rammer for nettoeksponeringen i hver enkelt valuta, samt rammer for aggregert netto valutaeksponering. Overnatten kursrisiko for spothandel i valuta skal netto ikke overstige 100 mill kroner pr enkeltvaluta og 125 mill kroner aggregert.

Tabellen angir netto valutaeksponering medregnet finansielle derivater i henhold til definisjon gitt av Norges Bank.

Tabell 8: Valutaeksponering medregnet finansielle derivater (mill)

Valuta	2009	2008	2007
EUR	5	23	-9
USD	1	1	15
CHF	1	-7	-
GBP	-1	1	2
Øvrige	32	-46	3
Sum	38	-28	5

Verdipapirrisiko aksjer

Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser klassifiseres innenfor kategoriene virkelig verdi og tilgjengelig for salg. Verdipapirer som kan måles pålitelig og som rapporteres internt til virkelig verdi klassifiseres som til virkelig verdi over resultatet. Øvrige aksjer klassifiseres som tilgjengelig for salg.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over konsernets aksjebeholdninger ved utgangen av de tre siste årene (tall i mill kroner).

Tabell 9: Konsernets aksjebeholdning ved utgangen av gjeldende år (mill kr)

	2009	2008	2007
Virkelig verdi	437	402	580
- Børsnoterte aksjer	14	164	331
- Unoterte aksjer	423	238	249
Tilgjengelig for salg	2	2	9
- Børsnoterte aksjer	-	-	-
- Unoterte aksjer	2	2	9

Tabellen ovenfor viser at konsernets beholdning av børsnoterte aksjer ble redusert med 150 mill kr i løpet av 2009, samtidig økte beholdningen av unoterte aksjer med 185 mill kroner. Konsernet hadde i mange år en portefølje av børsnoterte omløpsaksjer forvaltet av Sparebank 1 SR-Forvaltning AS. Denne porteføljen ble realisert i løpet av 2009 og majoriteten av midlene ble plassert som startkapital for det nystartede forvaltningsselskapet SpareBank 1 SR-Fondsforvaltning AS. SpareBank 1 SR-Bank plasserte 129 mill kroner fordelt på SpareBank 1 SR-Fondsforvaltnings tre unoterte kombinasjonsfond. For ytterligere detaljer vedrørende konsernets aksjeinvesteringer henvises det til kapittel 4.4.

Spreadrisiko obligasjoner og sertifikater

I løpet av 2009 økte konsernets beholdning av likvide eiendeler i form av obligasjoner som kvalifiserer for låneadgang i Norges Bank (likviditetsporteføljen) med 13,5 mrd kroner. 7,7 mrd kroner av disse gjelder obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) benyttet i myndighetenes bytteordning. Av likviditetsporteføljens totale beholdning tilsvarende 22,5 mrd kroner utgjør obligasjoner klassifisert som "hold til forfall" 11,9 mrd kroner. Disse

investeringene er bokført til amortisert kost og er derfor ikke regnskapsmessig utsatt for markedsrisiko. Tabellen nedenfor gir en oversikt over den delen av obligasjonsporteføljen som er utsatt for markedsrisiko. Porteføljen utgjør totalt 10,6 mrd kroner.

Tabell 10: Obligasjonsporteføljen som er utsatt for markedsrisiko (mill kr)

Delportefølje	Virkelig verdi
Treasury	10 503
- Norsk stat/kommune	6 441
- OMF	783
- Norsk bank/finans	2 260
- Norsk industri	149
- Norsk annet	89
- Utenlandsk bank/finans	781
Trading/sales	102
- Norsk bank/finans	31
- Norsk industri	71

3.4.6 Operasjonell risiko

Kompleksiteten i samfunnet øker som følge av ny teknologi, automatisering av prosesser og økt spesialisering innenfor de ulike fagområdene. På samme tid har det eksterne trusselbildet endret seg fra fysiske anslag mot banker til å rette seg mot bruk av teknologi for urettmessig å tilrane seg verdier og informasjon. Tilgjengelighet gjennom stabil drift og beskyttelse av kundeinformasjon og data mot uvedkommende har derfor høyeste prioritet i SpareBank 1 SR-Bank.

Konsernet har ikke hatt driftsavbrudd som har medført vesentlige skader ved driftsstans eller tap av data i 2009. Gode sikkerhetsrutiner for å ivareta informasjonssikkerhet og fysisk sikkerhet er med på å redusere den operasjonell risiko. Sikkerhetsrutiner og beredskapsplaner vurderes tilfredsstillende til å ivareta forsvarlig drift.

Potensiell kriminalitet som kan ramme IKT-området overvåkes kontinuerlig av konsernet. Massedistribusjon av ondsinnet kode som for eksempel trojanere og ormer via internett synes å være de største truslene. Denne type angrep via internettet har vist en økning på ca 20 prosent i 2009, og all erfaring tilsier at finansinstitusjoner og nettbanker er attraktive mål. SpareBank 1 SR-Bank har ikke vært utsatt for IKT kriminalitet der angrep mot for eksempel nettbank har lyktes i 2009.

Høsten 2008 og utover i 2009 oppstod en ny type kriminalitet ved at betalingsterminaler ble stjålet og påmontert utstyr for kopiering av magnetstripe og PIN-kode. Manipulerte betalingsterminaler ble montert inn i butikker og uvedkommende fikk tilgang til data via mobilnettet.

SpareBank 1 SR-Bank opplevde at flere kunder ble utsatt for kriminelle gjenger som spesialiserte seg på å skaffe seg innsyn når PIN-kode ble brukt i butikkterminaler eller minibank. Det ble etablert et nært samarbeid med politiet og denne type hendelser avtok mot slutten av året.

Finansnæringen avdekket i 2008 og 2009 også en annen ny type bedragerier som rammet både banker og forsikrings-selskaper. Bedrageriene tar utgangspunkt i lån på falske premisser til kjøp av bolig, ved bruk av forfalskede arbeids-kontrakter, lønnslipper etc.

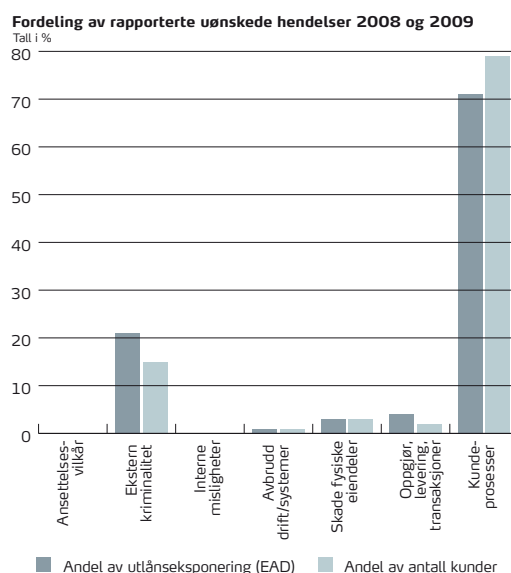
Erfaring viser at operasjonell risiko ofte er en medvirkende årsak til at det oppstår tap innenfor utlånsområdet. Tapene oppstår for eksempel som følge av manglende respons fra bankene på negative hendelser hos kundene. Dette medfører at bankene kommer senere inn i kredittsikringsprosessen enn de ellers kunne gjort og får økte tap som følge av dette. En annen årsak kan være at sikkerhetsverdiene registreres feil. Videre er alle tap som følge av økonomisk kriminalitet relatert til utlånsområdet å betrakte som operasjonell risiko. Regnskapsmessig blir imidlertid disse tapene rapportert som ordinære tap på utlån hos bankene.

SpareBank 1 SR-Bank evaluerer alle vesentlige tap fra utlånsområdet opp mot mulig operasjonell risiko, og forsøker gjennom dette å stadig forbedre kompetanse og prosesser på de områder hvor tap fra operasjonell risiko oppstår.

Figur 54 viser hvordan konsernets rapporterte taphendelser (eksklusiv kredittområdet) er fordelt innenfor de ulike forhåndsdefinerte kategorier som gitt i Basel II.

De rapporterte hendelsene viser at de fleste hendelsene skjer i kundeprosessene. For å få et godt bilde av årsaks-sammenhengene kategoriserer konsernet også alle hendelser etter hovedårsak.

Figur 54: Fordeling av rapporterte uønskede hendelser 2008 og 2009

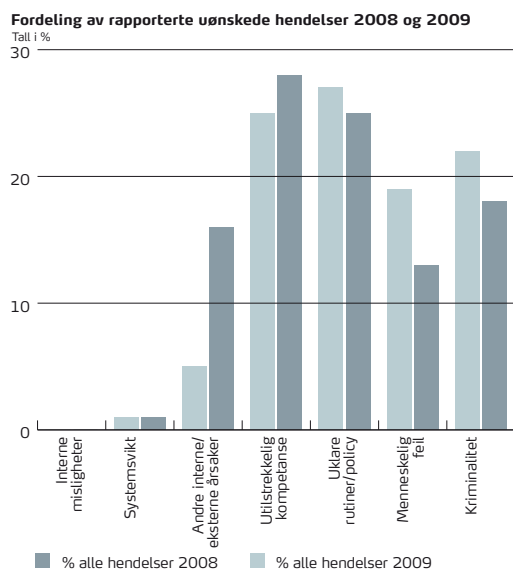

Alle vesentlige uønskede hendelser skal rapporteres i konsernets database for rapportering og oppfølging av slike hendelser. Det arbeides kontinuerlig med forbedring av rapporteringssystemer og rapporteringskultur for å fange flest mulig hendelser.

Figur 55 viser hvordan konsernets rapporterte hendelser fordeler seg i forhold til dette.

Figuren viser at hovedårsakene til uønskede hendelser skyldes utilstrekkelig kompetanse og uklare rutiner. Andre viktige årsaker er også menneskelige feil og ekstern kriminalitet. Ved å analysere årsaker til taphendelsene vil iverksatte tiltak bli mer målrettet i arbeidet med å øke kvaliteten, samt redusere risikoen for operasjonelle feil.

Figur 55: Fordeling av rapporterte uønskede hendelser fordelt på årsak 2008 og 2009

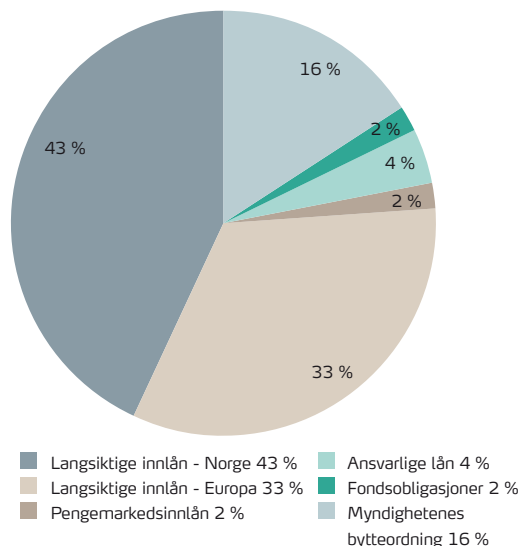
3.4.7 Likviditetsrisiko

Fra 2008 til 2009 ble konsernets verdipapirgjeld redusert med 4,2 mrd kroner som er en reduksjon på 7,4 prosent. Omtrent 75 prosent av finansieringsvirksomheten i 2009 er gjort via myndighetenes bytteordning. Dette bidrar til at andelen innlån fra nasjonale markeder har økt sammenlignet med 2008.

Figuren nedenfor illustrerer spredningen i konsernets innlån per 31.12.2009.

Figur 56: Sammensetningen av konsernets innlån pr 31.12.2009

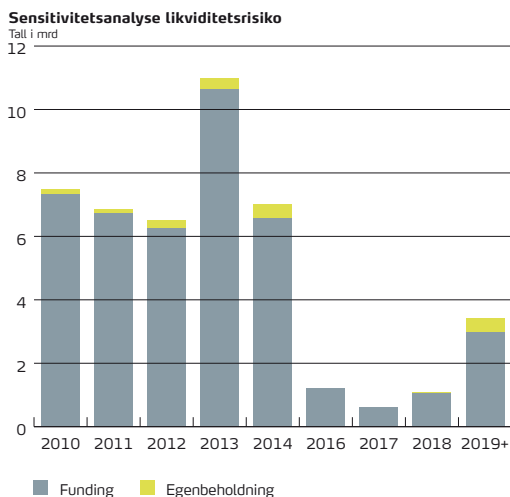
Sammensetning av konsernets innlån 31.12.2009

Uroen i finansmarkedene preget konsernets tilgang på likviditet også i 2009. I Norge bidro myndighetenes bytteordning til bedre tilgang på likviditet, og derigjennom å redusere likviditetsrisikoen til bankene. SpareBank 1 SR-Bank byttet til seg likviditet (ved at obligasjoner med fortrinnsrett ble byttet mot statssertifikater som kunne selges i markedet) tilsvarende 7,4 mrd kroner i 2009. Bytteordningen bidro således til at konsernets likviditetssituasjon var tilfredsstillende gjennom året. Innskudd fra kunder er konsernets viktigste finansieringskilde. For konsernet som helhet økte innskuddene med 1,3 mrd kr fra utgangen av 2008 til utgangen av 2009. Som følge av overføring av boliglån til SpareBank 1 Boligkreditt på 13 mrd kroner, ble utlån i konsernet redusert med 6,5 mrd. kroner i samme periode. Innskuddsdekningen økte fra 53,0 prosent til 58,1 prosent i løpet av 2009.

Ved utgangen av 2009 har konsernet en overskuddslikviditet i form av innskudd i Norges Bank og korte plasseringer i banker og kredittinstitusjoner tilsvarende 2,2 mrd kroner. Konsernets bufferkapital i form av likvide eiendeler utgjør totalt 20,5 mrd kroner. I løpet av 2010 skal gjeld tilsvarende 8,5 mrd kroner refinansieres, 1,0 mrd kroner av dette er F-lån fra Norges Bank. Netto refinansieringsbehov eksklusive F-lån er dermed 7,5 mrd kroner. Figur 57 nedenfor illustrerer innlånsporteføljens forfallstruktur eksklusive F-lån per 31.12.2009.

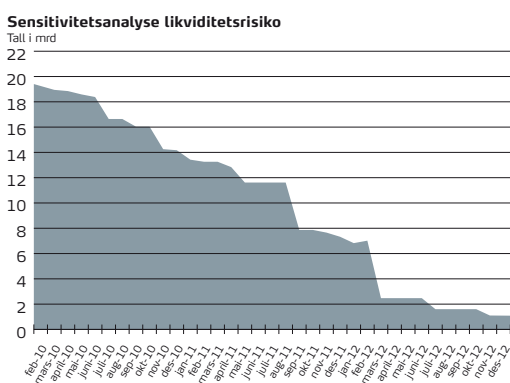
Figur 57: Innlånsporteføljens forfallstruktur eksklusive F-lån per 31.12.2009

Månedlig blir det utarbeidet en sensitivitetsanalyse som måler konsernets overlevelsessevne ved stengte kapitalmarkeder. Hovedformålet med nevnte analyse er å måle hvorvidt likviditetsrisikoen er i henhold til målformuleringen for likviditetsstyring vedtatt av styret som spesifiserer at man i en normalsituasjon skal kunne overleve i minimum 12 måneder uten ekstern tilgang til likviditet. Analysen baseres på ulike scenarioer. I basisscenarioet settes veksten i netto fundingbehov lik null, dvs. at forholdet mellom innskudd og utlån holdes konstant. Andre scenarioer fremskriver likviditetssituasjonen basert på at veksten i netto fundingbehov er i henhold til budsjetterte veksttall eller at den følger en 12-måneders trendvekst.

Figur 58 illustrerer basisscenarioet fra sensitivitetsanalysen pr 31.12.2009:

Figur 58: Sensitivitetsanalyse likviditetsrisiko

I basisscenarioet settes veksten i netto fundingbehov lik null, dvs. at forholdet mellom innskudd og utlån holdes konstant. Ettersom stresstesten forutsetter at tilgangen på ekstern likviditet faller bort kan nye utlån utelukkende finansieres ved avdrag fra og forfall i eksisterende låneporteføljer. I en slik situasjon sikrer konsernets likviditetsbuffer som er 20,5 mrd kroner pr. 31.12.2009 en overlevelsessevne på to år. Likviditetsbufferen består av kontanter, korte plasseringer, trekkrettigheter i Norges Bank (obligasjoner inkl. OMF) og boliglån som p.t. er klar til å overføres til SpareBank 1 Boligkreditt AS.

3.4.8 Eierrisiko

Eierrisikoen varierer fra selskap til selskap avhengig av selskapets virksomhet med dertil iboende risiko og SpareBank 1 SR-Banks eierandel.

SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 2009 i hovedsak eierrisiko gjennom eierandelen i SpareBank 1 Gruppen (19,5 prosent), BN Bank ASA (23,5 prosent) og SpareBank 1 Næringskreditt (23,5 prosent).

SpareBank 1 Gruppen eies av SpareBank 1 SR-Bank (19,5 prosent), SpareBank 1 Nord-Norge (19,5 prosent), SpareBank 1 SMN (19,5 prosent), Sparebanken Hedmark (12 prosent), Samarbeidende Sparebanker AS (19,5 prosent), samt Landsorganisasjonen/fagforbund tilknyttet LO (10 prosent).

SpareBank 1 Gruppen AS eier 100 prosent av aksjene i SpareBank 1 Livsforsikring, SpareBank 1 Skadeforsikring AS, ODIN Forvaltning AS, SpareBank 1 Medlemskort AS og SpareBank 1 Gruppen Finans Holding AS, samt 75 prosent av aksjene i Argo Securities AS. SpareBank 1 Gruppen Finans Holding AS eier SpareBank 1 Factoring (100 prosent), Actor Fordringsforvaltning (100 prosent), Actor Portefølje (100 prosent) and Actor Verdigjenvinning (100 prosent). SpareBank 1 Gruppen AS er i tillegg deltaker i SpareBank 1 Utvikling DA.

SpareBank 1 Gruppen har også administrativt ansvar for samarbeidsprosessene i SpareBank 1-alliansen, der teknologi, merkevare, kompetanse, felles prosesser/utnyttelse av beste praksis og innkjøp står sentralt. Alliansen driver også utviklingsarbeid gjennom tre kompetansesentra innenfor Læring (Tromsø), Betaling (Trondheim) og Kreditt (Stavanger).

Av selskap eid av SpareBank 1 Gruppen vurderes eierskapet i SpareBank 1 Livsforsikring å innbære høyest eierrisiko. Dette skyldes primært selskapets investering av kundemidler i aksje- og obligasjonsmarkedet hvor avkastningen varierer over tid.

BN Bank ASA har virksomhet i Trondheim, Oslo, Ålesund og Fosnavåg. Banken har 160 ansatte og en samlet utlånsportefølje på 47 mrd kroner. Banken har sin virksomhet innenfor tradisjonell bankdrift rettet mot boliglån i personmarkedet og næringseiendom og shipping innenfor bedriftsmarkedet. Bankens underliggende kredittrisiko representerer i all hovedsak SpareBank 1 SR-Banks eierrisiko.

SpareBank 1 SR-Bank eier 23,5 prosent av SpareBank 1 Næringskreditt AS. I SpareBank 1 Næringskreditt sin portefølje kan det kun inngå utlån til næringseiendommer med uleiekontrakter i sentrale strøk. Utlånene kan maksimalt utgjøre 60 prosent av markedsverdi.

SpareBank 1 SR-Bank har pr. 4. kvartal 2009 ikke overført lån til selskapet, men andre eiere har totalt overført 8,0 mrd kr til selskapet. SpareBank 1 SR-Bank har eierrisiko på denne porteføljen tilsvarende sin eierandel.

SpareBank 1 SR-Bank eier 33,5 prosent av SpareBank 1 Boligkreditt AS. Selskapets virksomhet er finansiering av lån til privatkunder med sikkerhet innenfor 75 prosent av verdigrunnet for fast eiendom. SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 2009 overført 29,0 mrd kroner (EAD) til selskapet. Eierrisikoen tilsvarende i hovedsak andel av overført portefølje, og risikoen følges opp og rapporteres derfor som kredittrisiko.

For nærmere informasjon henvises det til kapittel 3.4.4.

3.4.9 Forretningsrisiko

Analyse av konsernets inntekts- og kostnadsstruktur i forhold til konjunktursvingninger viser at det er størst volatilitet i konsernets kursgevinster fra egenkapitalinvesteringer og obligasjoner, inntekter innenfor spareområdet og provisjonsinntekter fra eiendomsmegling. Svikt i inntektene kompenseres delvis ved hjelp av kostnadsreduksjoner.

Konsernet har over lenger tid utviklet et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlig konsekvenser over tid.

3.4.10 Omdømme risiko

Resultatene fra den gjennomførte Omdømmeundersøkelsen 2009 blant befolkningen ("personmarkedet"), egenkapitalbeveiere og medarbeidere viser at finansbransjen generelt har fått et dårligere omdømme i løpet av 2008. SpareBank 1 SR-Bank sitt omdømme er imidlertid tilnærmet uendret sammenlignet med 2008.

En overordnet vurdering er at konsernet benytter et sett av velfungerende virkemidler i overvåkingen av selskapets omdømme. Selskapets omdømme vurderes å være bra noe som gjør at risikobildet er komfortabelt. Ulike mindre hendelser i løpet av 2009 er håndtert i henhold til retningslinjer og rutiner, og har ikke påført selskapet redusert omdømme.

3.4.11 Strategisk risiko

Konsernet har for perioden 2010-2012 besluttet et ambisiøst målbilde, men likevel med et kontinuerlig fokus på kostnads- og kapitalutviklingen. I 2009 ble det, som følge av finanskrisen, lagt vekt på konsolidering og forsiktighet og konsernet er således fornøyd med å ha nådd de fleste strategiske mål satt for året. Dette viser at organisasjon er tilpassningsdyktig og endringsvillig, og at den vil være sterkt rustet til videreutvikling i tiden som kommer.

Ved utgangen av 2009 har konsernet ytterligere styrket sin posisjon i markedet med mange nye kunder både i person- og bedriftsmarkedet, ytterligere styrking innenfor sparing og plassering og god oversikt over tap og mislighold.

3.4.12 Compliance risiko (etterlevelse)

EUs målbeviste arbeid med å fullharmonisere regelverk innenfor EU/EØS-området medfører stadig nye direktiver og reguleringer SpareBank 1 SR-Bank må tilpasse seg.

De vesentligste oppfølgingsområdene har siste år vært innenfor:

- Investeringstjenestevirksomheten og MiFID regelverket
- Implementering av ny Hvitvaskingslov

MiFID regelverket skal gi best mulig investorbekyttelse i forhold til investering og konsernet er opptatt av at dets investeringsvirksomhetstjeneste til enhver tid skal imøtekomme krav til beste for både kunde og konsern. Konsernets godkjennelseskomité for å sikre en bred vurdering av alle reelle aspekter ved produktutvikling og implementering av nye produkter er viktig tiltak for å redusere risikoen for manglende etterlevelse av lover og forskrifter innenfor området sparing, plassering og investeringstjenester.

Hvitvaskingsregelverket er et viktig tiltak mot at virksomheter benyttes som middel for misligheter og økonomisk kriminalitet. Bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering har høy prioritet nasjonalt så vel som internasjonalt. De nye kravene omhandler i hovedsak forsterket kundekontroll både hva gjelder omfang og intensitet. Konsernets implementering av det nye hvitvaskingsregelverket og intern opplæring og ny struktur på rutiner og retningslinjer er tiltak som skal sikre etterlevelse i størst mulig grad. Konsekvenser ved manglende etterlevelse kan være bøter, tap av konsesjon, opphør av samarbeid med korrespondentbanker og negativt omdømme.

3.5 Finansiell fremskrivning av økonomisk tilbakeslag / stresstest

Formålet med en finansiell fremskrivning av et økonomisk tilbakeslag er:

- å vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike konjunktursituasjoner inkludert store/ekstreme, men troverdige sjokk.
- vurdere sårbarheten til porteføljer/aktiviteter overfor store/ekstreme, men troverdige sjokk
- øke forståelsen av hvordan sjokk virker på konsernets lønnsomhet, likviditetssituasjon og kapitaldekning
- å vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike strategiske muligheter
- identifisere svakheter i konsernets risikostrategier og prosesser som et hjelpemiddel for å utvikle risiko-reducerende tiltak og planlegging av kriseberedskap

Fremskrivningen har en tidshorisont på 5 år og dekker dermed inn en forventet konjunktursykel.

For å vurdere konsekvensene av et økonomisk tilbakeslag for SpareBank 1 SR-Bank fokuserer konsernet i betydelig grad på de områder av økonomien som påvirker den finansielle utviklingen. Dette er først og fremst utvikling i kredittetterspørsel, aksjemarkedet, rentemarkedet og utvikling i kredittrisikoen. I tillegg til å ha konsekvenser for avkastningen på de underliggende eiendeler vil et alvorlig økonomisk tilbakeslag også ha konsekvenser for kundenes sporeadferd.

3.5.1 Metodebeskrivelse

SpareBank 1 SR-Bank sin stresstestprosess består av 4 trinn: (1) valg av stresstestscenario, (2) effekt på markedsverdier, kredittetterspørsel og sporeadferd, (3) endringer i strategi eller risikopolicy og (4) vurdering av resultater.

Hovedelementene i stresstestprosessen kan illustreres som vist i figur 59 nedenfor.

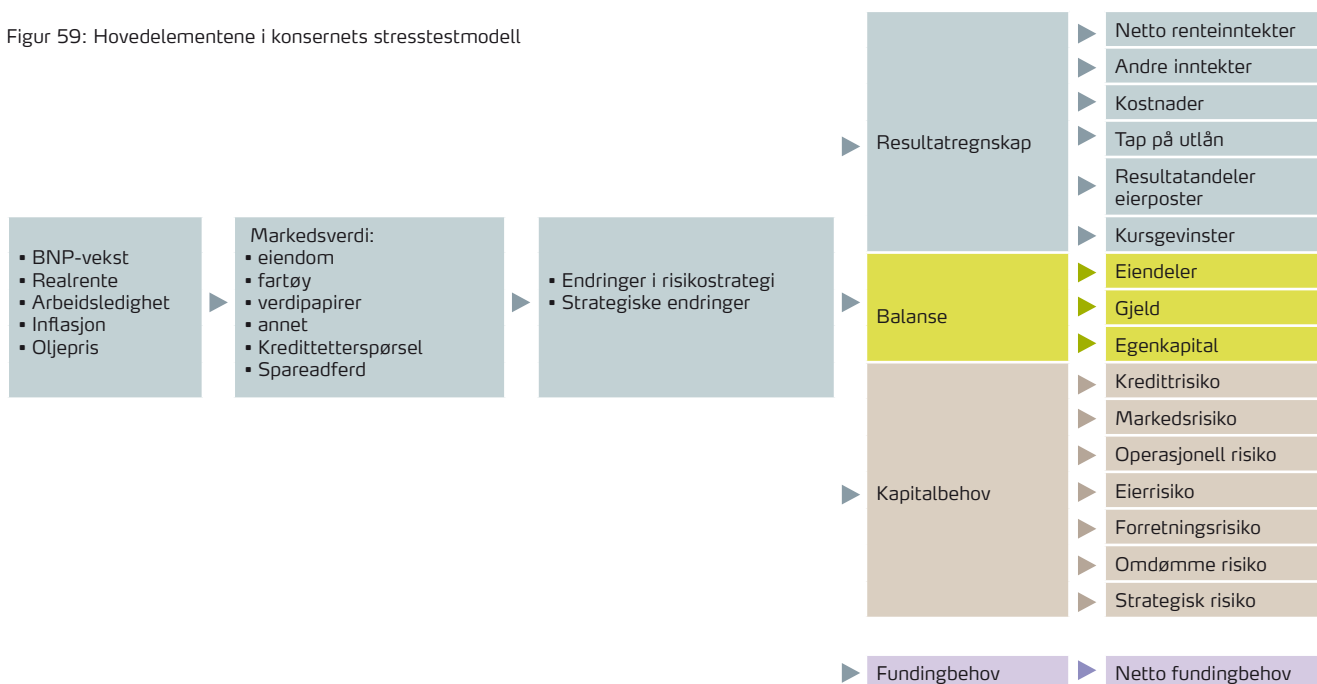
I trinn 1 velges det et stresstestscenario. Viktige input i scenarioet er BNP-vekst, realrente, arbeidsledighet, inflasjon og oljepris.

I trinn 2 gjøres det en vurdering av hvordan scenarioet ants å påvirke markedsverdiene på de objektgruppene som konsernet har tatt sikkerhet i hos kundene i forbindelse med utlånsaktiviteten. Det gjøres også en vurdering av antatt effekt på kredittetterspørselen og spareraten i Norge.

I trinn 3 innarbeides eventuelle planlagte endringer i risikostrategien til konsernet. Dette kan for eksempel være planlagte endringer i risikoprofil på utlån som følge av konjunktorendringer. Det gjøres også en vurdering av effekten av eventuelle endringer i strategisk målbilde.

Scenarioer med tilhørende forutsetninger fremlegges styret for behandling og godkjenning.

Figur 59: Hovedelementene i konsernets stresstestmodell

I trinn 4 gjennomføres det beregninger av hvordan effekten av trinn 1 til 3 påvirker:

- resultatregnskapet inkludert finansielle nøkkeltall som egenkapitalavkastning, marginer, innskuddsdekning og kapitaldekning.
- balanse som utlånsvolum, innskuddsvolum, gjeld og egenkapitalen. Et tredje element som er sentralt er utviklingen i kapitalbehovet for de ulike risikogrupperne.
- kapitalbehov for regulatorisk kapital (kreditt-, markeds- og operasjonell risiko) og for risikjustert kapital (alle vesentlige risikotyper).
- fundingbehov

På bakgrunn av resultatene fra den finansielle frem-skrivningen av et alvorlig økonomisk tilbakeslag/stresstesten gjennomføres det tiltak ved behov. SpareBank 1 SR-Bank har i de siste fem til ti årene investert betydelige ressurser i å profesjonalisere risikostyringen. Vesentlige forbedringsområder har vært:

- Utarbeidelse av modeller og systemer for å styre totalrisikoen.
- Effektive prosesser for identifisering og styring av operasjonell risiko i prosessene og kontinuerlig læring av uønskede hendelser.
- Ny kredittprosess:
 - Implementering av kredittmodeller og analyser som gir en grundigere og mer uavhengig risikovurdering enn tidligere.

- Bruk av prismetoder for riktig risikoprising.
- Utstrakt bruk av vilkår (covenants) i låneavtaler som sikrer banken tidlig inngrep og handlingskraft hvis kundene er i ferd med å få problemer.
- Vridning av hovedfokus fra sikkerhetsdekning til misligholdssannsynlighet ved kredittinnvilgelse.
- Effektivisering av misligholdsoppfølgingsprosessen.
- System for styring av totalportefølje, early warning system for tidlig identifisering av problemengasjement og system for overvåking av kredittinnvilgelsesprosessen.
- Kompetanseheving i hele organisasjonen knyttet til både kredittforståelse, kvalitetsfokus og generell risikostyring.
 - Oppbygging av en uavhengig kompetanseenhet for risikostyring.
 - Oppbygging av egen enhet for kredittanalyse og kredittsikring.

De overnevnte tiltakene har en betydelig effekt i de løpende risikovurderingene og kredittbeslutningene som tas i konsernet, og dette reduserer over tid det langsiktige utfallet for mislighold og tap sammenlignet med historisk utfall.

I kapittelet nedenfor gjengis enkeltresultater fra en finansiell fremskrivning av et alvorlig økonomisk tilbakeslag/stresstest.

3.5.2 Beskrivelse av stresstestscenariot

I den gjennomførte stresstesten for kreditt- og markedsrisiko har SpareBank 1 SR-Bank valgt å ta utgangspunkt i stresstestalternativet for perioden 2010-2012 som presentert i Norges Banks rapport om Finansiell Stabilitet 2/09. Fremskrivningen fra Norges Bank dekker tre år, mens SpareBank 1 SR-Bank sine stresstestscenarier har en varighet på fem år. Konsernet har derfor valgt å fremskrive scenarier med ytterligere to år (2013 og 2014) basert på egne vurderinger.

I den verbale analysen nedenfor understrekes det at hovedlinjene fra Finansiell Stabilitet følges, men at enkeltfaktorer og argumentasjonsrekker er utformet av SpareBank 1 SR-Bank.

I tabell 11 nedenfor gjengis verdiene på makrovariablene som definert i Finansiell Stabilitet for årene 2010-2012 og SpareBank 1 SR-Bank sine egne verdier for årene 2013 og 2014.

Tabell 11: Utvikling i makrovariabler 2010 til 2014

Norges Banks Stressalternativ (2010-2012)						
Makrovariabler	2009	2010	2011	2012	2013*	2014*
Arbeidsledighet hele landet	2,75 %	3,25 %	4,00 %	4,50 %	4,20 %	4,00 %
Inflasjon	2,00 %	1,75 %	1,50 %	1,00 %	1,20 %	1,50 %
BNP-vekst Fastlands-Norge	-1,25 %	0,00 %	0,75 %	1,50 %	2,00 %	2,50 %
Bankenes utlånsrenter	4,50 %	4,25 %	5,00 %	6,00 %	4,50 %	4,50 %
Boligpriser	2,50 %	0,75 %	-9,00 %	-9,00 %	2,50 %	5,00 %
Oljepris USD	54	40	42	50	55	60

* Norges Banks stressalternativ tar for seg årene 2010-2012. De to påfølgende år, 2013-2014, er utarbeidet av SpareBank 1 SR-Bank.

I scenarier antas det at vekstutsiktene internasjonalt svekker seg. Arbeidsledigheten i Europa er på svært høye nivåer noe som gjør at den globale etterspørselen faller betydelig. Internasjonalt er styringsrentene lave og det er få pengepolitiske virkemidler igjen for å stimulere til vekst. Den statsfinansielle krisen som rammer flere land i Europa tvinger landene til å begrense finansielle stimulanser i form av krisepakker og lignende tiltak.

Norge har en stor konkurranseutsatt sektor som er avhengig av forholdene på verdensmarkedene og lavere aktivitet over tid fører til lavere produksjon og arbeidsledighet i denne sektoren. Kronen vil svekkes av den lave oljeprisen og svekket tillit til norsk økonomi. Isolert sett vil kronedepresieringen virke positivt på eksporten, men veier ikke opp for svikten i etterspørselen.

Inflasjonen faller allerede i 2010 og prisveksten er svak gjennom hele perioden. Pengemarkedsrentene forventes å ligge relativt lavt i perioden, og med en bunn i 2010. Gitt inflasjonstallene vil også realrenten ligge på lave nivåer gjennom hele perioden.

Lav vekst og etterspørsel fører også til at internasjonale råvarepriser synker og oljeprisen antas å ligge på sitt laveste nivå i 2010. Prisen holder seg lav frem mot 2013 og 2014 hvor den begynner å stige. Oljeprisen er på sitt laveste, halvert i forhold til dagens nivå og forventet utvikling. Den lave oljeprisen kan føre til at en del prosjekter og utbyggingssøknader utsettes eller skrinlegges på grunn av usikkerheten knyttet til fremtidige energipriser, dårlig lønnsomhet, finansieringsproblemer og høye kostnader.

Arbeidsledigheten i Norge forventes å stige i årene frem til og med 2012. Fra 2013 er ledigheten fortsatt på lave nivåer, men det antas en svak positiv utvikling. Husholdningene vil ha en lav vekst i disponibel inntekt. Privat konsum reduseres på grunn av ledighet og forventningene til egen og landets økonomiske utvikling synker. Investeringsaktiviteten uteblir og prisene på blant annet boliger og næringsseiendom forventes å falle kraftig.

Det antas videre at prisene på bolig og næringsseiendom øker igjen fra slutten av 2012 når den økonomiske aktiviteten tar seg opp og fremtidsutsiktene blir noe mer optimistiske og ledigheten faller.

Tabell 12: Verdier på tilleggsvariabler som benyttes i SpareBank 1 SR-Bank sin modell

SpareBank 1 SR-Bank sitt utvidede stressalternativ						
Makrovariabler	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Arbeidsledighet Rogaland	1,73 %	2,75 %	3,50 %	4,00 %	3,50 %	3,00 %
Prisutvikling Næringsseiendom	n/a	-5 %	-13,50 %	-13,50 %	-5,00 %	0,00 %
Prisutvikling andre sikkerhetsobjekter	n/a	-5 %	-13,50 %	-13,50 %	-5,00 %	0,00 %
Utvikling Oslo Børs	60,00 %	-20,00 %	-15,00 %	5,00 %	20,00 %	30,00 %

Det antas at arbeidsledigheten i Rogaland vil ligge noe lavere enn landet for øvrig gjennom hele perioden. Denne antagelsen er gjort på grunnlag av historiske tall som viser at ledigheten i Rogaland gjennomgående har ligget lavere enn landsgjennomsnittet. Arbeidsledigheten i Rogaland er på relativt høye nivåer gjennom hele perioden med en topp på 4,0 prosent i 2012 mot 4,5 prosent på landsbasis.

Den svake økonomiske utviklingen fører også til at markedsverdien på næringsseiendom og andre sikkerhetsobjekter antas å falle i underkant av 40 prosent gjennom perioden.

Kredittetterspørselen faller som følge av lavere aktivitet og bankene innfører en mer restriktiv utlånspraksis. I scenarioet forutsettes det stabilt utlånsvolum i perioden.

Sviktende etterspørsel etter varer og tjenester fører til lavere resultater i norske bedrifter. Dette vil i kombinasjon med relativt dystre markedsutsikter internasjonalt, en lavere oljepris og stigende arbeidsledighet bidra til et vesentlig fall i verdiene på Oslo Børs (OSEBX) i løpet av 2010 til 2011. Det forutsettes at Oslo Børs igjen faller til 180-190 poeng, før børsen snur igjen i 2012. Historien viser at børsen har en tendens til å snu i positiv retning noe før realøkonomien. Scenarioet legger til grunn en relativt flat utvikling i verdiene på Oslo Børs i 2012, etterfulgt av en økning i løpet av i 2013 og 2014.

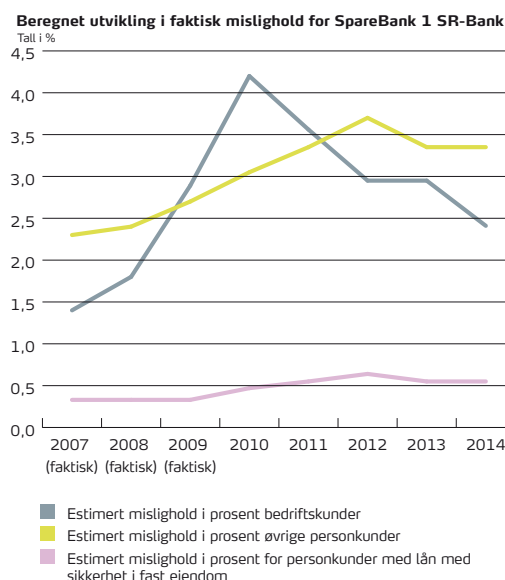
3.5.3 Resultater av fremskrivning/stresstest

Kredittrisiko

Figur 60 viser forventet utvikling i faktisk mislighold i stressscenarioet. Faktisk mislighold er antall kunder som er i, eller har vært i mislighold i løpet av en 12 måneders periode. Full definisjon av mislighold finnes i kapittel 3.3.1.2.

I tabell 12 nedenfor har SpareBank 1 SR-Bank gjennomført egne fremskrivninger av variabler som ikke direkte kommer til uttrykk i Finansiell Stabilitet sitt scenario eller for å ta hensyn til spesifikke geografiske forhold.

Figur 60: Beregnet utvikling i faktisk mislighold for SpareBank 1 SR-Bank

Kunder med mindre låneengasjement vekter med andre ord like mye som kunder med store låneengasjement. Kunder med mindre låneengasjement har historisk vært overrepresentert i misligholdet.

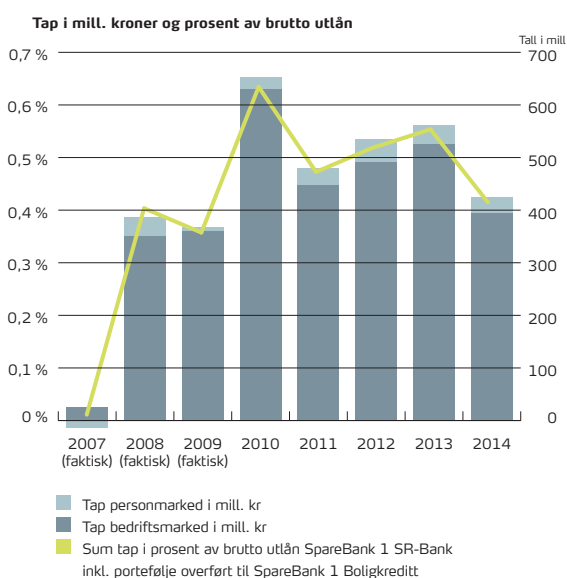
Figur 60 viser at misligholdet for bedriftskunder vil øke fra 2,9 prosent i 2009 til 4,2 prosent i 2010, for deretter å falle svakt igjen. Til sammenligning var misligholdet i 2007 1,4 prosent og 1,8 prosent i 2008.

Misligholdet for personkunder med lån med sikkerhet i fast eiendom vil øke fra 0,3 prosent i 2009 til 0,6 prosent i 2012, for deretter å falle svakt igjen. Til sammenligning var misligholdet i 2007 og 2008 på 0,3 prosent.

For øvrige personkunder vil misligholdet øke fra 2,7 prosent til 3,7 prosent i 2012, for deretter å falle svakt igjen. Til sammenligning var misligholdet i 2007 1,4 prosent og 1,8 prosent i 2008.

Figur 61 nedenfor viser at et økonomisk tilbakeslag/stresstest som beskrevet ovenfor vil medføre at konsernets tap på utlån forventes å øke fra 368 mill kroner (0,31 prosent av brutto utlån inkl. portefølje overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS) i 2009 til 653 mill kroner (0,55 prosent av brutto utlån inkl. portefølje overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS) i 2010 for deretter å reduseres til mer normaliserte tap i 2014. Konsernet ønsker å vektlegge at det er usikkerhet i beregningene ovenfor som følge av at tap på enkeltkunder vil kunne påvirke tapene usystematisk i en nedgangskonjunktur.

Figur 61: Stresstest kredittrisiko utlån

Hovedandelen fra tapene oppstår i bedriftsmarkedet. Tapsprosenten er relativt jevnt fordelt på bransjene, men den er noe høyere innenfor bransjene næringsbygg og bygg/anlegg. Tap for bedriftskunder i forhold til utlån til bedriftskunder øker fra 0,76 prosent i 2009 til 1,33 prosent i 2010, for deretter å falle svakt igjen. Faktiske tap fra bedriftskunder utgjorde 0,07 prosent i 2007 og 0,73 prosent i 2008.

Tapene fra personmarkedet er lave gjennom hele perioden men når en topp i 2012. Tap for privatkunder i forhold til utlån til privatkunder (inkludert portefølje overført til SpareBank 1 BoligKreditt AS) øker fra 0,01

prosent i 2009 til 0,06 prosent i 2012, for deretter å falle svakt igjen. Faktiske tap fra personkunder utgjorde - 0,03 prosent i 2007 og 0,05 prosent i 2008.

De lave tapene i personmarkedet gjennom perioden gjenspeiler konsernets solide portefølje som i hovedsak består av utlån med sikkerhet i fast eiendom. Ved utgangen av 2009 er 93 prosent av utlånseksponeringen sikret innenfor 75 prosent av markedsverdien på fast eiendom. Markedsverdiene for bolig er i Finansiell Stabilitet sitt scenario anslått å falle med 17,2 prosent i perioden.

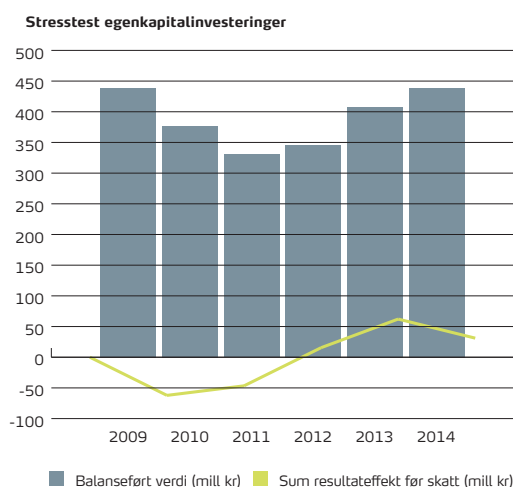
I beregning av tapene fra personmarkedet er det forutsatt at eventuelt misligholdte lån i SpareBank 1 Boligkreditt AS som tidligere er overført fra SpareBank 1 SR-Bank tas tilbake for misligholdsoppfølging og eventuelt tapsføring i banken. Tapene fra tilbakeførte lån fra SpareBank 1 Boligkreditt AS er marginale.

For ytterligere beskrivelse av porteføljekvaliteten henvises det til kapittel 3.4.4.

Markedsrisiko

Figur 62 viser at en finansiell fremskrivning av et alvorlig økonomisk tilbakeslag som beskrevet ovenfor vil medføre at konsernet taper 109 mill kroner i løpet av stressperiodens to første år. Stressalternativet forutsetter at det ikke foretas realisasjoner eller reinvesteringer i løpet av 5-årsperioden. Egenkapitalinvesteringene som ved inngangen til 2010 var verdsatt til 439 mill kroner vil dermed være verdsatt til 330 mill kroner ved utgangen av 2011. Børsoppgangen i perioden 2013 til 2014 bidrar til at konsernet henter de tapte verdiene inn igjen. I perioden 2012 til 2014 øker til verdien på egenkapitalinvesteringene til 439 mill kroner som er en oppgang på 109 mill kroner fra bunnen i 2011.

Figur 62: Stresstest egenkapitalinvesteringer

4. Pilar III. Detaljinformasjon regulatorisk kapitaldekning

4.1 Konsolidering

Tabell 13: Konsolideringsgrunnlag (Beløp i tusen kroner)

Datterselskap	Antall aksjer	Bokført verdi	Stemmerett	Konsolideringsmetode
Selskaper som er fullt konsolidert				
SpareBank 1 SR-Finans AS	334 000	337 233	100 %	Oppkjøpsmetoden
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	18 120	100 %	Oppkjøpsmetoden
Westbroker Finans AS	100	-	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Investering AS	3 500	161 847	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning ASA	6 000	29 019	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forretningservice AS	1 000	125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Vågen Eiendomsforvaltning AS	5 000	19 639	100 %	Oppkjøpsmetoden
SpareBank 1 SR-Fondsforvaltning ASA	10 000	8 036	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		574 019		

Konsolideringsmetode er lik for regnskapsformål og kapitaldekningsformål.

Investeringer i Tilknyttede selskaper

Investeringer i tilknyttede selskaper blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter oppkjøpsmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål bortsett fra konsernets investeringer på 33,77 % i SpareBank 1 Boligkreditt AS og 23,5 % i SpareBank 1 Næringskreditt AS. I konsernets kapitaldekning foretas en forholdsmessig konsolidering.

Investeringer i Felleskontrollert virksomhet

Konsernet har en eierandel på 19,5 % i SpareBank 1 Gruppen AS og 23,5 % i BN Bank ASA. Investeringene blir bokført etter egenkapital-

metoden. I konsernet går den bokførte verdien av investeringen i SpareBank 1 Gruppen til fradrag i ansvarlig kapital og i beregningsgrunnlaget i kapitaldekningen. Når det gjelder investeringen i BN Bank ASA foretas en forholdsmessig konsolidering i konsernets kapitaldekning. I SpareBank 1 SR-Bank morbank blir investeringene bokført etter oppkjøpsmetoden. Den del av investeringen i SpareBank 1 Gruppen AS sin bokførte verdi som overstiger 2 % av SpareBank 1 Gruppen AS sin ansvarlige kapital går til fradrag i ansvarlig kapital og beregningsgrunnlaget.

Tabell 14: Ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner

Beløp i mill kroner	Bokført verdi
SR-Pensjonskasse	35
Øvrige finansinstitusjoner	6
Sum	41

SpareBank 1 SR-Bank legger vekt på at alle enheter i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering til enhver tid. Konsernets styrende organer har ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskaper og mellom datterselskaper ut over det som følger av regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger.

Av samme grunn inngår ikke banken eller dets datterselskaper avtaler som setter beskrankning på styrets adgang til å overføre kapital som nevnt. Dette gjelder så vel innlånsavtaler, som avtaler med leverandører og kunder.

På bakgrunn av overnevnte er det heller ikke satt begrensninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom de ulike forretningsenhetene i morbanken. For øvrig vil overføring av kapital mellom selskapene reguleres av den ordinære rammelovgivningen for disse virksomhetene og for finanskonsernet.

I likhet med investering i datterselskapene har konsernet strategisk interesse i å understøtte virksomheten til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Gruppen AS. I den anledning er konsernet opptatt av at det ikke inngås avtaler eller treffes vedtak eller lignende som innebærer en beskrankning på eierbankenes mulighet til å overføre kapital til disse selskapene dersom dette skulle være nødvendig for å oppnå tilfredsstillende kapitaldekning/soliditet. Konsernet er ikke kjent med at det foreligger slike beskrankninger ut over hva som følger av rammelovgivningen og forskriften. Konsernet antar at det ikke vil være praktisk å overføre kapital fra disse til selskapene til eierbankene ut over ordinær utbyttebetaling og legger dette til grunn for konsernets egen risikoprofil. Etter det konsernet kjenner til foreligger det ikke privatrettslige beskrankninger som begrenser utbyttebetalinger fra disse selskapene.

4.2 Ansvarlig kapital

Tabell 15: Ansvarlig kapital, herunder kjernekapital og tilleggskapital samt aktuelle tillegg, fradrag og begrensninger pr. 31.12.2009

Konsern (beløp i mill kroner)	2009	2008
Egenkapitalbeviskapital	3 023	1 872
-Egne egenkapitalbevis	-9	-7
Overkursfond	458	92
Utjevningfond	759	838
Avsatt utbytte	212	75
Sparebankens fond	2 241	2 066
Kompensasjonsfond	20	-
Gavefond	240	122
Fond for urealiserte gevinster	127	69
Annen egenkapital	1 002	827
Sum balanseført egenkapital	8 073	5 954
Utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-42	-23
Fond for urealiserte gevinster tilgjengelig for salg	-1	-1
Fradrag for avsatt utbytte	-212	-75
50 % av ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-17	-17
50 % av forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger	-337	-188
50 % kapitaldekningsreserve	-552	-547
Andel av nullstilte uamortiserte estimatavvik	-	38
Fondsobligasjon 1)	1 218	526
Sum kjernekapital	8 130	5 667
Tilleggskapital utover kjernekapital		
Evigvarende ansvarlig kapital 1)	760	872
Tidsbegrenset ansvarlig kapital 1)	2 045	2 834
50 % av ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-17	-17
50 % av forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger	-337	-188
50 % kapitaldekningsreserve	-552	-547
Sum tilleggskapital	1 899	2 954
Netto ansvarlig kapital	10 029	8 621
1) Betingelser fremgår av tabellen "Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon"		
Minimumskrav l ansvarlig kapital	2009	2008
Kredittrisiko (se tabell 31)	5 864	5 700
Markedsrisiko (se tabell 37)	319	378
Operasjonell risiko (se tabell 38)	320	306
Kapitalkrav knyttet til overgangsordninger	264	657
Minimumskrav l ansvarlig kapital	6 767	7 041
Kapitaldekning	11,86 %	9,80 %
Herav kjernekapital	9,61 %	6,44 %
Herav tilleggskapital	2,26 %	3,37 %

Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital får redusert egenkapitalverdien med 20 prosent hvert år de siste 5 årene før forfall. I den grad konsernet har ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner, går denne direkte til fradrag i konsernets egen ansvarlige kapital for den del som overstiger 2 prosent av mottakende finansinstitusjons ansvarlige kapital.

Har konsernet ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner som utgjør mindre enn 2 prosent av den enkelte

finansinstitusjons ansvarlige kapital, kommer summen av slik kapital til fradrag i konsernets ansvarlige kapital for den del som overstiger 10 prosent av konsernets ansvarlige kapital. Dersom konsernet har fått pålegg om 100 prosent kapitaldekningsreserve på bestemte eiendeler skal et beløp tilsvarende eiendelens bokførte verdi trekkes fra i den ansvarlige kapitalen og i beregningsgrunnlaget. Beregningsgrunnlaget vektet i henhold til risiko.

Tabell 16: Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon

Hovedstol	Betingelser	Forfall	Første forfall	2009	2008
Tidsbegrenset:					
EUR 65	3 mnd Libor + margin	2014	2009	-	641
JPY 13 000	3 mnd Libor + margin	2035	2012	853	1 067
NOK 450	3 mnd Nibor + margin	2017	2012	450	450
NOK 500	3 mnd Nibor + margin	2018	2013	499	499
Sum tidsbegrenset				1 802	2 657
Evigvarende:					
USD 75	3 mnd Libor + margin			429	522
SEK 200	3 mnd Stibor + margin			173	196
NOK 170	3 mnd Nibor + margin			170	170
Sum evigvarende				772	888
Fondsobligasjoner:					
USD 75	3 mnd Libor + margin			493	625
NOK 684	3 mnd Nibor + margin			669	-
NOK 116	3 mnd Nibor + margin			113	-
Sum fondsobligasjon				1 275	625
Opptjente renter				22	32
Sum ansvarlig lånekapital				3 871	4 202

Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon i utenlandsk valuta inngår i konsernets totale valutaposisjon slik at det ikke er valutarisiko knyttet til lånene. Av totalt 3 871 mill kroner i ansvarlig lånekapital teller 1 218 mill kroner som kjernekapital, 760 mill kroner som evigvarende ansvarlig kapital og 1 763 mill kroner som tidsbegrenset ansvarlig kapital. Aktiverte kostnader ved

låneopptak blir reflektert i beregning av amortisert kost. Fondsobligasjoner kan maksimum utgjøre 15 prosent av samlet kjernekapital. Eventuelt overskytende teller som evigvarende ansvarlig lånekapital.

Finansinstitusjoner som omfattes av konsolideringer

Tabell 17: Kapitalkrav, netto ansvarlig kapital og de enkelte konsoliderte selskapenes kapitaldekning

Beløp i tusen kroner	Kapitalkrav	Netto ansvarlig kapital	Kapitaldekning i prosent
SpareBank 1 SR-Finans AS	345 745	470 000	10,88
SpareBank 1 Boligkreditt AS	2 642 890	3 616 147	10,95
BN Bank ASA	2 549 793	4 225 005	13,26
SpareBank 1 Næringskreditt AS	562 182	730 103	10,39

SpareBank 1 Boligkreditt AS bruker IRB metoden i sin kapitaldekningsrapportering. De øvrige selskapene bruker standardmetoden i sin kapitaldekningsrapportering.

4.3 Kredittrisiko - generelt om kredittrisiko, mislighold og verdifall

4.3.1 Porteføljeinformasjon basert på regulatoriske beregninger.

Av de påfølgende tabeller fremgår oversikt over bankens engasjementer i relasjon til kredittrisiko.

Tabell 18: Samlet engasjementsbeløp, definert som brutto utlån til kunder + garantier + ubenyttet kreditt i konsernet, etter eventuell nedskrivning og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse og engasjementenes gjennomsnittlige størrelse i løpet av perioden, oppdelt i engasjementstyper

Beløp i mill kroner	Engasjementsbeløp pr 31.12.09	Gjennomsnittlig engasjements beløp i 2009
Foretak	60 018	60 724
Massemarked	50 773	54 245
Brutto engasjement kunder	110 791	114 969
Individuelle nedskrivninger	-329	-337
Nedskrivning på grupper av utlån	-320	-275
Nedskrivning garantier	-8	-6
Netto engasjement kunder	110 134	114 352
Stater (Norges Bank)	541	3 643
Institusjoner	1 301	1 359
Sum engasjementsbeløp	111 976	119 353

Tabell 19: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på signifikante geografiske områder før fradrag for nedskrivninger

Beløp i mill kroner	Rogaland	Agder-fylkene	Hordaland	Øvrige	Sum
Brutto utlån til kunder	70 526	8 724	7 265	6 958	93 473
Ubenyttet kreditt	8 355	1 037	870	803	11 065
Garantier	4 663	371	521	698	6 253
Sum brutto engasjement kunder	83 544	10 132	8 656	8 459	110 791

Tabell 20: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på signifikante bransjer før fradrag for nedskrivninger

Beløp i mill kroner	Utlån	Ubenyttet kreditt	Garantier	Sum
Jordbruk/skogbruk	3 139	596	9	3 744
Fiske/fiskeoppdrett	607	29	106	742
Bergverksdrift/utvinning	2 178	46	341	2 565
Industri	2 970	1 000	831	4 801
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	2 315	708	1 861	4 884
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	2 856	582	288	3 726
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	5 667	26	1 165	6 858
Eiendomsdrift	21 622	1 826	627	24 075
Tjenesteytende virksomhet	5 535	960	470	6 965
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	460	693	505	1 658
Ufordelt (merverdi fastrente utlån)	277	-277	-	-
Sum foretak	47 626	6 189	6 203	60 018
Massemarked	45 847	4 876	50	50 773
Sum brutto engasjement kunder	93 473	11 065	6 253	110 791

Tabell 21: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt etter gjenstående løpetid

Beløp i mill kroner	På forespørsel	<1 år	1-5 år	over 5 år	Sum
Brutto utlån kunder	34 432	2 368	10 579	46 094	93 473
Ubenyttet kreditt	11 065				11 065
Garantier		521	569	5 163	6 253
Sum brutto engasjement kunder	45 497	2 889	11 148	51 257	110 791
Stater (Norges Bank)	541	-	-	-	541
Institusjoner	1 301	-	-	-	1 301

Tabell 22: Kreditt- og forringelsesrisiko oppdelt etter signifikante bransjer

Beløp i mill kroner	Samlet engasjementsbeløp			
	Engasjementer med verdifall	Forfalte engasjementer	Verdiendringer og nedskrivninger	Resultatførte verdiendringer i løpet av perioden
Jordbruk/skogbruk	3	7	7	4
Fiske/fiskeoppdrett	3	-	1	-
Bergverksdrift/utvinning	-	-	-	-
Industri	57	22	15	75
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	23	19	20	4
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	32	13	14	28
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	76	3	43	46
Eiendomsdrift	374	172	96	90
Tjenesteytende virksomhet	88	29	91	22
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	-	-	-	-
Sum foretak	656	265	287	269
Overført fra nedskrivning på grupper av utlån				91
Massemarked	97	130	50	8
Sum	753	395	337	368

Tabell 23: Faktiske tap pr. misligholdsklasse i perioden

Beløp i mill kroner	2009	2008	2007
A (0,00-0,10 %)	-	-	-
B (0,10-0,25 %)	-	-	-
C (0,25-0,50 %)	-	-	-
D (0,50-0,75 %)	-	-	-
E (0,75-1,25 %)	-	-	-
F (1,25-2,50 %)	-	-	-
G (2,50-5,00 %)	-	-	-
H (5,00-10,00 %)	-	-	-
I (10,00 -)	-	-	-
J	-	-	-
K	368	386	10
Sum	368	386	10

Tabell 24: Separat angivelse av de samlede engasjementsbeløp med verdifall og misligholdte engasjementer fordelt på signifikante geografiske områder, herunder samlede verdiendringer og nedskrivninger

Beløp i mill kroner	Samlet engasjementsbeløp		Samlede verdiendringer og nedskrivninger
	Engasjementer med verdifall	Misligholdte engasjementer	
Rogaland	306	308	228
Agder-fylkene	192	37	66
Hordaland	249	35	34
Øvrige	6	15	9
Sum	753	395	337

Tabell 25: Avstemming av endringer i henholdsvis verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall

Beløp i mill kroner	Inngående balanse pr. 1.1.09	Beløp ført mot nedskrivninger	Beløp som avsettes til eller tilbakeføres fra anslått tap	Utgående balanse pr. 31.12.2009
Individuelle nedskrivninger	345	353	337	329
Nedskrivninger på grupper av utlån	229	-	91	320
Spesiferte tapsavsetninger garantier	4	-	4	8
Sum	578	353	432	657

Tabell 26: Fordeling på risikoklasser der IRB-metoden benyttes

Beløp i mill kroner	Misligholds-k-lasse	Samlet EAD	Samlet ubenyttet ramme	Gjennomsnittlig risikovekt	Gjennomsnittlig tap gitt mislighold	Gjennomsnittlig konverterings-faktor
Foretak	A	219	37	0,26	0,45	0,99
	B	907	310	0,47	0,45	0,91
	C	3 204	1 225	0,58	0,45	0,89
	D	3 949	681	0,66	0,45	0,95
	E	9 314	1 986	0,76	0,45	0,93
	F	10 821	1 325	0,98	0,45	0,96
	G	11 143	1 295	1,19	0,45	0,96
	H	3 400	341	1,44	0,45	0,97
	I	2 860	202	2,10	0,45	0,98
	J	126	10	0,00	0,45	0,98
	K	661	30	0,00	0,45	0,99
Sum Foretak		46 603	7 443			
Massemarked	A	11 427	3 053	0,02	0,10	1,00
	B	19 023	2 058	0,06	0,11	1,00
	C	21 496	1 689	0,10	0,11	1,00
	D	12 498	769	0,13	0,12	1,00
	E	9 731	460	0,17	0,12	1,00
	F	3 738	137	0,26	0,13	1,00
	G	959	43	0,35	0,13	1,00
	H	978	26	0,54	0,14	1,00
	I	689	12	0,79	0,15	1,00
	J	65	0	0,12	0,14	1,00
	K	173	0	0,61	0,24	1,00
Sum Massemarked		80 777	8 247			

Et engasjement anses som misligholdt dersom et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over 1.000 kr, eller når banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale i henhold til sine forpliktelser ovenfor banken. Tabellen nedenfor viser gjennomsnittlig estimert og faktisk mislighold for porteføljen i perioden 2007-2009. Misligholdsprosenten defineres som totalt antall kunder som er, eller som har vært i mislighold innenfor en 12 måneders periode, sett i

forhold til totalt antall kunder i porteføljen. Dette betyr at en misligholdt kunde med et lite låneengasjement vektet like mye som en misligholdt kunde med et stort låneengasjement.

Tabell 27: Misligholdsnivå

Portefølje	Beregnet mislighold	Faktisk mislighold
Massemarked med pant i fast eiendom	0,90 %	0,35 %
Øvrig massemarked	3,43 %	2,33 %
Foretak	3,09 %	2,12 %

Tabell 27 viser at misligholdsnivået er betydelig overestimert, både for massemarked og foretak. SpareBank 1 SR-Bank forventer at langsiktig utfall (median) høyst sannsynlig vil være i intervallet 0,6 og 0,7 prosent for massemarked med pant i fast eiendom og i intervallet 3,0 til 4,0 prosent for øvrig massemarked. For foretak forventer SpareBank 1 SR-Bank at langsiktig utfall (median) høyst sannsynlig vil være i intervallet 2,0 til 2,5 prosent. SpareBank 1 SR-Bank er i dialog med Finanstilsynet om å rekalkibrere modellene til et noe lavere nivå som er mer i samsvar med langsiktig utfall (median).

Tabell 28 viser estimert og faktisk tapsgrad for misligholdte lån i SpareBank 1 SR-Bank. Forskrift om Kapitalkrav forutsetter at estimert tapsgrad skal representere

økonomiske nedgangstider (down-turn). Estimert tapsgrad på 10 % for massemarked med sikkerhet i fast eiendom er regulatorisk minimumsnivå, mens estimert tapsgrad på 45 % for foretak er myndighetsfastsatt i Forskrift om Kapitalkrav. Perioden for tapsdata dekker perioden 2000-2009 for massemarked med sikkerhet i fast eiendom og øvrig massemarked, mens for foretak er tapsdata dekket for perioden 2004-2009. Da validering av tapsgrad påkrevet en viss oppklaringsperiode, vil resultatene fra siste års validering inneholde beste tapsestimat for misligholdte ikke oppgjorte engasjement. Begge datasett inneholder hovedsakelig realisasjoner foretatt i gode tider, noe som i stor grad forklarer avviket mellom estimert og faktisk tapsgrad.

Tabell 28: Tapsgrad for misligholdte lån

Portefølje	Beregnet tapsgrad	Faktisk tapsgrad
Massemarked med sikkerhet i fast eiendom	10,00 %	3,30 %
Øvrig massemarked	50,00 %	31,20 %
Foretak	45,00 %	19,50 %

Tabell 29: Samlet engasjementsbeløp og andelen som er sikret med pant, fordelt på engasjementskategorier (IRB).

Engasjements kategori	Engasjements beløp	Herav sikret med pant i fast eiendom 1)
Massemarked		
Engasjementer med pant i fast eiendom	73 956	95 %
Massemarked SMB	4 057	85 %
Øvrige massemarkedsengasjementer	2 780	2 % 2)
Sum	80 793	

1) Andel er totalt engasjement med slik sikkerhetsstillelse i forhold til totalt engasjement for gjeldende engasjementskategori.

2) Et engasjement på en massemarkedskunde der realisasjonsverdi av boligen vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement kategoriseres ikke som engasjement med fast eiendom, men som øvrig massemarked.

SpareBank 1 SR-Bank har ingen sikkerhetsstillelser som medfører redusert engasjementsbeløp. For foretak hensyntas ikke sikkerhetsstillelse i LGD beregningen. Her benyttes myndighetsfastsatte LGD-faktorer. Av den grunn fremgår ingen oppstilling av slike engasjementer i ovenstående tabell.

Tabell 30: De faktiske verdiendringene for den enkelte engasjementskategori og utvikling fra tidligere perioder (IRB)

Beløp i mill kroner	Verdi 31.12.2009	Verdi- endring i 2009 (i %)	Verdi 31.12.2008	Verdi- endring i 2008 (i %)	Verdi 31.12.2007	Verdiendring i 2007 (i %)
Massemarkedsengasjementer	80 793	33,8 %	60 392	1,3 %	59 626	5,0 %
-herav massemarked SMB	4 057	11,4 %	3 641	22,8 %	2 965	9,5 %
-herav massemarked personer eiendom	73 956	33,6 %	55 342	0,0 %	55 323	5,0 %
-herav massemarked personer øvrig	2 780	97,3 %	1 409	5,3 %	1 338	-2,3 %
Foretak	23 665	17,1 %	20 216	35,1 %	14 965	6,1 %
Spesialisert långivning	26 515	-19,1 %	32 765	23,8 %	26 474	37,6 %
Sum	130 973	15,5 %	113 373	12,2 %	101 065	12,2 %

4.3.2 Minimumskrav til ansvarlig kapital

Tabell 31: Minimumskravet til ansvarlig kapital for kredittrisiko fordelt på engasjementskategorier og underkategorier

Beløp i mill kroner	Engasjement	Engasjement EAD	Minimumskrav til ansvarlig kapital Konsolidert
Foretak	Spesialiserte foretak	26 515	2 045
	Øvrige foretak	23 665	1 755
Massemarkeds	Massemarked SMB	4 057	33
	Massemarked personer	73 956	614
	Massemarked øvrig	2 780	93
Minimumskrav kredittrisiko IRB	130 973	128 284	4 540
Stater	1 406		4
Institusjoner	7 131		93
Foretak	1 854		98
Massemarked	621		17
Konsoliderte selskaper	16 702		984
Øvrige eiendeler	3 188		216
Minimumskrav standardmetoden	30 902		1 412
Immaterielle eiendeler			3
Fradrag			-91
Samlet minimumskrav til ansvarlig kapital knyttet til kredittrisiko			5 864

4.4 Markedsrisiko

4.4.1 Porteføljeinformasjon

Tabell 32: Investeringer (egenkapitalposisjoner utenfor handelsportefølje) fordelt etter formål

Beløp i mill kroner	Investeringer	Beløp
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	Austevoll Seafood	3
	Kverneland	-
	Sparebanken Vest	1
	Borea Opportunity II	7
	Marin Vekst II	2
	Oslo Børs VPS Holding	2
	Progressus	9
	Sandnes Investering	-
	Viking Fotball	4
	Viking Venture II	2
	Hitec Vision Private Equity IV LP	24
	OptiMarin	12
	RPT Gass	8
	Øvrige finansielle investeringer	26
Sum finansielle investeringer til virkelig verdi over resultatet		101
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	Nordito	151
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	Øvrige strategiske investeringer	2
Sum		254

Aksjer og andeler klassifiseres som enten til virkelig verdi over resultatet eller tilgjengelig for salg. Endring i virkelig verdi fra inngående balanse resultatføres som inntekt fra finansielle investeringer.

Tabell 33: Oversikt over bokført verdi og virkelig verdi, gevinster og tap

Beløp i mill kroner	Bokført verdi	Virkelig verdi	Samlede realiserte gevinster eller tap i 2009	Urealiserte gevinster eller tap i 2009	Beløp medregnet i kjernekapital eller tilleggs-kapital
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	101	101	-2	-4	-
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	151	151	-	59	-
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	2	2	-	0	1
Sum	254	254	-2	55	1

Tabell 34: Oversikt over type og verdi av børsnoterte aksjer, unoterte aksjer i diversifiserte porteføljer og andre engasjementer

Beløp i mill kroner	Verdi 2009	Verdi 2008
Unotert	248	197
Omsatt på børs	4	9
Øvrige	2	2
Sum	254	209

Tabell 35: Oversikt over motpartsrisiko for derivater mv. utenfor handelsporteføljen

Beløp i mill kroner	Nominell verdi	Virkelig verdi	Engasjements-beløp	Minimumskrav til ansvarlig kapital 1)
Valutaterminer (forwards)	3 813	80	96	3
Valutabytteavtaler (swaps)	9 029	231	206	10
Valutaopsjoner	-	-	-	-
Valutainstrumenter i handelsportefølje	12 842	311	302	13
Rentebytteavtaler (swaps)	93 032	543	748	29
Ikke-standardiserte kontrakter	-	-	-	-
Renteinstrumenter i handelsportefølje	93 032	543	748	29
Rentebytteavtaler (swaps)	19 780	1 073	161	19
Renteinstrumenter utenfor handelsportefølje	19 780	1 073	161	19
Kredittderivater				
Kredittderivater	-	-	-	-
Opptjente renter		511	365	20
Sum	125 654	1 927	1 211	61

1) Minimumskravet til ansvarlig kapital beregnes i sin helhet etter standardmetoden.

Tabell 36: Sensitivitet på netto rentekost før skatt (renteendring på ett prosentpoeng) ved utgangen av 2009 (tall i mill kr)

Sensitivitet på netto rentekost	31.12.09
Valuta	
NOK	14
EUR	-
USD	-
CHF	-2
Øvrige	1

Renterisiko oppstår ved at konsernet kan ha ulike rentebindingstider på sine eiendeler og forpliktelser. Handelsaktivitetene knyttet til omsetning av renteinstrumenter skal til enhver tid skje innenfor vedtatte rammer og fullmakter. Konsernets rammer definerer kvantitative mål for maksimalt potensielt tap. Den kommersielle risikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig.

Konsernets overordnede rammer for renterisiko definerer maksimalt tap ved renteendring på ett prosentpoeng.

Maksimalt tap skal samlet ikke overstige 30 mill kroner på kronebalansen, og innenfor hvert løpetidsbånd (0-3 mnd, 3-6 mnd, 6-12 mnd, 1-2 år, osv.) skal maksimalt tap ikke overstige 15 mill kroner. Maksimalt nettotap knyttet til renterisiko på valutabalansen er 8 mill kroner før skatt. Ingen enkeltvaluta kan ha høyere renterisiko enn 5 mill kroner.

4.4.2 Minimumskrav til ansvarlig kapital

Tabell 37: Minimumskrav til ansvarlig kapital for markedsrisiko, herunder posisjonsrisiko, motpartsrisiko, oppgjøringsrisiko, valutarisiko og varerisiko

Beløp i mill kroner	Konsolidert	Konsolidert
	2009	2008
Posisjonsrisiko	258	240
- Herav egenkapitalinstrumenter	47	50
- Herav gjeldsinstrumenter markedsportefølje	82	101
- Herav gjeldsinstrumenter bankportefølje	129	89
Motpartsrisiko (derivater i handelsporteføljen)	61	138
- Herav derivater i handelsportefølje	42	25
- Herav derivater utenfor handelsportefølje	19	113
Valutarisiko	-	-
Sum	319	378

4.5 Operasjonell risiko

Tabell 38: Minimumskravet til ansvarlig kapital for operasjonell risiko etter sjablongmetoden

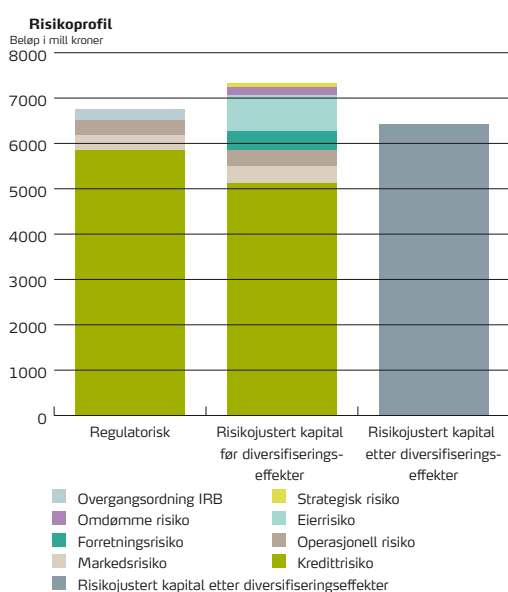
Beløp i mill kroner	Konsolidert	EiendomsMegler 1	SR-Finans	SR-Forvaltning
Banktjenester for massemarkeds kunder	195	29	-	8
Banktjenester for bedriftskunder	118	-	15	-
Betaling og oppgjørstjenester	7	-	-	-
Totalt	320	29	15	8

Minimumskravet til ansvarlig kapital for operasjonell risiko er beregnet i prosent av snitt inntekt for hvert forretningsområde de 3 siste årene. Banktjenester for massemarkedet 12%, banktjenester for bedriftsmarkedet 15% og for øvrige tjenester 18%.

5. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK KAPITAL OG RISIKOJUSTERT KAPITAL

I figur 63 nedenfor er det gjort en sammenligning mellom minimumskrav til ansvarlig kapital (Pilar 1) og behovet for risikojustert kapital (Pilar 2) før og etter diversifiseringseffekter.

Figur 63: Sammenligning av kapital

Figur 63 viser at minimumskravet til ansvarlig kapital er på 6,5 mrd kroner før overgangsordning IRB og 6,8 mrd kroner inkludert overgangsordning. I en overgangsperiode er det bestemt i Forskrift om kapitalkrav at kravet til regulatorisk kapital i 2009 ikke kan være lavere enn 80 prosent av minimumskravet beregnet etter det gamle regelverket (Basel 1 fra 2006). Det er besluttet at gjeldende gulv skal videreføres i 2010 og 2011. Gulvet medfører at kravet til regulatorisk kapital er 264 mill kroner høyere enn det ellers ville vært.

Behovet for risikojustert kapital er på 7,4 mrd. kr før diversifiseringseffekter og 6,5 mrd kroner etter diversifiseringseffekter. Diversifiseringseffekten utgjør 901 mill kroner eller 12,2 prosent. Diversifiseringseffekten viser den risikoreducerende effekten konsernet oppnår ved å arbeide innen flere risikoområder som ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig.

Hovedårsakene til avvik i kapitalkrav mellom regulatoriske kapital og risikojustert kapital er som beskrevet i dokumentet noe ulike tilnærminger i metodebruk og kategorisering av risiko.

Hovedforskjellene skyldes:

Kreditrisiko

Risikojustert kapital tar hensyn til konsentrasjonsrisiko. Konsentrasjonsrisiko er ikke inkludert i regulatorisk kapital. Ved beregning av regulatorisk kapital er tapsgraden for misligholdte bedriftsengasjement (foretak) satt sjablongmessig til 45 prosent i henhold til Forskrift om kapitalkrav. Ved beregning av risikojustert kapital tas det hensyn til sikkerhetsverdiene (realisasjonsverdier). Dette gir en tapsgrad ved beregning av risikojustert kapital på 20 prosent.

Eierrisiko SpareBank 1 Gruppen

I de regulatoriske beregningene kommer den del av investeringen i SpareBank 1 Gruppens bokførte verdi som overstiger 2 prosent av SpareBank 1 Gruppens ansvarlige kapital går til fradrag i ansvarlig kapital og beregningsgrunnlaget. Ved beregning av risikojustert kapital inkluderes SpareBank 1 Gruppen som eierrisiko.

Andre risikoer

Forretningsrisiko, omdømme risiko og strategisk risiko inngår ikke ved beregning av regulatorisk kapital, mens det beregnes risiko justert kapital for disse risikotypene.

Diversifiseringseffekter

Regulatorisk kapital tar ikke hensyn til diversifiseringseffekter, mens disse tas hensyn til ved beregning av risikojustert kapital.